

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNDE
BORÇLU TEMERRÜDÜ SONRASI
ALACAKLININ HAKLARI

EMRULLAH TOKMAK

2501160653

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi FATİH AYDOĞAN

İstanbul – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : EMRULLAH TOKMAK Numarası : 2501160653
Anabilim Dalı / Anasat Dalı / Programı : ÖZEL HUKUK Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜYESİ FATİH AYDOĞAN
Tez Savunma Tarihi : 06.09.2019 Saati : 11.00
Tez Başlığı : TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNDE BORÇLU TEMERRÜDÜ SONRASI ALACAKLININ HAKLARI

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
Sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ. DR. MURAT SERHAT SARISÖZEN		KABUL
2-DR. ÖĞR. ÜYESİ TÖRKAY ÖZDEMİR		Kabul
3-DR. ÖĞR. ÜYESİ FATİH AYDOĞAN		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR.ÖĞR. ÜYESİ HALİL ÇONKAR		
2-DR. ÖĞR. ÜYESİ NURİ ERDEM		

ÖZ

Tez Adı : Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Borçlu Temerrüdü Sonrası Alacaklının Hakları

Yazar : Emrullah Tokmak

Ticari işlemler niteliği gereği çeşitlilik arz etmektedir. Kişilerin ticari işlemlerde finansman sağlayabilmek için kullandığı araçlardan birisi de taşınır rehnidir. Pratikte finansman aracı olarak ticari işlemlerde taşınır rehni, ticari hayatta çok daha işlevsel ve önemli bir yere sahip olmaktadır. Türk hukukunda teslimsiz taşınır rehni genel hatları ile 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TİTRK) ile yeniden düzenlenerek teslimsiz taşınır rehni'nin uygulama alanı genişletilmiş ve alacaklıya önemli haklar verilmiştir. Özellikle borçlunun temerrüdü sonrasında alacaklıya doğrudan mülkiyetin devrini talep edebilme hakkı tanınmıştır. Bu tezin inceleme kapsamı ticari işlemlerde taşınır rehninde borçlu temerrüdü sonrasında alacaklının sahip olduğu haklardır. TİTRK kapsamında rehin hakkının kuruluşu, konusu ve rehne konu varlıkların incelenmesinden sonra uluslararası düzenlemelerden Cape Town Konvansiyonu ve Protokolü ile UNCITRAL Teminat İşlemleri İçin Model Kanunu'nda borçlu temerrüdü sonrası alacaklının haklarında incelenecektir. Son bölümde ise borçlu temerrüdü sonrasında rehin alacaklısına tanınan haklar uluslararası düzenlemeler ile karşılaştırılmalı olarak incelenecektir. Ayrıca incelememizde Türk Medeni Kanunu ve Mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu hükümleri TİTRK ile karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Teslimsiz taşınır rehni, ticari işlemler, borçlu temerrüdü, Cape Town Konvansiyonu ve Protokolü, UNCITRAL Model Kanunu.

ABSTRACT

Title : The Rights of Creditor after The Default of Debtor on Movable Pledge in Commercial Transactions

Writer : Emrullah Tokmak

Due to its nature, commercial transactions vary. One of the tools that people use to provide financing in commercial transactions is movable pledge. In practice, as a financing tool, movable pledge in commercial transactions has a much more functional and important place in commercial life. In Turkish law, without delivery the pledges of movable were revised with the Law on Movable Pledge in Commercial Transactions (TİTRK), which entered into force on 01.01.2017, and the application area of the without delivery pledged movable was extended and efficient rights were given to the creditor. In particular, the creditor is given the right to demand the transfer of ownership directly after the debtor's default. The scope of the examination of this thesis is the rights of the creditor after the debtor's default in movable pledge in commercial transactions. Following the establishment of the pledge right, the subject and the pledged assets within the scope of the TİTRK, it will be examined on the rights of the creditor after the default of the debtor in the International Regulations, Cape Town Convention and Protocol and UNCITRAL Model Law for Secured Transactions. In the last section, the rights granted to the pledge creditor after the debtor default will be examined in comparison with the international regulations. In addition, the provisions of the Turkish Civil Code and the Abolished Commercial Enterprise Pledge Law will be compared with TİTRK.

Keywords: Without delivery movable pledge, commercial transactions, debtor's default, Cape Town Convention and Protocol, UNCITRAL Model Law.

ÖNSÖZ

Çalışmamızda nispeten yeni bir düzenleme olan Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nu incelemeye gayret ettik. Bu konuda yapılan çalışmalara uluslararası düzenlemeleri de inceleyerek katkı sunmayı amaçladık.

Çalışmamızda danışmanlığı ile yol gösteren ve her zaman yanımda hissettiğim saygıdeğer hocam *Dr. Öğretim Üyesi Fatih Aydoğan*'a teşekkür ederim.

Çalışmamızın başında değerli görüşleriyle katkıda bulunan saygıdeğer hocam *Doç. Dr. Öğretim Üyesi Murat Serhat Sarısözen*'e ve *Dr. Öğretim Üyesi Turkey Özdemir*'e teşekkür ederim.

Tezin hazırlanma süresince sağladığı imkanlar için *TÜBİTAK* nezdinde devletimize teşekkür ederim.

Çalışmamız süresince yardımları ve sağladığı imkanları için *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi kütüphane çalışanları* ve *Okur+Partners Hukuk Bürosu*'na şükranlarımı sunarım.

Son olarak tezimizin hazırlık sürecinde manevi desteklerini esirgemeyen *ailem* ve bana olan inancını yitirmeyen eşim sevgili *Zeynep*'e teşekkür ederim.

İstanbul, 2019

Emrullah TOKMAK

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

I. REHİN HAKKI VE NİTELİĞİ	3
II. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN AMACI.....	4
III. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KAPSAMI VE REHNE KONU OLABİLECEK VARLIKLAR	6
A. Ticari İşlem Kavramı	7
B. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamı Dışında Bırakılan Varlıklar	9
1. Sermaye Piyasası Araçları ve Türev Araçları Konu Edinen Finansal Sözleşmeler	10
2. Mevduat Rehni.....	11
3. Tapu Kütüğüne Tescil Edilen Taşınırlar.....	12
4. Başka Bir Sicile Kaydı Zorunlu Olan Taşınır Rehni	14
a. Genel Olarak.....	14
b. Araç Rehni.....	17
c. Gemi İpoteği.....	19
d. Hava Aracı İpoteği.....	20
e. Maden Hakları ve Cevher Rehni	20
5. Türk Medeni Kanunu Uyarınca Kurulan Taşınır Rehni	21

C. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnine Konu Olabilecek Varlıklar.....	22
1. Alacaklar	23
a. Genel Olarak.....	23
b. Türk Medeni Kanunu Uyarınca Alacak Rehni	25
c. Teminat Amaçlı Alacağın Devri	26
d. Müstakbel Alacakların Rehni	27
2. Ağaçlar	27
3. Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar.....	29
a. Fikri Mülkiyete Konu Haklar	29
b. Sınai Mülkiyete Konu Haklar.....	30
4. Hammadde, Sarf Malzemeleri ve Stoklar	32
a. Genel Olarak.....	32
b. Rehnin Kurulması ve Hükümleri.....	33
c. İşletmenin Bütün Halinde Rehnedilmesi Durumunda.....	34
5. Ekonomik Değere Sahip Hayvanlar.....	35
6. Her Türlü Kazanç ve İratlar	37
7. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmemeyen ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans ve Ruhsatlar	38
8. Kira Gelirleri.....	39
9. Kiracılık Hakkı.....	40
10. Makine ve Teçhizat, Araç, Ekipman, Alet, İş Makinaları, Elektronik Haberleşme Cihazları Dahil Her Türlü Elektronik Cihaz Gibi Menkul İşletme Tesisatı	41
11. Tarımsal Ürün	42
12. Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı	43

13. Ticari İşletme veya Esnaf İşletmesi	45
14. Ticari Plaka ve Ticari Hat	46
15. Ticari Proje.....	47
16. Vagon.....	47
17. Üçüncü Kişiler Zilyetliğindeki Taşınır Varlık, Hak ve Paylı Mülkiyet Hakları.....	48
IV. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KURULMASI VE REHİNLİ TAŞINIR SİCİLİ.....	48
A. Rehin Sözleşmesi.....	48
1. Rehin Sözleşmesinin Şekli.....	49
2. Rehin Sözleşmesinin İçeriği	50
B. Rehinli Taşınır Sicili ve Tescil	53

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI DÜZENLEMELERDE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

I. CAPE TOWN KONVANSİYONU'NDA TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ	55
A. Cape Town Konvansiyonu ve Protokolü.....	55
B. Cape Town Konvansiyonu'nun Borçlu Temerrüdü Sonrası Alacaklının Haklarına İlişkin Hükümleri.....	57
1. Zilyetliğin veya Kontrolün Devri.....	57
2. Satış veya Kiralama	59
3. Gelir ve Karın Toplanması veya Tahsil Edilmesi.....	60
4. Mülkiyetin Devri.....	61
C. Cape Town Konvansiyonu ve Protokolü'nün İç Hukukumıza Etkisi.....	62

II. TEMİNAT İŞLEMLERİ İÇİN UNCITRAL MODEL KANUNU'NDA TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ.....	64
A. Teminat İşlemleri İçin UNCITRAL Model Kanunu	65
B. UNCITRAL Model Kanun'un Mülkiyetin Devri Hükümleri	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BORÇLU TEMERRÜDÜ SONRASI ALACAKLININ HAKLARI

I. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNDE BORÇLU VE ALACAKLI SIFATI	69
A. Rehin Alacaklıları	70
1. Kredi Kuruluşları	70
a. Finansal Kuruluşlar	70
(1). Bankalar	70
(2). Diğer Finansal Kuruluşlar	70
b. Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu veya Özel Kurum ve Kuruluşlar	71
2. Tacir	72
3. Esnaf	73
B. Rehin Verenler	74
1. Çiftçi	74
2. Üretici Örgütü	74
3. Serbest Meslek Erbabı	75
4. Tacir ve Esnaf	76
II. GENEL OLARAK BORÇLU TEMERRÜDÜ	76
A. Borçlu Temerrüdünün Şartları	76
1. Muaccel Bir Borcun Olması	77
2. Alacaklının İhtarı	77

3. İfa İmkansızlığının Olmaması.....	78
4. Alacaklının İfayı Kabule Hazır Olması	79
B. Borçlu Temerrüdünün Başlama Anı	79
1. Alacaklının İhtarının Gerekli Olduğu Hallerde	79
2. Alacaklının İhtarının Gerekmediği Hallerde	81
III. ALACAKLININ HAKLARI	81
A. Genel Olarak.....	81
B. Rehinli Varlığın Mülkiyetinin Devrini Talep Hakkı	82
1. Genel Olarak	82
2. Rehinli Varlığın Mülkiyetinin Devrini Talep Etmenin Şartları.....	83
a. Birinci Derecede veya Sırada Alacaklı Olmak.....	83
b. Rehinli Taşınır Varlığın Zilyetliğinin Devrinin Mümkün Olması	84
c. Rehin Sözleşmesinin İlam Niteliğinde Belgeye Bağlı Olup Olmaması Sorunu.....	84
3. Mülkiyetin Devrinde İcra Takip Usulü.....	85
a. Değer Tespiti	86
b. Takip Talebi.....	87
c. Sıra Cetveli ve Öncelik Hakkı	89
(1). Sıra Cetveli	89
(2). Öncelik Hakkı	91
d. Ödeme Emri ve İcra Emri.....	92
(1). Ödeme Emri.....	92
(2). İcra Emri	93
4. Devir Sonrasında Rehin Alacaklısının Sorumlulukları.....	94
5. Lex Commissoria Yasağı.....	96

C. Alacağı Varlık Yönetim Şirketine Devretme Hakkı.....	99
D. Rehinli Varlığı Kiralama ve Lisans Hakkı	101
1. Genel Olarak	101
2. İnhisari Lisans	103
3. İnhisari Olmayan Lisans	103
E. Genel Hükümler Çerçevesinde Takip Hakkı ve Önce Rehne Başvurma İlkesi	104
1. 7099 Sayılı Kanun Öncesi Durum	104
2. Önce Rehne Başvurma İlkesi.....	105
3. İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip.....	106
a. Genel Olarak.....	106
b. İlamlı ve İlamsız Takip.....	106
(1). İlamlı Takip.....	107
(2). İlamsız Takip	110
c. Paraya Çevirme Aşaması.....	111
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	119

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Art.	: Artikel
ARTES	: Araç Sicil ve Tescil Sistemi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AWG	: Aviation Working Group
AY	: Anayasa
BankK	: Bankacılık Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
bkz.	: bakınız
bs.	: baskı
BTHAE	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
C.	: Cilt
CTK	: Cape Town Konvansiyonu
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DATSY	: Demiryolu Araçları Tescil ve Sicil Yönetmeliği
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: dipnot
E.	: Esas
ed.	: editör
EDTKHK	: Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun

EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EİK	: Elektronik İmza Kanunu
EPDK	: Enerji Piyasası Denetleme Kurumu
ESMKK	: Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu
f.	: fıkra
FKFFŞK	: Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HRT	: Hayvan Rehni Tüzüğü
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KTk	: Karayolları Trafik Kanunu
LHD	: Legal Hukuk Dergisi
m.	: madde
MarKHK	: Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
MERSİS	: Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
MK	: Maden Kanunu
para.	: paragraf
RG.	: Resmî Gazete

RTS	: Rehinli Taşınır Sicili
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
SMK	: Sınai Mülkiyet Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SÜHFD	: Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TARES	: Taşınır Rehin Sicili
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİGEM	: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TİRK	: Ticari İşletme Rehni Kanunu
TİTRK	: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TNB	: Türkiye Noterler Birliği
TSHK	: Türk Sivil Havacılık Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UNCITRAL	: United Nations Commission on International Trade Law
UNIDROIT	: International Institute for the Unification of Private Law
v.d.	: ve diğerleri

vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
yy.	: yüzyıl
y.y.	: yayımcı yok
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch

GİRİŞ

Teknoloji ve ulaşım araçlarındaki baş döndürücü hızda yaşanan gelişmeler ticaret alanında da köklü değişikliklere neden olmuştur. Ülkeler arasındaki ticari hacmin büyümesi ve tüketimin artması neticesinde modern dünyada sınırların anlamı azalmıştır. Bu gelişmeler daha büyük sermaye ihtiyacını doğurmuştur. Nitekim bu ihtiyaca bir çözüm olarak 19. yy. başlarında anonim şirket gibi büyük sermayeli tüzel kişiliklerin kurulması yöntemi ortaya çıkmıştır¹. Ancak bu çözüm çoğunlukla limited şirket veya gerçek kişi tacir olarak ticari faaliyetlerde bulunan küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ²), esnaf işletmelerinin, serbest meslek mensuplarının ve diğer benzeri üreticilerin sermaye ihtiyacını çözmekten uzak kalmıştır.

Ticari faaliyetlerde sermaye ihtiyacını karşılayacak çözümlerden biri de kredi kullanmaktır. Kredi kullanabilmek için ise çoğunlukla kredi veren tarafından teminat aranmaktadır. Teminat, ayni ve şahsi teminat olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ayni teminatlar ise genel olarak taşınır ve taşınmaz teminat olarak ikiye ayrılmaktadır. Küçük işletmelerin taşınmaz nitelikte ayni teminat bulması çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Taşınırın ise teminata konu edilmesi Türk Medeni Kanunu hükümlerince ancak zilyetliğin devri yoluyla mümkün olduğundan işletmelerin taşınırılarını rehnetmesi faaliyetlerini engelleyecek niteliktedir. Ticari faaliyetlerine devam edemeyecek işletmenin taşınırılarını ayni teminat göstermesi beklenemez. Bunun yanında alacaklı açısından da rehne konu olan taşınır varlığın zilyetliğinin devralınması çoğu zaman bakım ve muhafaza masrafları nedeniyle çeşitli zorluklara neden olacaktır³.

Bu nedenlerden dolayı kanun koyucu birtakım hukuki düzenlemeler yaparak Türk Medeni Kanunu m.939 vd. yer alan taşınır rehni düzenlemelerine istisnai bir

¹ Ergun Özsunay, “Fransız Hukukunda Kredi Teminatı Olarak Ticari İşletme Rehni”, **BATİDER**, C.II, 1964, s.567.

² Küçük ve orta büyüklükteki işletme, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik (RG. 18.11.2005, S. 25997) m.4/f.1-b’de tanımlanmıştır. Bu tanıma göre ikiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yüzymibey milyon TL’yi aşmayan ekonomik birim veya girişim KOBİ’dir.

³ Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, 24. bs., Ankara, BTHAE, 2018, s.48; Şeref Ertaş, “Ticari İşletme Rehni”, **DEÜHF Dergisi Özel Sayı: Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı**, C.7, İzmir, 2005, s.39; H. Ercüment Erdem, “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, **Bankacılar Dergisi**, S.76, 2011, s.42.

şekilde taşınırın teslimsiz rehnedilmesini mümkün kılmıştır. Öncelikle mülga 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu⁴ ile ticari işletmenin bir bütün olarak teslimsiz rehin verilmesi imkânı sağlanmıştır. Günün gelişen şartlarında finansmana erişimin kolaylaştırılması ve rekabetin artırılması amacıyla, daha geniş bir alanda teslimsiz taşınır rehni imkânı için 20.10.2016 tarihinde kabul edilen, 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu düzenlenmiştir⁵. Yapılan bu istisnai düzenleme ile TİRK yürürlükten kaldırılmış ve sicile tescil yoluyla münferit olarak taşınır üzerinde rehin kurulması sağlanmıştır⁶. Kanunun yürürlüğe girmesinden bir gün önce, 31.12.2016 tarihinde Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik (Uygulama Yönetmeliği), Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği (Sicil Yönetmeliği) ve Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik (Değer Tespiti Yönetmeliği) Resmî Gazete’de yayımlanmıştır⁷.

TİTRK ile rehin sözleşmesinin kapsamı ve tarafları genişletilmiş, rehin sicili düzenlenmiş, derece sisteminde ve borçlu temerrüdü sonrasında alacaklının seçimlik haklarında yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu tezin birinci bölümünde de rehin hakkında genel bilgiler, TİTRK’nın amacı, kapsamı, rehnin kuruluşu ve sicil gibi getirilen yenilikler TİRK ile birlikte değerlendirilerek açıklanacaktır. İkinci bölümde TİTRK’nin borçlu temerrüdü sonrası alacaklının hakları hükümlerinin karşılaştırmalı hukukta yeri incelenecektir. Hava, tren ve uzay araçlarının uluslararası teminatlarla konu edilmesini amaçlayan ve TİTRK hükümleri ile benzer hükümler içeren Cape Town Konvansiyonu ve UNCITRAL Model Kanunu’nda rehin alacaklısının sahip olduğu haklara değinilecektir. Üçüncü bölümde ise borçlunun temerrüdü durumu tezimizin konusu olan ticari işlemlerde taşınır rehni bağlamında incelenecek ve temerrüt durumunda TİTRK’de düzenlenen alacaklının başvurabileceği hukuki imkanlar karşılaştırılmalı olarak detaylandırılacaktır.

⁴ RG. 28.07.1971, S. 13909.

⁵ RG. 28.10.2016, S. 29871.

⁶ Hukukumuzda taşınır rehninin esas düzenlemesi TMK m.939 vd. ortaya konulmuştur. Teslimsiz taşınır rehnine imkân sağlayan TİTRK istisnai bir düzenlemedir. Bkz. O. Gökhan Antalya, Faruk Acar, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, 2.bs, İstanbul, Aristo Yayınevi, 2017, s.1.

⁷ RG. 31.12.2016, S. 29935 (3. Mükerrer)

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

I. REHNİN HAKKI VE NİTELİĞİ

Rehin hakkı, borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi durumunda alacaklıya teminat teşkil eden malvarlığı değerini paraya çevirmeyi talep etme ve elde edilen paradan alacaklının alacağını karşılamaya yarayan aynı bir haktır¹. Rehin ile birlikte borçlu rehin konusu malvarlığı ile alacaklıya karşı sorumlu olacaktır. Rehin hakkının aynı nitelikte olması rehin konusu malvarlığı üzerindeki bu hakkın herkese karşı ileri sürülebilmesini mümkün kılmaktadır. Borcun rehne konu varlık ile karşılanamaması durumunda alacaklı borçlunun tüm malvarlığına başvurabilecektir².

Aynı nitelik taşıyan rehin hakkı rehne konu malvarlığının değerinden yararlanma yetkisini içermektedir. Bu yönüyle rehin hakkı sınırlı bir aynı hak niteliğindedir. Rehin hakkı, sahibine rehne konu varlığın malikinin rızasına ihtiyaç duymadan, doğrudan rehin konusu varlığın değerinden yararlanarak alacağını tatmin etmesi yetkisi vermektedir. Bu yetkiye kısmi tasarruf yetkisi denir³.

Rehin hakkının bir diğer niteliği fer'i (ikincil) olmasıdır. Teminat altına aldığı alacağa bağlı olan rehin hakkı, alacağın geçerliliğini etkileyen unsurlardan etkilenir. Alacağın sona ermesi ile rehin hakkı da kendiliğinden sona erer, alacağın devredilmesi durumunda rehin hakkı da alacakla birlikte devralan alacaklıya geçer.

Rehin hakkı taşınmaz rehni ve taşınır rehni olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. TMK m.939 uyarınca taşınır rehni kural olarak taşınır varlığın zilyetliğinin rehin alacaklısına geçmesiyle kurulur⁴. TMK m.940 uyarınca ise istisnai olarak taşınır varlığın siciline yazılmak suretiyle rehin kurulabilir. TMK sistematüğinde taşınır rehni kapsamında hak ve alacaklar da yer almaktadır.

¹ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, 17. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2014, s.887; Faruk Acar, **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s.1.

² Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 20. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2016, s.32.

³ Turgut Akıntürk, **Eşya Hukuku**, İstanbul, Beta, 2009, s.622.

⁴ Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 4. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s.651.

II. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN AMACI

TİTRK m.1/f.1’de kanun koyucu teslimsiz taşınır rehninin kullanımının yaygınlaştırılmasını, kapsamının genişletilmesini ve rehni paraya çevrilmesinde alternatif yollar ile finansmana erişimin kolaylaştırılmasını aleniyet ilkesine de atıf yaparak kanunun amacını açıklamıştır. Küreselleşen dünyada Türkiye’nin ekonomik büyümesinde önemli bir yere sahip olan KOBİ’lerin gelişimini olumsuz etkileyen en büyük sorunlardan “finansmana erişim güçlüğü” sorununu aşma amacı genel gerekçede ifade edilmiştir⁵. Nitekim KOBİ’lerin uygulamada fazlasıyla başvurduğu finansman aracı kredidir. Ankara merkezli yapılan bir çalışmada KOBİ’lerin yaklaşık %59’u banka kredisi kullanmayı, %18’i ise firma dışı kaynaklara başvurmamayı planladıklarını ifade etmişlerdir⁶. Kredinin kullanılması için ise kredi veren tarafından teminat gösterilmesi beklenmektedir.

Hukukumuzda aynı teminatlardan olan taşınmaz rehni, TMK m. 856/f.1’e göre tapu kütüğüne tescil ile kurulur. Taşınır rehni ise TMK m.939’da düzenlenmiştir⁷. Bu düzenlemeye göre taşınır rehni kural olarak zilyetliğin rehinli alacaklıya devri ile kurulabilir⁸. Kredi kullanmak için rehin verilen taşınırın zilyetliğinin devredilmesi ise borçlunun ticari faaliyetlerine önemli derecede sekte vuracaktır. Bu nedenle de TMK

⁵ TBMM, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu**, Dönem: 26, Yasama Yılı:1, Sıra Sayı: 418, (Çevrimiçi) <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>, Erişim: 26.04.2019, s.4: “Ülkemizin 2002 yılından bu yana yaşadığı istikrarlı ekonomik büyümesinde, özellikle Anadolu’da faaliyet göstermeye başlayan KOBİ’lerin önemli katkısı olmuştur. KOBİ’lerin gelişimlerini olumsuz etkileyen ve faaliyetlerini istikrarsızlaştıran çeşitli sorunlar bulunmakta olup, bunların başında finansmana erişim güçlüğü gelmektedir. KOBİ’ler ticari faaliyetleri için gerekli finansman kaynaklarını, bankalar aracılığıyla temin edilen kredilerden sağlamaktadır. Özellikle kredi karşılığı talep edilen teminatlar, KOBİ’lerin finansmana erişiminde önemli zorluklar oluşturmaktadır. Bu durum KOBİ’ler için büyük işletmeler karşısında rekabet dezavantajına neden olmaktadır. Bu itibarla, KOBİ’lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması, rekabet güçlerinin arttırılması ve dolayısıyla ülkemiz ekonomisinin dengeli ve istikrarlı büyümesine katkı sağlanması amacıyla bu Kanun Tasarısı hazırlanmıştır.”

⁶ İbrahim Dursun, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansmana Erişim Sorunu ve Nedenleri”, **Maliye Araştırmaları Dergisi**, C.2, S.1, Y.2, 2016, s.6. Ayrıca bu çalışmada işletmelerin banka kredisi dışında leasing ve factoring hakkında bilgi sahibi olmasına rağmen tercih edilmediği; forfaiting, tahvil ihracı ve finansman bonusu hakkında ise bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

⁷ TMK m.939/f.1: “Kanunda öngörülen ayrık durumlar dışında taşınır, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilir.”

⁸ TMK m.939’da “zilyetliğin devri” ifadesine yer verilmiştir. Zilyetliğin devri teslim, araçların teslimi, hükmen teslim, zilyetliğin havalesi ve emtiayı temsil eden senelerin devri şeklinde yapılabilir.

hükümleri uyarınca taşınır rehni ile kredi kullanarak finansman sağlama imkânı uygulamada mümkün görünmemektedir.

Ticari faaliyetlerin önünde ve ülke ekonomisinin gelişiminde bir sorun olarak görülen bu hususların aşılması için 21.03.1971 tarihli ve 1447 sayılı TİRK kabul edilmiştir. TİRK'nin yürürlükte olduğu dönemde m.3/f.2'ye göre ticaret unvanı, işletme adı ve menkul işletme tesisatının bir bütün olarak zilyetlik devredilmeden rehin verilmesi imkânı sağlanmıştır. Böylelikle finansmana erişim sorunu önündeki teslim bağli taşınır rehni kuralının önemli bir istisnası oluşmuştur.

Ancak TİRK'nin yürürlüğünün üzerinden geçen 46 yılda sorunlara etkin bir çözüm olmadığı görülmüştür. Çünkü ticaret unvanı, işletme adı ve menkul işletme tesisatının ticari işletme rehninin zorunlu unsurları olması borçlu açısından rehin verilmesinin kabul edilmesi kolay değilken, alacaklı açısından da tüm malvarlığının değerlemesi külfetli olmuştur⁹.

TİTRK gibi kapsamlı bir değişiklikten önce kanun koyucu ticari işletme rehninin yaygınlaştırılması amacıyla 29.07.2003 tarihli 4952 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹⁰ ile TİRK Ek Madde 2'yi kabul etmiştir¹¹. Bu düzenlemeyle sanayi işletmelerinin rehninde TİRK m.3/f.2 uyarınca zorunlu unsurlardan menkul işletme tesisatının münferiden rehin verilmesi imkânı tanınmıştır.

TİRK'de yapılan bu değişikliğin genel gerekçesinde işletmelerin düşük özkaynaklar ile faaliyet göstermesi nedeniyle işletme dışındaki menkul ve gayrimenkul mallara kaynak ayıramadığı, bu sebeple işletmenin mevcut varlıkları ve satın alacağı makine ve ekipmanlar üzerine rehin kurulmasının önemi ifade edilmiştir¹².

⁹ İlhan Helvacı, “Sanayi İşletmelerinde Ticari İşletme Rehni Üzerine”, **İÜHFM**, C.65, S.1, 2007, s. 273-274.

¹⁰ RG. 29.03.2003, S. 25183.

¹¹ TİRK'de ayrıca 23.02.1985 tarihli 3153 sayılı Kanun ve 08.02.2008 tarihli 5728 sayılı Kanun ile değişiklikler yapılmıştır. 3153 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik esnaf ve sanatkâr sicilinin adı ile ilgilidir. 5728 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik TİRK m.12/f.1'de yer alan cezai hükümle ilgilidir.

¹² Genel gerekçe için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss234m.htm>, Erişim: 05.04.2019.

Dikkat edilirse TİTRK ile TİRK’de yapılan değişikliğin gerekçeleri arasında benzerlikler vardır. Kanun koyucu ekonominin geliştirilmesi için taşınır rehninin yaygınlaştırılması amacını uzun zamandır taşımış ve TİTRK ile istisnai olan teslimsiz taşınır rehnini çok geniş düzenlemiştir. Hatta bu geniş düzenleme kanunun gerekçesinde belirtilen KOBİ’leri aşarak esnaf işletmesi, serbest meslek mensubu, tacir, çiftçi, üretici örgütü gerçek ve tüzel kişileri de kapsamaktadır. Ayrıca TİRK’den farklı olarak tacir ve esnaflar da artık rehinli alacaklı olabilecektir.

Bu noktada TİTRK’nin amacını aşacak ve olumsuz yönde etkileyecek kadar geniş kapsamlı olması öğretide eleştirilmiştir¹³. Bu görüşe göre finansmana erişimin kolaylaştırılması rehnin taraflarının ve kapsamının genişletilmesi ile mümkün değildir. Kanaatimizce de kredi kurumları gibi rehin alan güvenilir kişilerin rehin sözleşmesinin tarafı olması teminatın daha güvenilir olmasını sağlayacağı düşünüldüğünde kapsamın genişletilmesi olumsuz etki yaratacaktır.

III. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KAPSAMI VE REHNE KONU OLABİLECEK VARLIKLAR

TİTRK m.1/f.2’de kanunun kapsamı olarak *“taşınır varlıkları konu edinen işlemlerde rehin hakkının tesisine, rehin hakkının üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesine, Rehinli Taşınır Siciline, rehinli alacaklılar arasında öncelik hakkının belirlenmesine, tarafların ve üçüncü kişilerin hak ve yükümlülüklerine, rehin hakkının kullanımı ile rehinli işlemlere ilişkin diğer usul ve esasları”* ifade edilmiştir.

Nitekim bu kapsama uygun olarak TİTRK ile rehin sözleşmesinin tarafları ve rehne konu olabilecek varlıklar genişletilmiş, rehin sözleşmesinin şekil şartlarında kolaylık sağlanmış, Türkiye Noterler Birliği tarafından tutulacak yeni bir sicil sistemi kurulmuş, taşınır rehninde ilerleme sistemi ile birlikte derece sistemi uygulamasına imkân verilmiş, rehnin paraya çevrilmesi yollarına alacaklının mülkiyeti talep edebilme, kiralama veya lisans hakkı verme gibi seçimlik haklar tanınmıştır. Ayrıca

¹³ Başak Şit İmamoğlu, *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme*, Ankara, BTHAE, 2017, s.4.

rehnin kurulması aşamasındaki işlemler vergi, resim, harç ve değerli kâğıt bedelinden muaf tutulmuştur¹⁴.

Bu bölümde TİTRK'nin uygulama kapsamı dışında bırakılan varlıklar ile kapsamı içerisinde yer alan varlıklar incelenecektir.

A. Ticari İşlem Kavramı

Hukuki işlem, hukuk düzeninde açıklayan kişinin isteğine uygun sonuç doğuran irade beyanıdır¹⁵. Hukuki işlem gibi genel bir kavramı ticari sıfatıyla daraltınca TTK'de düzenlenen ticari iş kavramının incelenmesi gerekir. Türk Ticaret Kanunu'nda ticari iş karinesi düzenlenmiştir. TTK m.19/f.1 uyarınca bir ticari işletmeyi ilgilendiren her tür işlem ve fiilin ticari iş olduğu karine olarak kabul edilmiştir. Yani genel nitelikteki hukuki işlem ve hukuki fiil kavramlarının ticari işletmeye özgülenmesine birtakım sonuçlar bağlanmıştır. TTK m.19/f.2'de ticari iş karinesi genişletilerek bir taraf için ticari iş niteliğinde olan işlemin diğer taraf veya taraflar için de ticari iş olduğu karinesi düzenlenmiştir.

Ticari işlem kavramı ise her ne kadar 6750 sayılı Kanunun adlandırılmasında kullanılsa da kanunda tanımına yer verilmemiştir. Gerek TTK, gerekse TİRK ticari işletme kavramı üzerinde inşa edilmiştir. Bu nedenle ticari işlem kavramı hukukumuzda TİTRK ile birlikte girmiştir. Öğretide ticari işlem kavramı farklı görüşlerle açıklanmıştır. Ancak bu görüşlerin ortak noktası olarak ticari işlem ifadesinin rehne konu borç ilişkisini doğuran işlemin kaynağına yönelik olduğu tespit edilmiştir.

Bir görüşe göre, ticari işlem kavramı ile kanun koyucunun ticari iş niteliğindeki işlemleri kapsar şekilde amacı olduğu düşünülebilir¹⁶. Ancak TİTRK uyarınca üzerinde rehin kurulacak taşınırın ticari işletmeye ait olması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bu durumda tezimizde açıklanacağı üzere esnaf işletmelerinin kendi aralarında yapacağı işlemler herhangi bir ticari işletmeyi

¹⁴ Celal Göle, Gökhan Aydoğan, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", **BATİDER**, C.33, S.2, 2017, s.11.

¹⁵ M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.I, 11.bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s.36.

¹⁶ Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.11

ilgilendirmeyeceğinden teslimsiz taşınır rehni ticari iş niteliğinde olmayacaktır¹⁷. Bu işlemlerin de TİTRK kapsamında olması bir çelişki yaratacaktır¹⁸.

Bir diğer görüşe göre, TİTRK kapsamında yapılan rehin sözleşmelerinin taraflarının genişletildiği, tacirler dışındaki kişilerin de rehin verebileceği belirtilmiştir. Bu nedenle rehne konu borcun niteliğinin sadece ticari olması mümkün değildir. Bu nedenle de ticari işlem ifadesinin kullanılmasının doğru olmadığı ifade edilmiştir¹⁹.

Başka bir görüşe göre, ticari işlem kavramı ile işletme ve mesleki faaliyet kapsamındaki veya bu faaliyetler sonucunda kar elde etmek için yapılan işlem ve fiiller kast edilmektedir²⁰. Kanunun adında geçen “*ticari*” ifadesinin tacir veya ticari işletme ile ilgili olarak sınırlandırılmasının doğru olmadığı, bu ifadenin esnafı da kapsadığı bu nedenle de mülga TİRK’deki ticari işletme ifadesi yerine ticari işlemler ifadesinin daha doğru bir kullanım olduğu belirtilmiştir.

Kanaatimizce TİTRK’nin adında ticari işlem kavramının kullanılması isabetli olmuştur. Zira ekonomik düzende kar elde etmeyi amaçlayan her türlü faaliyet ticari faaliyet olarak nitelendirilebilir. **Antalya, Acar’ın** ticari işlem tanımında isabetli şekilde “*işletme ve mesleki faaliyet kapsamı*” ve “*kazanç amacı*” unsurları kullanılmıştır. Bu iki unsur TİTRK kapsamında rehin sözleşmesine taraf olabileceklerin düzenlenmesinde de kendini göstermektedir, kanunda yer alan tacir, esnaf, çiftçi, serbest meslek mensubu, üretici örgütünü genel olarak içermektedir. Ticari işlem kavramı sadece tacir veya ticari işletme ile sınırlı olarak düşünülmemelidir.

¹⁷ TİTRK kapsamında esnaf işletmelerinin kendileri aralarında kuracağı rehinler dışındaki tüm rehinler esasında karine olarak ticari iş olarak nitelendirilebilir. Çünkü taraflarından birisi kredi kuruluşu veya tacir ise işlemin diğer tarafı için de ticari iş karinesi kabul edilmiştir. Aksi yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.11-12.

¹⁸ Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.12.

¹⁹ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.8; Burcu Karakuş Erbaş, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.39-40. Yazar 6750 sayılı Kanunun “*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu*” yerine “*Teslimsiz Taşınır Rehni Kanunu*” olarak adlandırılmasının daha doğru olacağını belirtmiştir.

²⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.12.

B. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamı Dışında Bırakılan Varlıklar

TİTRK her ne kadar öğretide amacını aşar nitelikte geniş kapsamlı bir düzenleme getirdiği gerekçesi ile eleştiri konusu olsa da birtakım varlıkların TİTRK kapsamı dışında bırakıldığı açıkça belirtilmiştir²¹. TİTRK m.1/f.3'te bu kanunun bir borca güvence teşkil etmek üzere kurulan ve konusu kanunda sayılan taşınır varlıkların rehin işlemlerine uygulanacağı açıklanmıştır. Hemen ardından TİTRK m.1/f.4. ve f.5.'te sermaye piyasayı araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeler, mevduat rehni ile tapu kütüğüne tescil edilen taşınır varlıkların TİTRK kapsamı dışında olduğu belirtilmiştir. Ayrıca TİTRK m.8/f.3 hükmü ile başka bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinleri de kapsam dışında bırakılmıştır²².

Uygulama Yönetmeliği m.2/f.2'de TİTRK kapsamı dışında bırakılan taşınır rehinlerinin bir kısmı ve TİTRK m.8/f.3'te ifade edilen bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinleri daha ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Buna göre;

- Sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri ile mevduat rehni,
- Türk Medeni Kanunu'na göre kurulmuş taşınır rehni,
- Karayolları Trafik Kanununa göre kurulmuş araç rehni,
- Türk Sivil Havacılık Kanununa göre kurulan hava aracı ipoteği,
- Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulan gemi ipoteği,
- Maden Kanunu'na göre kurulan maden hakları ve cevher rehni sözleşmelerine TİTRK uygulanmayacaktır.

İncelememizde öncelikle kanunun adında geçen ticari işlem kavramından ne anlaşılması gerektiği ve kanunun kapsamındaki rolü hususu üzerinde durulacaktır. Sonrasında yukarıda değinilen TİTRK kapsamı dışında bırakılan varlıklara kısaca incelenecektir.

²¹ TİTRK kapsamının amacı aşar nitelikte olduğuna ilişkin görüşler için bkz. Bölüm 1/II.

²² TİTRK m.8/f.3: "Diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümler saklıdır. Bu taşınır varlıklar üzerinde bu Kanun kapsamında Sicile tescil edilmek suretiyle rehin tesis edilmez."

1. Sermaye Piyasası Araçları ve Türev Araçları Konu Edinen Finansal Sözleşmeler

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m.3/f.1-ş’de sermaye piyasası araçları tanımlanmıştır. Bu tanıma göre sermaye piyasası araçları “*menkul kıymetler*²³ ve *türev araçlar*²⁴ ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Kurulca²⁵ bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarını” ifade eder. Sermaye piyasası aracı; menkul kıymetler, türev araçlar ve diğer tüm araçları kapsar bir kavramdır. Bu varlıklar tasarruf ve yatırım aracı olarak kullanılmakta olup sahiplerine dönemsel getiri sağlamaktadır.

SPK tarafından belirlenen sermaye piyasası araçları; paylar, katılma intifa senedi, borçlanma araçları (tahviller, bonolar, kıymetli maden bonoları, paya dönüştürebilir tahviller, değiştirilebilir tahviller), ortaklık varantları, yatırım kuruluşu varantları ve sertifikası, gayrimenkul sertifikası, varlığa veya ipoteğe dayalı menkul kıymetler, kira sertifikası, yabancı sermaye piyasası araçlarıdır²⁶.

İşte bu sermaye piyasası araçlarını konu edinen finansal sözleşmeler TİTRK kapsamı dışında bırakılmıştır. TİTRK m.2/f.1-ç’de finansal sözleşme şu şekilde tanımlanmıştır:

²³ SerPK m.3/f.1-o: “Menkul kıymetler: Para, çek, poliçe ve bono hariç olmak üzere; 1) Paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikalarını, 2) Borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını” ifade eder.

²⁴ SerPK m.3/f.1-u: “Türev araçlar: Aşağıda sayılan veya Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer türev araçları: 1) Menkul kıymetleri satın alma veya satma veya birbirleri ile değiştirme hakkı veren türev araçları, 2) Değeri, bir menkul kıymet fiyatına veya getirisine; bir döviz fiyatına veya fiyat değişikliğine; faiz oranına veya orandaki değişikliğe; bir kıymetli maden veya kıymetli taş fiyatına veya fiyat değişikliğine; bir mal fiyatına veya fiyat değişikliğine; Kurulca uygun görülen kurumlarca yayınlanan istatistiklere veya bunlardaki değişikliğe; kredi riski transferi sağlayan, enerji fiyatları ve iklim değişkenleri gibi ölçüm değerleri olan ve bu sayılanlardan oluşturulan bir endeks seviyesine veya seviyedeki değişikliğe bağlı olan türev araçları, bu araçların türevlerini ve sayılan dayanak varlıkları birbirleri ile değiştirme hakkı veren türevleri, 3) Döviz ve kıymetli madenler ile Kurulca belirlenecek diğer varlıklar üzerine yapılacak kaldıraçlı işlemleri” ifade eder.

²⁵ Sermaye Piyasası Kurulu.

²⁶ T.C. Başbakanlık Sermaye Piyasası Kurulu, **Sermaye Piyasası Araçları**, Ankara, 2016, s.1 vd., (Çevrimiçi) <http://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/76>, Erişim: 09.04.2019.

“Faiz oranı, emtia, döviz, hisse senedi, tahvil, endeks veya benzeri finansal araçların dayanak varlık olarak kullanıldığı spot, future, forward, opsiyon veya swap işlemiyle, repo, ters repo işlemi ve bu işlemlere benzer nitelikte olan ve finansal piyasalarda kullanılan diğer işlemlerle ve bu işlemlerin herhangi bir kombinasyonunu içeren sözleşmeleri” ifade eder.

Ancak değinmek gerekir ki, bir sermaye piyasası aracı olarak “pay”, halka açık anonim şirket ile borsada işlem gören anonim şirkete ait bir kavramdır²⁷. Bunlar dışındaki şirket paylarının SerPK kapsamında olması söz konusu değildir. Kanaatimizce sermaye piyasası aracı olmayan payların 7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun²⁸ m.28 ile TİTRK m.5/f.1-p’ye eklenen madde sonrasında TİTRK kapsamında olduğu açıkça söylenebilir. Söz konusu maddede *“benzeri her tür taşınır varlık ve hak”*ın TİTRK kapsamında rehne konu olabileceği düzenlenmiştir²⁹.

SerPK m.47’de ve Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ (Seri: IV, No: 28) m.19’da sermaye piyasası araçlarının ne şekilde rehin verileceği düzenlenmiştir³⁰. Sermaye piyasası araçlarının niteliği gereği ve zaten özel kanunu uyarınca rehin verilmesi düzenlendiğinden TİTRK kapsamı dışında bırakılması isabetli olmuştur.

2. Mevduat Rehni

5411 sayılı Bankacılık Kanunu m.3’te mevduat; *“yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen para”* şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre mevduat, bankanın mülkiyetinde ancak hesap sahibi gerçek veya tüzel kişi lehine alacak hakkı olan paradır³¹. Mevduat esasında bir alacak

²⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.14.

²⁸ RG. 10.03.2018, S. 30356.

²⁹ Maddede geçen *“benzeri”* ifadesinin hatalı olduğu, zira TİTRK m.5’te sayılan varlıkların farklı özellikler gösterdiği, düzenlemenin daha açık olması gerektiği yönünde bkz. Süleyman Kandemir, **Ticaret Hukuku ve Eşya Hukuku Boyutuyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2018, s.21.

³⁰ Aslı Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2014, s.364.

³¹ Ünal Tekinalp, **Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s.430.

hakkı doğurduğundan ve TİTRK m.5/f.1 uyarınca her türlü alacak hakkının rehni bu kanun kapsamına alındığından TİTRK kapsamında rehne konu olabilecekti. Ancak kanun koyucu mevduatın kendine özgü niteliği dolayısıyla TİTRK m.1/f.4'te yer alan düzenleme ile kapsam dışında bırakılmıştır.

Bankacılık Kanunu m.61'de³² yer alan atıfla mevduat rehnine TMK m.954 vd. düzenlemeleri ile alacak rehni kuralları uygulanacaktır. Mevduat rehni genelde bankanın kendi risklerini teminat altına almak için müşterisinin kendi nezdinde doğacak alacak hakkı üzerine rehin koyması durumunda kurulmaktadır. Bunun yanı sıra üçüncü kişi durumunda olan mevduat sahibi, ticari ilişkisi nedeniyle borçlunun kullandığı kredinin teminatı olarak kendi mevduatını rehin verebilir³³. Bu durum üçüncü kişinin rehin veren sıfatını almasına imkân sağlamaktadır.

3. Tapu Kütüğüne Tescil Edilen Taşınırılar

TMK m. 997/f.2 uyarınca tapu kütüğü, tapu sicilini oluşturan unsurlardan birisidir³⁴. Taşınmazlara ilişkin rehin hakları tapu kütüğüne tescil edilir. TMK m.862'de ise kanun koyucu rehnin kapsamına taşınmazın bütünleyici parça ve eklentilerini de dahil etmiştir. TMK m.686'da eklenti, *“asıl şey malikinın anlaşılabilen arzusuna veya yerel âdetlere göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için asıl şeye sürekli olarak özgülünen ve kullanılmasında birleştirme, takma veya başka bir biçimde asıl şeye bağlı kılınan taşınır mal”* şeklinde tanımlanmıştır. TMK m.862/f.2'de taşınmaz rehni kurulurken makine, otel döşeme eşyası gibi taşınırılarn eklenti olarak tapu kütüğünün beyanlar hanesine yazılan varlıkların eklenti olduğuna dair karine kabul edilmiştir. Bunun haricinde TMK m.1000/f.4 ve m.1012/f.1 uyarınca taşınmaz malikinın beyanı üzerine taşınmazın eklentileri beyanlar hanesine yazılabilmektedir.

³² Bankacılık Kanunu m.61/f.1: *“4721 sayılı Türk Medenî Kanununun rehinlere ve hapis hakkına, 818 sayılı Borçlar Kanununun alacağın devir ve temlikine, takasa dair hükümleri ile diğer kanunların verdiği yetkiler ve koyduğu yükümlülükler saklı kalmak şartıyla mevduat ve katılım fonu sahiplerine ödenmesi gereken tutarları geri alma hakları hiçbir suretle sınırlandırılmaz. Mevduat veya katılma hesabı sahipleri ile kredi kuruluşları arasında vade ve ihbar süresi hakkında kararlaştırılan şartlar saklıdır.”*

³³ Süleyman Kandemir, **a.g.e.**, s.114.

³⁴ TMK m.997 uyarınca tapu sicili, tapu kütüğü dışında kat mülkiyeti kütüğü ve bunları tamamlayan yevmiye defteri, belge ve planlardan oluşmaktadır.

TİTRK m.1/f.5 ile tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırın kanunun kapsamı dışında olduğu düzenlenmiştir³⁵. **Antalya, Acar’a** göre TİTRK m.1/f.5’te ifade edilen taşınır TMK m.862/f.2 uyarınca rehin kurulurken tapu kütüğüne eklenti olarak kaydedilen taşınırlardır³⁶. Buna göre bir tacir taşınmazını ipotek ettirmiş ve bu ipotek kurulurken taşınmazın içerisinde yer alan makineler eklenti olarak tapu kütüğüne kaydedilmiş ise artık TİTRK uyarınca söz konusu makineler üzerinde taşınır rehni kurulması mümkün olmayacaktır. Burada TMK m.862/f.2 uyarınca karine olarak söz konusu taşınır eklenti kabul edilmiştir. Ancak karinenin aksini ispat her zaman mümkündür.

Kanaatimizce taşınmazın eklentisi niteliğinde olmayan taşınır ipotek kurulurken tapuya kaydedilmiş olsa dahi taşınırın aslında eklenti niteliğinde olmadığı ispat edilerek ve tapu kütüğündeki kaydı iptal edilerek, TİTRK kapsamında rehin kurulabilir³⁷. Burada aynı durum TMK m.1000/f.4 veya m.1012/f.1 uyarınca malikin isteği üzerine tapu kütüğüne kaydedilen eklentiler için geçerlidir.

Eklenti dışında, TMK m.998/f.1 uyarınca tapu siciline tescil edilen bağımsız ve sürekli haklar da birer hak niteliğinde olmasına karşılık tapu siciline tescil edildiğinden TİTRK kapsamında rehnedilmesi mümkün değildir³⁸. Zira söz konusu haklar tapu siciline tescil edilmekle beraber taşınmaz niteliğinde değerlendirilecektir. Bu hakların rehni TMK kapsamındaki taşınmaz rehni hükümlerine göre mümkün olacaktır.

TİTRK’de söz konusu düzenlemenin yapılmasının amacı aynı taşınırın hem taşınmaz rehnine hem TİTRK uyarınca taşınır rehnine konu olmasını engellemektir. Aksi durumda rehinli alacaklıların menfaatlerinin çatışması gündeme gelecektir.

³⁵ TİTRK m.1/f.5: “*Tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınır bu Kanun kapsamında değildir.*” TİTRKm.1/f.5 düzenlemesindeki “*tapu kütüğüne tescil edilen taşınır*” ifadesi eleştirilmiştir. Çünkü TMK m.704’te tapu kütüğüne “*tescil edilecek*” varlıklar ve haklar sayılmıştır. Eklentilerin ise tapu kütüğüne “*kaydedileceği*” ifade edilmiştir. TMK ve TİTRK arasındaki ifade birliğinin sağlanmaması eleştiri konusudur. Bkz. Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.26; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.46.

³⁶ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.99.

³⁷ Benzer yönde bkz.; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.100. Yazar bir taşınırın TİTRK m.1/f.5 uyarınca kapsam dışında olması için taşınırın tapu kütüğünde hem eklenti olarak tescil edilmesini hem de “*gerçekten*” eklenti olması (TMK m. 686 vd. uyarınca) gerektiğini ifade etmiştir.

³⁸ Kandemir, **a.g.e.**, s.24.

4. Başka Bir Sicile Kaydı Zorunlu Olan Taşınır Rehni

a. Genel Olarak

TİTRK m.8/f.1 ile Rehinli Taşınır Sicili kurulmuştur³⁹. TİTRK m.2/f.1-k’de “sicil” tanımlanmıştır. Bu tanımda “*mevzuatı uyarınca kendi özel siciline tescili zorunlu olanlar dışındaki taşınır varlıklar üzerinde, bu Kanun kapsamında tesis edilecek rehinlere ilişkin tescil, terkin, değişiklik gibi tüm iş ve işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirildiği ve sunulduğu merkezi ve aleni Rehinli Taşınır Sicilini,*” ifade edeceği düzenlenmiştir.

TİTRK m.8/f.3 ise kanunun kapsamı ile ilgili bir madde olup RTS dışında başka bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerini kapsam dışında bırakmıştır. İlgili düzenleme aynen şöyledir:

“Diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümler saklıdır. Bu taşınır varlıklar üzerinde bu Kanun kapsamında Sicile tescil edilmek suretiyle rehin tesis edilmez.”

Öğretide bir görüş, TİTRK m.8/f.3 düzenlemesi ile kendi özel siciline tescili zorunlu olan taşınırlar üzerinde kurulacak rehinin TİTRK kapsamı dışında olacağını ifade etmektedir⁴⁰. Bu görüşe göre başka bir sicile tescili zorunlu olan maden, gemi, motorlu taşıt gibi varlıklar kapsam dışındadır⁴¹. Ancak aynı zamanda hayvan, iş makinası, fikri ve sınai hakların TİTRK m.5’te rehin verilebilecek varlıklar arasında sayılmasına rağmen TİTRK kapsamında olması mümkün değildir.

Başka bir görüş ise TİTRK m.8/f.3 düzenlemesi ile rehin işleminin kurulması için kendi özel siciline tescil edilmesi zorunlu olan taşınırların TİTRK kapsamında olmadığını ifade etmektedir⁴². Bu görüşe göre halihazırda bir sicile tescil ile üzerinde

³⁹ Bkz. Bölüm 1-V.

⁴⁰ Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.26. Yazarlar TİTRK m.5’te sayılan münferiden rehin verilebilecek varlıklar arasında yer alsın dahi başka bir sicile kaydı düzenlenen varlıklar yönünden TİTRK m.5 hükmünün sınırlı yorumlanması gerektiğini ifade etmiştir.

⁴¹ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.25.

⁴² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.49; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.66; Elif Cemre Hazıroğlu, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, **BATİDER**, C.33, S.2, 2017, s.196-197; Yazar, diğer yazarlardan farklı olarak “motorlu taşıt ve iş makineleri” ile “cevher”in rehin kurulması için kendi sicillerine tescil zorunlu

rehin kurulabilen taşınırılar için ayrıca RTS'ye tescil ile rehin kurulması kanunun amacı ile bağdaşmayacak ve çifte sicile neden olacaktır. Bu nedenle motorlu taşıt, gemi gibi taşınırılar TİTRK kapsamında rehne konu olmayacaktır. Fakat fikri ve sınai hakların rehninin kendi sicillerine tescili kurucu nitelik taşımadığından genel olarak TİTRK kapsamında bu hakların rehni mümkündür⁴³.

Kandemir, ikinci görüş yönünde açıklamalar yapmakla birlikte işletme tesisatına dahil edilebilecek motorlu taşıt araçlarının TİTRK kapsamında rehin konusu olmasının rehin sözleşmesinin taraflarına göre belirlenmesi gerektiğini, tarafların TİTRK hükümlerine uygun olması durumunda söz konusu motorlu taşıt araçlarının TİTRK kapsamında rehin konusu olabileceğini ifade etmiştir⁴⁴. **Hazıroğlu** ise “*ilgili sicillerine tescilden başka bir surette üzerinde rehin hakkı kurulması mümkün olmayan varlıklar*”ın kast edildiğini belirterek TMK uyarınca teslim bağli rehne konu olabilecek motorlu taşıtların ve cevherlerin TİTRK kapsamında rehin konusu olabileceğini ancak Yönetmelikler ile bunun yasaklandığını ifade etmiştir⁴⁵.

Uygulama Yönetmeliği m.2 KTK uyarınca kurulan araç rehnini, TSHK uyarınca kurulan hava aracı ipoteğini, TTK uyarınca kurulan gemi ipoteğini, MK uyarınca kurulan maden hakları ve cevher rehnini TİTRK kapsamı dışında bırakmıştır.

Sicil Yönetmeliği m.13/4 hükmünde⁴⁶ ise özel sicile kaydı zorunlu olan gemi, hava aracı, maden ve cevher ile motorlu taşıtlar üzerinde kurulan rehinlerin ilgili sicilleri tarafından RTS'ye bildirileceği düzenlenmiştir.

olmadığından TİTRK kapsamında kaldığını, ancak yönetmelikler ile bu varlıkların kapsam dışında olduğunun düzenlendiğini tespit etmiştir.

⁴³ Nitekim Sınai Mülkiyet Kanunu m.148/f.1: “*Sınai mülkiyet hakkı devredilebilir, miras yolu ile intikal edebilir, lisans konusu olabilir, rehin verilebilir, teminat olarak gösterilebilir, haczedilebilir veya diğer hukuki işlemlere konu olabilir. Coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı hakkı; lisans, devir, intikal, haciz ve benzeri hukuki işlemlere konu olamaz ve teminat olarak gösterilemez.*”

SMK m.148/f.4 ve 5: “*Hukuki işlemler, yazılı şekle tabidir. Devir sözleşmelerinin geçerliliği, ancak noter tarafından onaylanmış şekilde yapılmış olmalarına bağlıdır. (5) Hukuki işlemler taraflardan birinin talebi, ücretin ödenmesi ve yönetmelikle belirlenen diğer şartların yerine getirilmesi hâlinde sicile kaydedilir ve Bülteinde yayımlanır. 115 inci madde hükümleri saklı kalmak üzere, sicile kaydedilmeyen hukuki işlemlerden doğan haklar iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.*” hükümlerini amirdir. Bu düzenlemelere göre sınai mülkiyet haklarının rehni yazılı şekle tabi olup sicile tescili açıklayıcı niteliktedir.

⁴⁴ Kandemir, **a.g.e.**, s.116.

⁴⁵ Hazıroğlu, **a.g.m.**, s. 196-197.

⁴⁶ Sicil Yönetmeliği m.13/f.4: “*Mevzuatı gereği özel sicillerine kaydı gereken gemi, hava aracı, ... maden ve cevher ile motorlu taşıtlar üzerinde tesis edilen rehin hakları ilgili siciller tarafından sicil*

Uygulama Yönetmeliği ve Sicil Yönetmeliğindeki bu iki düzenleme birbirini tamamlar nitelikte görünse dahi içerdiği ifade farklılıkları nedeniyle uygulamada sorunlara neden olabilecektir. Örneğin Uygulama Yönetmeliğinde “*KTK uyarınca araç rehni*”nden bahsedilirken Sicil Yönetmeliğinde “*motorlu taşıt*” rehninden bahsedilmektedir⁴⁷. Bunun yanı sıra TİTRK m.8/f.3’de kullanılan “*bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehni*” ifadesi de yönetmeliklerde yer alan ve sayma yoluyla ifade edilen varlıklarla tam olarak örtüşmemektedir.

Kanaatimizce, tüm bu düzenlemeler ışığında öğretideki ikinci görüşte ifade edildiği gibi TMK m.8/f.3 düzenlemesinin, taşınır rehni kurulması için rehinli taşınır sicilinden başka herhangi bir sicile “*kurucu nitelikte*” rehin tescilinin zorunlu olduğu durumları TİTRK kapsamı dışında bıraktığı görüşü isabetlidir. Bu durumda gemi ipoteği, hava aracı ipoteği ve maden hakları TİTRK kapsamı dışındadır. Motorlu taşıtlar ve cevherler de kendi özel siciline kurucu nitelikte taşınır rehni tescili zorunlu olduğundan TİTRK kapsamı dışındadır. Bu taşınırlar üzerinde rehin kurulmasının tek yolu özel sicillerine rehinin tescil edilmesi olmamasına rağmen (TMK uyarınca teslim bağli rehin kurulabilir) zaten teslimsiz rehin imkânı olan taşınırların TİTRK’nin amacı dışında, çifte sicile neden olacak ve üçüncü şahısların bu nedenle hak kayıplarına uğrayabileceği düşünüldüğünde motorlu taşıtlar ile cevherlerin TİTRK kapsamı dışında olduğunu söyleyebiliriz.

Nitekim Sicil Yönetmeliği m.13/f.4 çifte sicili engellemeyi amaçlayan bir düzenleme olarak motorlu taşıtlar ve cevherleri de içerir şekilde ilgili sicillerin kurulan rehinleri RTS’ye bildirmesi zorunluluğunu düzenlemiştir.

Aşağıda bu varlıkların TİTRK kapsamında rehin verilir verilemeyeceği hususu incelendikten sonra ticari işletme veya esnaf işletmesinin bütün olarak rehnedilmesi durumunda bu varlıkların rehin kapsamında olup olmayacağı incelenecektir.

merkezine bildirilir.” “*İş makinesi*” ibaresi 22.05.2018 tarihli 30428 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan değişiklik ile çıkarılmıştır.

⁴⁷ Benzer şekilde gemi ile gemi ipoteği, hava aracı ile hava aracı ipoteği, maden ile maden hakları ifadeleri farklı içeriklere sahiptir.

b. Araç Rehni

2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu m.3'e göre araç; motorlu, motorsuz, özel amaçlı taşıt ile iş makineleri ve lastik tekerlekli traktörlerin genel adıdır. Söz konusu taşınırın mülga Medeni Kanun döneminde, TİRK dışında, teslimsiz şekilde rehin edilmesi yönünde herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı. TMK m.940/f.2 düzenlemesi ile teslimsiz taşınır rehni imkânı tanınmıştır. Düzenleme aynen şöyledir: *“Gerçek veya tüzel kişilerin alacaklarının güvence altına alınması için, kanun gereğince bir sicile tescili zorunlu olan taşınır mallar üzerinde, zilyetlik devredilmeden de, taşınır malın kayıtlı bulunduğu sicile yazılmak suretiyle rehin kurulabilir. Rehnin kurulmasına ilişkin diğer hususlar Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”*

Bu düzenleme ile araç rehninin trafik siciline tescil suretiyle teslimsiz şekilde rehin verilmesi mümkün kılınmıştır⁴⁸. KTK m.5 ile araçlar hakkındaki sicili tutmakla görevli birim Emniyet Genel Müdürlüğü olarak belirlenmiştir. Ancak söz konusu sicilin aleniyet unsuru ve merkezi sicil olma özelliği bulunmamaktadır. Bu nedenle 02.01.2017 tarihli 680 sayılı KHK'nin 61. maddesi⁴⁹ ile KTK Ek Madde 18 kabul edilmiştir. Bu maddeye göre Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait olan sicil işlemlerini takip etme görevi Türkiye Noterler Birliği'ne devredilebilecektir. Nitekim 31.01.2018 tarihli Araçların Satış, Devir ve Tescil Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönetmelik (Araç Yönetmeliği) ile sicil işlemlerinin EGM'den TNB'ye devri düzenlemiştir.

Araç Yönetmeliği ile TNB nezdinde ARTES⁵⁰ adında elektronik sicil kurularak araçlara ait tüm sicil ve tescil işlemlerinin yeni sistem üzerinden yürütülmesi amaçlanmıştır. Araç Yönetmeliği m.5/1-ç'de *“haciz, rehin, ihtiyatî tedbir gibi araçlara ilişkin kısıtlayıcı şerhlerin elektronik ortama işlenmesini, kaydedilmesini ve kaldırılmasını sağlamak”* TNB'nin görevleri arasında sayılmıştır.

⁴⁸ Seza Reisoğlu, “Yeni Medeni Kanun'un Bankaları İlgilendiren Başlıca Farklı Düzenlemeleri”, **Bankacılar Dergisi**, Y.13, S.40, 2002, s.74.

⁴⁹ 01.02.2018 tarihli 7072 Sayılı Kanun m.60 ile aynen kabul edilmiştir.

⁵⁰ Araç Sicil ve Tescil Sistemi.

Motorlu taşıt rehninin sicile tescili kurucu niteliktedir⁵¹. Yani motorlu taşıtın kendi özel siciline kurucu nitelikte rehin tescili yapılması gerekir. Bu nedenle motorlu taşıt TİTRK m.8/f.3 düzenlemesi nedeniyle kanunun kapsamı dışındadır⁵². Nitekim uygulamada noterler tarafından motorlu taşıt üzerinde TİTRK kapsamında rehin kurulmamaktadır⁵³. RTS m.13/f.4 uyarınca motorlu taşıt üzerinde kurulacak rehin hakkının RTS'ye bildirilmesi gerekir.

KTK m.3'te iş makineleri de tanımlanmıştır. Bu tanıma göre iş makineleri “*yol inşaat makineleri ile benzeri tarım, sanayi, bayındırlık, milli savunma ile çeşitli kuruluşların iş ve hizmetlerinde kullanılan; iş amacına göre üzerine çeşitli ekipmanlar monte edilmiş; karayolunda insan, hayvan, yük taşımada kullanılamayan moturlu araçlardır.*” İş makinelerinin tescil işlemleri EGM tarafından yapılamamaktadır. KTK m.22 uyarınca iş makineleri kamu kuruluşuna ait ise ilgili kuruluş tarafından, tarımda kullanılanlar ziraat odaları, diğerleri için bağlı bulunan ticaret ve sanayi odaları tarafından yapılmaktadır. Bu taşınır varlıklar üzerinde ilgili özel sicillerine kurucu nitelikte rehin tescil işlemi zorunlu olduğundan⁵⁴ TİTRK m.8/f.3 düzenlemesi gereğince TİTRK kapsamında olmaması beklenirdi⁵⁵. Ancak TİTRK m.5/f.1-h bendinde rehin konusu menkul işletme tesisatı sayılırken iş makinesine de yer verilmiştir. Dolayısıyla kanunda iş makineleri üzerinde TİTRK uyarınca rehin kurulabileceği açıkça ifade edilmiştir. Sicil Yönetmeliğinde bu ifadeyi destekler nitelikte bir değişiklik yapılmıştır. 22.05.2018 tarihli 30428 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan bu değişikliğe göre Sicil Yönetmeliği m.13/4'de yer alan “*iş makinesi*” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Bu değişikliğin anlamı iş makinelerinin TİTRK

⁵¹ Alper Uyumaz, **Motorlu Taşıt Rehni**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s.277.

⁵² Aksi yönde bkz.: Hazıroğlu, **a.g.m.**, s. 197; Kandemir, **a.g.e.**, s.96. Yazar TİTRK'nin TMK'ye göre özel kanun niteliğinde olduğunu ifade ederek sadece “*ticari işlemler*” yönünden motorlu taşıt rehinlerine TİTRK hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşündedir.

⁵³ Başak Şit İmamoğlu, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Uygulanması Üzerine Düşünceler”, **3rd International Conference on Economic and Social Impacts of Globalization Proceedings Book**, ed. Yılmaz Bayar, Antalya, 2017, s.173, dn.26.

⁵⁴ Hazıroğlu, **a.g.m.**, s.184, dn.13.

⁵⁵ Bahar Oral, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s.79. Yazar, iş makinelerinin TİTRK m.5/f.1-h bendinde açıkça rehin konusu olduğunun düzenlendiğini, bu nedenle iş makinelerinin TİTRK m.8/f.3 düzenlemesinin istisnası olduğu görüşündedir.

kapsamında rehin konusu olabileceğidir⁵⁶. Ancak kanun koyucunun TİTRK m.8/f.3'teki ifadeyi daha açıklayıcı bir şekilde düzenlemesi zarureti ortaya çıkmıştır.

c. Gemi İpoteği

TTK m.954 vd. gemi sicilinin kuruluşu ve tescil edilecek gemilere ilişkin düzenlemeler içermektedir. Buna göre onsekiz gros tonilatoda ve üzeri büyüklükteki gemilerin gemi siciline tescil edilmesi zorunludur. TTK m.958'de ise bazı gemilerin Türk Gemi Sicili'ne tescil edilemeyeceği ifade edilmiştir⁵⁷. Bu durumda gemileri sicile kayıtlı olan ve sicile kayıtlı olmayan gemiler şeklinde ikiye ayırmak mümkündür.

Sicile kayıtlı olan gemiler üzerinde TTK m.1014 ve m.1015 uyarınca gemi ipoteği kurmak mümkündür. Gemi, TTK m.996/f.1 düzenlemesine göre taşınır eşya hükmünde olsa dahi bir sicile tescil ile teslimsiz rehne konu olması nedeniyle kanunda gemi ipoteği kavramı kullanılmıştır. Sicile kayıtlı olan gemilerde rehnin tescili kurucu niteliktedir. Nitekim TİTRK m.8/f.3 ve Uygulama Yönetmeliği m.2/f.2-e düzenlemesi uyarınca gemi ipoteği TİTRK kapsamı dışındadır.

Burada Sicil Yönetmeliği m.13/f.4'teki düzenlemeye yönetmelikler arasında ifade birliğinin olmadığı hususuna değinmek gerekir. Sicil Yönetmeliğinde “*özel sicillerine kaydı gereken gemi*” ifadesi kullanılmışken Uygulama Yönetmeliğinde “*Türk Ticaret Kanuna göre kurulan gemi ipoteği*” kavramı kullanılmıştır. Esasında her iki düzenleme de benzer anlamları işaret etmektedir. Ancak kavramlar arasında birliğin olmaması eleştiri konusudur⁵⁸.

Sicile kayıtlı olmayan gemiler ise TMK düzenlemesi uyarınca rehne konu olabilecektir⁵⁹. Kanaatimizce özel kanun niteliğinde TİTRK'nin amacı ve m.5/f.1-p gereğince benzeri her tür taşınır varlık ve hakkın TİTRK kapsamında rehne konu edilebileceği düzenlemesi ile sicile kayıtlı olmayan gemiler TİTRK kapsamında rehne konu olabilecektir.

⁵⁶ Aksi yönde bkz. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.130.

⁵⁷ Bu gemiler şunlardır: Türk gemisi olmayan gemiler, yabancı gemi siciline kayıtlı Türk gemileri, donanmaya bağlı harp gemileri, kamu tüzel kişilerine ait münhasıran kamu hizmetine tahsis edilmiş gemiler.

⁵⁸ Hazıroğlu, **a.g.m.**, s.188.

⁵⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.68. Yazar, sicile kayıtlı olmayan gemi üzerindeki iştirak payının TMK'nin alacaklar ve diğer haklar üzerindeki rehinler hükümleri uyarınca rehne konu olabileceğini ifade etmiştir.

d. Hava Aracı İpoteği

Uygulama Yönetmeliği m.2/f.2-d TSHK'ye göre kurulacak hava aracı ipoteğinin TİTRK kapsamında olmadığını düzenlemiştir. Söz konusu hüküm aynı zamanda TİTRK m.8/f.3 düzenlemesi ile uyumludur. Çünkü TSHK m.70 uyarınca hava aracı ipoteği taraflar arasındaki imzaları noterce tasdik edilmiş yazılı sözleşmenin sicile tescili ile kurulabilir. Burada sicile tescilin kurucu nitelikte olduğu görülmektedir.

Hava araçları TSHK m.65 hükmü gereğince aksine hüküm bulunmadıkça taşınır eşya niteliğindedir. Ancak hava aracının teslimsiz şekilde tescil ile rehne benzer nitelikleri gereği taşınmaz ipoteği hükümlerinin kıyasen uygulanacağı öngörülmüş ve hava aracı ipoteği kavramı kullanılmıştır⁶⁰. Öğretide taşınmaz ipoteği yerine TTK gemi ipoteği düzenlemesinin kıyasen uygulanmasının daha doğru olacağını ifade edilmiştir⁶¹.

Gemi ipoteğindeki benzer şekilde hava araçlarında da sicile kayıt zorunluluğu olan ve olmayan araçlar şeklinde ayırım vardır. TSHK m.67'de "*tescile tabi olmayan hava aracının mülkiyetinin iktisabı*" düzenlenmiştir. m.64'te açıkça hava araçlarının tescile tabi olmayanlarının yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştür. O halde sicile kayıtlı olmayan gemiler gibi sicile kayıtlı olmayan hava araçlarının da TMK hükümleri uyarınca teslim bağli olarak, TİTRK hükümleri uyarınca teslimsiz şekilde rehin verilmesi mümkündür.

Türkiye'nin taraf olduğu Cape Town Konvansiyonu uyarınca hava araçları üzerinde kurulacak uluslararası rehinler için uluslararası bir sicil kurulmuştur. Bu husus hakkında açıklamalar ikinci bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

e. Maden Hakları ve Cevher Rehni

MK m.2 uyarınca yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan, ekonomik ve ticarî değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde madendir. Bir madenin işletilmesi için işletme izni ve ruhsatı alınması zorunludur. MK m.3.'te yer alan tanıma göre madenlerin aranması,

⁶⁰ TSHK m.76: "*İpoteğin kapsamı hakkında Medeni Kanunun 777 ve 778 inci maddeleri uygulanır.*"

⁶¹ Serdar Hızır, Alisher Turaev, "Türk Hukuku'nda Hava Araçları Üzerinde İpotek Tesis Edilmesi", AÜHFD, C.57, S.3, 2008, s.382.

bulunması, görünür rezervinin geliştirilmesi ve işletilebilmesi için verilen izinler ve maden yataklarının bulunmasına yardımcı olanlara tanınan maddî imkânlar maden haklarını oluşturur. MK m.4 uyarınca madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup madenler üzerinde T.C. vatandaşı gerçek ve tüzel kişiler ancak maden hakları sahibi olabilir.

Madencilik faaliyetleri ile ilgili tüm bilgiler maden siciline kaydedilir. MK m.38/f.2 uyarınca maden hakları üzerinde kurulacak rehin sicile işlenir. MK m. 38/f.4 düzenlemesine göre madenler üzerinde iktisap edilecek haklar sicile tescil edilmedikçe hükümsüzdür. Dolayısıyla maden haklarının rehin sözleşmesinin sicile işlenmesi kurucu nitelik taşımaktadır. Bu nedenle TİTRK m.8/f.3 hükmü ve Uygulama Yönetmeliği m.2/f.2-f hükmü uyarınca maden hakları TİTRK kapsamında değildir⁶².

Cevherlerin rehni ise MK m.39'da düzenlenmiştir⁶³. Buna göre arama ve işletme ruhsat sahibinin Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'ne yapacağı yazılı talebi üzerine bildirilen kişilere teslim edilmeden rehin verilebilir. Bu rehin hakkı da maden siciline kaydedilir.

Cevherler teslim bağli olarak TMK kapsamında rehnedilebileceği gibi MK m.39 düzenlemesi ile teslimsiz olarak maden siciline yapılacak tescil ile rehnedilebilir. Kanun koyucu cevherler yönünden teslimsiz rehin verme konusunda alternatif bir hak tanımıştır. Ancak cevherlerin teslimsiz şekilde rehne konu olması için maden siciline bu rehnin tescil edilmesi zorunludur. Bu nedenle de cevherler de TİTRK kapsamında değildir. Nitekim Uygulama Yönetmeliği m.2/f.2-f hükmünde bu husus açıkça ifade edilmiştir.

5. Türk Medeni Kanunu Uyarınca Kurulan Taşınır Rehni

TMK m. 939 ve 972 arasında taşınır rehni düzenlenmiştir. TMK'de her tür taşınırın yanı sıra alacak ve diğer haklar üzerinde rehin kurulması hususu da taşınır

⁶² Aksi yönde bkz Kandemir, **a.g.e.**, s.120.

⁶³ MK m.39/f.1: “Madenlerden çıkarılan cevherler, arama, (...) ve işletme ruhsat sahibinin Genel Müdürlüğe yazılı müracaatları üzerine bildirildiği şahıslara kabzedilmeksizin rehnedilebilir. Bu durum maden siciline kaydedilir.”

rehni başlığı altında düzenlenmiştir. Ayrıca rehin karşılığı ödünç verilmesi işi ile uğraşanların rehin hakkı ve rehinli tahvil de taşınır rehin kapsamında düzenlenmiştir.

TİTRK kapsamında kalan bir rehnin TMK kapsamında da olması durumunda TİTRK'nin özel kanun niteliği dikkate alınarak TİTRK hükümlerine öncelik verilmesi gerekir. Ancak ifade etmek gerekir ki TİTRK, TMK uyarınca düzenlenen ve taşınır rehnin temel tipini oluşturan rehin düzenlemelerini yürürlükten kaldırmamıştır.

Uygulama Yönetmeliği m.2/f.2-c düzenlemesinde TMK kapsamındaki taşınır rehnin TİTRK kapsamının dışında olduğu ifade edilmişti. Bu düzenleme açık bir düzenleme olmayıp TMK kapsamında düzenlenen taşınır rehnin TİTRK uyarınca kurulmasını engeller nitelikte görülmektedir. Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik⁶⁴ ile söz konusu düzenleme değiştirilerek TMK kapsamındaki “*teslime bağlı*” taşınır rehnin TİTRK kapsamı olmadığı düzenlenmiştir. Kanaatimizce bu değişiklik daha doğru ifade içermektedir. Çünkü daha önceki düzenlemede TMK kapsamında rehni mümkün olarak hayvan, hak ve alacakların TİTRK kapsamı dışında olduğu anlamı çıkarılabilirdi.

C. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnine Konu Olabilecek Varlıklar

TİTRK m.2/f.1-h'de taşınır varlık kavramının TİTRK m.5/f.1'de belirtilen varlıkları ifade ettiği düzenlenmiştir. TİTRK m.5/f.1'de belirtilen varlıkların tamamı TMK anlamında taşınır eşya niteliğinde olmasa dahi TMK sistematığına benzer şekilde hak ve alacaklar taşınır varlıklar içerisinde değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda hak ve alacaklar ile taşınır eşyalar rehin hukuku yönünden aynı düzenlemelere tabi tutulmuştur.

Bir taşınır varlık veya hakkın rehin konusu olabilmesi için devredilebilir nitelikte olması gerekir⁶⁵. Rehin ile güvence altına alınan borcun ödenmemesi durumunda rehinli alacaklının rehnin paraya çevrilmesi veya mülkiyetin devrini talep etme hakkı olduğu düşünüldüğünde devredilebilir nitelikte olmayan bir taşınır varlık veya hakkın

⁶⁴ RG. 22.05.2018, S. 30428.

⁶⁵ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.66.

rehin konusu olmasında herhangi bir fayda yoktur. Bu nedenle rehin hukukunun genel ilkeleri arasında rehin konusu varlığın devredilebilir nitelikte olması yer almaktadır.

TİTRK'de 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce TİTRK m.5/f.1'de sayılan varlıkların sınırlı sayıda (numerus clauses) olduğu düşülebilirdi. Ancak yapılan değişiklik ile TİTRK m.5/f.1-p bendi eklenerek benzeri her türlü taşınır varlık ve hak rehin konusu olabilecektir. Yapılan bu değişikliğin TİTRK'nin kapsamını amacını aşar şekilde genişlettiği nedeniyle öğretide eleştirilmiştir⁶⁶.

Mülga TİRK'de ise rehne konu olabilecek varlıklar daha dar kapsamlı bir düzenlemeye tabi tutulmuştu. TİRK m.3 uyarınca ticari işletme rehnine dahil olan varlıklar ticaret unvanı, işletme adı, rehnin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş makine, araç, alet ve motorlu nakil araçları ile ihtira beratları, markalar, modeller, resimler, lisanslar gibi sınai haklardır. TİRK döneminde sınai haklar dışında sayılan varlıklar rehnin geçerli bir şekilde kurulabilmesi için zorunlu unsurlar arasında yer almaktaydı⁶⁷. TİTRK ile rehin konusu olabilecek varlıklar daha kapsamlı şekilde düzenlemiştir. Ayrıca taşınırın işletme faaliyetine tahsis edilme şartı aranmamakla beraber TİTRK m.5/f.6 düzenlemesi ile beraber varlıkların münferiden rehin konusu olması mümkün kılınmıştır.

TİTRK m.5 ile üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklar sayılmıştır. Bu varlıklar ayrı ayrı incelenecektir.

1. Alacaklar

a. Genel Olarak

Bir kişinin bir davranışta bulunma, diğer adıyla eda yükümlülüğüne borç; eda yükümlülüğünden dolayı alacaklının sahip olduğu hakka ise alacak denir⁶⁸.

TİTRK m.5/f.1-a hükmü gereği alacaklar üzerinde TİTRK kapsamında rehin kurulabilir. TİTRK m.5/f.5 hükmü birinci fıkradaki düzenlemeyi bir adım öteye taşımıştır. Bu fıkra göre her tür sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel

⁶⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.106; Kandemir, **a.g.e.**, s.63.

⁶⁷ TİRK Ek Madde 2 hükmü ile sanayi işletmelerine zorunlu unsurlar üzerinde münferiden rehin kurulabilme imkânı tanınmıştır.

⁶⁸ Haluk N. Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14. bs., İstanbul, Beta, 2015, s.13.

alacaklar TİTRK kapsamında rehne konu edilebilir. Ancak bunun istisnası bir sonraki cümlede düzenlenmiştir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri uyarınca doğacak alacaklar üzerinde TİTRK kapsamında rehin kurulamayacaktır.

Burada kanun koyucunun TİTRK kapsamında rehne konu olabilecek alacakların ancak sözleşmeden doğması zorunluluğu getirip getirmediği açık değildir. **Antalya, Acar’a** göre TİTRK m.5/f.5 hükmü kanunun sistematığında birinci fıkrayı açıklayıcı nitelikte olduğundan sadece sözleşmeden doğan alacaklar TİTRK kapsamında rehne konu olabilir⁶⁹. Dolayısıyla sebepsiz zenginleşmeden veya haksız fiilden doğan alacaklar TİTRK kapsamında rehin konusu olamayacaktır.

Kanaatimizce TİTRK m.5/f.5 hükmünün amacı sözleşmeden doğan müstakbel alacaklar üzerinde rehin kurulması imkanının getirilmesidir. Çünkü kanun koyucu TİTRK m.5/f.1-a’da herhangi bir sınırlama öngörmeden “*alacaklar*” üzerine rehin kurulabileceğini ifade etmiştir. Kanun koyucu eğer bir sınırlama öngörseydi “*sözleşmeden doğan alacaklar*” ifadesi kullanabilirdi. Dolayısıyla eğer mevcut bir alacak rehin konusu yapılacaksa bu alacağın sözleşmeden kaynaklanıp kaynaklanmadığı önemli değildir. Bu durumda haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden doğan mevcut alacaklar TİTRK kapsamında rehnedilebilir⁷⁰. Ancak TİTRK m.5/f.5 gereğince müstakbel bir alacak rehin verilmek isteniyorsa bu alacağın mutlaka sözleşmeden doğması gerekmektedir. Nitekim niteliği gereği haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden müstakbel bir alacağın doğması beklenemez.

Mülga TİRK’de ise alacağın ticari işletme rehni kapsamında olamayacağı düzenlenmişti. Bu düzenlemenin gerekçesi alacakların işletmeden ziyade işletme sahibini ilgilendirmesi ve işletmeden bağımsız ve teslimsiz şekilde rehin verilme imkanının zaten var olmasıydı⁷¹. **Karakuş Erbaş’ın** katıldığımız görüşüne göre⁷² TİTRK’nin ticari işletme dışında ticari işlemleri temel alarak düzenlenmesi ve rehin

⁶⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.76. Yazarlar aksi yorumun da mümkün olabileceğini, özellikle haksız rekabetten kaynaklanan alacak teminat altına alınmasına ihtiyaç duyulabileceğini ifade etmiştir.

⁷⁰ Aksi yönde bkz. Kandemir, **a.g.e.**, s.64.

⁷¹ Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.25.

⁷² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.109.

verenin bireysel sorumluluğunun öne çıkarılması söz konusu olduğundan alacakların TİTRK kapsamında rehin konusu olması isabetli olmuştur.

b. Türk Medeni Kanunu Uyarınca Alacak Rehni

TMK m.954 vd. başkasına devredilebilen alacak ve diğer hakların rehnini düzenlemektedir. Bu düzenlemelere göre alacağın rehni alacağın senede bağlı olup olmamasına göre ikiye ayrılmaktadır. TMK m.955/f.1 uyarınca senede bağlı olmayan alacağın üzerinde yazılı rehin sözleşmesi ile rehin kurulabilir. Söz konusu sözleşme hem tasarruf hem de kurucu sonuçlara neden olur⁷³.

Senede bağlı alacak için yazılı şekil şartının yanı sıra senedin de rehnli alacaklıya teslim edilmesi gerekmektedir. TMK m.956 uyarınca alacak bir kıymetli evraka bağlanmış ise; hamile yazılı senetler için teslim ile, diğer kıymetli evraklar için ciro veya yazılı devir beyanı ile rehin kurulur. Böylelikle rehin hakkının aleniyeti sağlanmış olur. Ancak TİTRK uyarınca kurulacak rehmin taşınır rehin siciline teslim edilmesi ile rehin kurulmuş olacak ayrıca TMK m.955/f.1 uyarınca senedin teslim edilmesi gerekmeyecektir. Bu durum uygulamada sorunlara neden olabilecektir⁷⁴. Bu nedenle bononun TİTRK uyarınca teslimsiz şekilde rehnedilmesi yerine TMK ve TTK hükümleri uyarınca rehnedilmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz⁷⁵.

TMK m.955/f.2 uyarınca alacak üzerinde kurulan rehin borçluya ihbar edilebilir. Rehni ihbarının sonucu TMK m.961/f.2’de düzenlenmiştir. Buna göre kendisine alacağın rehni ihbar edilen borçlu borcunu asıl alacaklıya veya rehin alacaklısına ancak diğerinin izni ile ödeyebilir. Alacaklıların ödemenin kime yapılacağı konusunda anlaşamaması durumunda borçlu borcunu tevdi etmekle yükümlü kılınmıştır.

Bu noktada bir hususa değinmek gerekir. 7099 sayılı Kanun ile TİTRK’de yapılan değişiklikten önce TİTRK m.18’de TİTRK’de hüküm bulunmayan hallerde TMK’nin taşınır rehni hükümlerinin kıyasen uygulanacağı kabul edilmişti. Ancak yapılan değişiklik ile hüküm bulunmayan hallerde TMK’nin taşınmaz rehnine ilişkin

⁷³ Acar, **a.g.e.**, s.190.

⁷⁴ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.77. Yazara göre bononun ayırt edici nitelikte bir seri numarası olmadığından aleniyet yeterince sağlanmayacaktır. Bononun rehin veren borçlu elinde kalması ve soyut nitelikte olması nedeniyle rehnli alacaklının hakkı tehlikede olacaktır.

⁷⁵ Benzer yönde bkz. Kandemir, **a.g.e.**, s.66.

hükümlere atıf yapılmıştır. Dolayısıyla bu başlıkta açıklanan TMK'nin alacak ve diğer hakların rehnine ilişkin hükümlerinin kıyasen TİTRK'ye uygulanacağını ifade etmek hukuki dayanaktan yoksundur⁷⁶.

c. Teminat Amaçlı Alacağın Devri

Uygulamada bankaların verdikleri kredi karşılığında müşterilerinden teminat amaçlı alacak devir aldığına sıklıkla rastlanmaktadır. Bir borç ilişkisinden doğan münferit bir alacağın üçüncü bir kişiye devredilmesine alacağın devri denir⁷⁷. Alacağın devri ile devredilen alacak aslen devralan alacaklıya geçtiğinden rehin hakkına göre daha kuvvetli bir hak söz konusudur. Çünkü rehin hakkı niteliği itibarıyla fer'i özellik gösterir ve alacaklıya rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurma imkânı sağlar. Ancak alacak hakkı asli bir haktır ve tasarruf yetkisini içerir. Bu nedenle alacağın devri teminat yönünden daha etkili ve hızlı bir yoldur.

TİTRK ile alacakların rehni özel olarak düzenlendiğinden teminat amaçlı alacağın devri işlemlerinin geçerliliğinin bu düzenlemeden etkilenip etkilenmeyeceği incelenmelidir. **Kandemir**, şekli açıdan alacağın devri ile TİTRK kapsamında rehin işlemi birbirinden farklı iki hukuki kurum olup teminat amaçlı alacağın devrinin geçerli olabileceğini ifade etmiştir⁷⁸. Yazar esas yönünden ise alacağın devri işleminin teminat amacına yönelik olması nedeniyle TİTRK hükümleri çerçevesinde alacağın rehni işleminin yapılması gerektiğinin düşünülebileceğini, kanun koyucunun teminat amaçlı alacağın devri işlemlerinin TİTRK kapsamında olmadığını açıkça düzenlemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Kanaatimizce TİTRK hükümleri ile TMK uyarınca rehin verme imkânı ortadan kaldırılmadığından alacağın rehni durumunda TMK hükümlerinin de uygulama alanı bulacağı göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla teminat amaçlı olsa dahi alacağın devri aynı TMK hükümleri uyarınca alacağın rehninde olduğu gibi yazılı şekil şartına tabidir. TİTRK'de ise söz konusu rehlin rehin siciline tescil edilmesi zorunluluğu vardır. Ancak TİTRK'nin esasında istisnai bir düzenleme olması ve asıl düzenlemenin

⁷⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.111. Yazar TİTRK m.5'e "*niteliği gereği uygun düştüğü ölçüde TMK taşınır rehni hükümlerinin kıyasen uygulanabileceği*" hükmünün eklenmesi gerektiği görüşündedir.

⁷⁷ Nomer, **a.g.e.**, s.447.

⁷⁸ Kandemir, **a.g.e.**, s.70. Yazar teminat amaçlı alacağın devri işlemlerinin TİTRK kapsamı dışında bırakılmasına yönelik yasal düzenleme yapılmasını önermektedir.

TMK’de yapıldığı düşünülürse teminat amaçlı alacağın devri ile TMK hükümleri uyarınca alacağın rehni işlemi aynı şekil şartına tabidir. Bu nedenle TİTRK’nin yürürlüğe girmesinin teminat amaçlı alacağın devri işlemlerinin geçersiz kıldığı yönündeki görüşe katılmamaktayız.

d. Müstakbel Alacakların Rehni

TMK m.881/f.1 ifadesiyle uyumlu olarak müstakbel alacak; mevcut veya henüz doğmamış olmakla birlikte doğması kesin veya olası bulunan alacak şeklinde tanımlanabilir.

TİTRK m.5/f.5’de her tür sözleşmeden doğan müstakbel alacakların TİTRK kapsamında rehin konusu olabileceği düzenlenmiştir. Uygulama Yönetmeliği m.16/f.2’de ise müstakbel alacağın rehne konu edilmesinin ancak söz konusu alacağın belirli bir iş veya konu ile sınırlandırılması durumunda geçerli kabul etmiştir. Söz konusu düzenleme rehlin belirlilik ilkesi ile uyumludur. Zira aksi durumunda taraflar tüm müstakbel alacakları herhangi bir zaman sınırı olmadan rehni konusu yapmayı düşünebilirdi.

Müstakbel alacakların herhangi bir sınırlama olmaksızın rehin verilmesi esasında dürüstlük kuralına ve TBK m.23/f.2 düzenlemesine de aykırı niteliktedir⁷⁹. Böyle bir sınırlamanın TİTRK içeriğinde yer almamasına karşın yönetmelik hükmü ile getirilmesi eleştirilebilir. Ancak yönetmelik hükmü olmasa dahi herhangi bir sınırlama olmaksızın müstakbel alacakların rehin konusu yapılması TİTRK’nin amacını aşar niteliktedir.

2. Ağaçlar

TİTRK m.5/f.1-b uyarınca çok yıllık ürün veren ağaçlar üzerinde rehin kurulabilecektir. Çok yıllık ürün veren ağaç ifadesinden öncelikle anlaşılması gereken meyve ağaçlarıdır⁸⁰. Nitekim TMK m.685’te ürün, “*dönemsel olarak elde edilen doğal veya hukukî ürünler ile bir şeyin özgülendiği amaca göre âdetler gereği ondan elde edilmesi uygun görülen diğer verim*” olarak tanımlanmıştır. Buna göre dönemsel

⁷⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.113.

⁸⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.70.

olarak verim veren ağaçlardan meyve ağaçları TİTRK kapsamında rehin konusu yapılabilecektir. Ayrıca özgülünen amaca göre adet gereği ürün veren ağaçlar da TİTRK kapsamında rehin verilebilecektir⁸¹. Örneğin kereste veya kâğıt yapımında kullanılan ağaçlar özgülendiği amaca göre adet gereği ürün veren ağaç sınıfında sayılabilir.

Ağaçların ayırt edici unsurlarının rehin sözleşmesine yazılması gereklidir. Ancak bu ağaçların madde lafzında yer alan “*ürün verme*” niteliğine sahip olması gerekir. Yani ağacın henüz ürün vermediği fidan halinde rehin konusu yapılması mümkün değildir⁸². Böyle bir rehin ekonomik olarak bir fayda da sağlamayacaktır.

Çok yıllık ürün veren ağaçların aynı zamanda bir taşınmazın bütünleyici parçası olması durumuna dikkat edilmelidir. TMK m.718/f.2 uyarınca bir taşınmaz üzerinde bulunan bitkiler taşınmaz mülkiyetinin içeriğindedir. TMK m.862/f.1’de taşınmaz rehninin kapsamına bütünleyici parçaların da dahil olduğunu düzenlemiştir. Ancak TİTRK düzenlemesi ile çok yıllık ürün veren ağaçların bağlı olduğu taşınmazdan ayrıca rehin verilmesi imkânı sağlanmıştır⁸³. Aynı ağacın hem taşınmaz rehni hem TİTRK uyarınca taşınır rehnine konu olması durumunda öncelik hakkı Uygulama Yönetmeliği m.33/f.8 hükmü gereği rehlin kurulma anına göre belirlenecektir⁸⁴. Buna göre önceki tarihte kurulan rehin öncelikli olacaktır.

Kanaatimizce TİTRK metinde “*çok yıllık ürün veren ağaçlar*” ifadesi rehne konu olabilecek ağaçları tam olarak kapsamamaktadır. Örneğin kereste veya kâğıt yapımında kullanılan ağaçlar bir kere kullanılmakla tüketilen niteliktedir. Bu ağaçlardan elde edilen ürünler çok yıllık nitelikte değildir. Kanunun lafzının bu hususa dikkat edilerek “*ekonomik değere sahip ağaçlar*” olarak düzenlenmesi daha isabetli olacaktır.

⁸¹ Kandemir, **a.g.e.**, s.75.

⁸² Benzer yönde bkz. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.117-118. Yazar, İİK m.84 hükmünde yer alan yetişmemiş mahsullerin yetişmelerinden en çok iyi ay evvel haczedilebileceği düzenlemesinin TİTRK kapsamında çok yıllık ürün veren ağaçlar için de geçerli olabileceği görüşündedir.

⁸³ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.71. Yazar ağaçların mülkiyetinin taşınmaz mülkiyetinden ayrıldığını ve TMK’nın aksine “*rehin verilebilir olanın devir edilebilir*” olduğunu, bu uygulamanın eleştiriye açık olduğunu ifade etmiştir.

⁸⁴ Uygulama Yönetmeliği m.33/f.8: “*Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine göre Sicile tescil edilen rehin hakları, sonraki tarihlerde başka kanunlara göre kurulan rehinlere göre öncelik hakkına sahiptir.*”

3. Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar

Fikri mülkiyet hukukunda fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar (telif hakları) ile sınai mülkiyet hakları şeklinde ikili bir ayrım vardır. Bir tanıma göre⁸⁵ “*fikri mülkiyet; fikir ve sanat eserleri (telif hakları), patentler, faydalı modeller, tasarımlar, markalar, coğrafi işaretler, yeni bitki çeşitleri, entegre devre topografyaları, biyoteknoloji, gen teknolojisi, bilgisayar programları, veri tabanları, ticaret unvanı ve işletme adı, alan adları, know-how ve ticari sırları içeren bir üst kavramdır.*” Fikri mülkiyet ve sınai mülkiyet hakları gayri maddi eşya şeklinde nitelendirilmektedir. Bu nedenle taşınır eşya niteliğinde olmasa dahi “*fikri hak*” olarak rehin konusu olmaları mümkündür.

a. Fikri Mülkiyete Konu Haklar

Fikri mülkiyet hakları, bir eser üzerinde oluşan mali haklar ve manevi haklardır. Manevi haklar kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup devredilebilir nitelikte olmadığından rehin konusu olmaları mümkün değildir⁸⁶. Mali haklar ise FSEK kapsamında meydana getirilen eserden ekonomik olarak yararlanmaya yarayan ve devredilebilir nitelikte olan haklardır. FSEK m.62’de rehin konusu olabilecek fikri mülkiyet hakları düzenlenmiştir. Buna göre alenileşmiş eserin müsveddesi veya aslı, yayınlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshalar, alenileşmiş bir eser üzerindeki mali haklar ve eser sahibinin mali haklarından doğan para alacakları rehin konusu olabilecektir.

FSEK m.62/f.3 uyarınca rehin sözleşmesinin geçerli olarak kurulabilmesi için yazılı şekil şartı getirilmiştir. Yapılacak rehin sözleşmesinde hangi hakkın rehin verildiği ayrı ayrı ifade edilmelidir. TİTRK uyarınca fikri mülkiyete konu haklar üzerinde rehin kurulabilmesi için ise sözleşmenin rehin siciline tescil edilmesi zorunludur. Bu yönüyle rehnin kuruluşu açısından TİTRK’nin FSEK düzenlemesinden bir adım daha zorlaştırıcı olduğu ifade edilebilir. **Antalya, Acar’a** göre⁸⁷ rehin verebilme imkanını sınırlandırıcı yorum doğru değildir, TİTRK’nin

⁸⁵ Sami Karahan, Cahit Suluk, Tahir Saraç, Temel Nal, **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013, s.1.

⁸⁶ Manevi hakların üçüncü kişiye kullanım yetkisinin verilmesi söz konusu olabilir.

⁸⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.78-79.

finansmana erişimi kolaylaştırma amacı düşünüldüğünde TİTRK uyarınca sicile tescil edilmese dahi rehin kurulabilecektir⁸⁸.

Kanaatimizce “*Başka Bir Sicile Kaydı Zorunlu Olan Taşınır Rehni*” başlığındaki⁸⁹ genel açıklamalarımız doğrultusunda fikri mülkiyete konu haklar üzerinde rehin kurulabilmesi için RTS’den başka bir sicile tescil edilme zorunluluğu düzenlemediğinden TİTRK uyarınca üzerinde rehin kurulması mümkündür. Ancak bu imkân FSEK m.62 hükmünü ilga eder nitelikte olmayıp FSEK m.62 hükmü uyarınca yazılı rehin sözleşmesi ile rehin kurma imkânı devam etmektedir. Bu husus ise hukuki işlem güvenliği açısından eleştiriye açıktır. Önerimiz TİTRK m.5/f.8 hükmünde yer alan “*özel sicillerine kaydı gereken rehinlerin*” genişletilerek özel siciline kaydı gerekmesi dahi FSEK m.62 uyarınca kurulan rehnin “*açıklayıcı*” nitelikte RTS’ye tescil edilmesidir. Böylelikle tek bir sicil üzerinden kurulan rehinler açıklanmış olacak ve işlem güvenliği sağlanabilecektir.

b. Sınai Mülkiyete Konu Haklar

Sınai mülkiyet hakları, fikri bir çabanın sonucunda oluşan ve ekonomik değer taşıyan ürünler üzerindeki haklardır. Sınai Mülkiyet Kanunu, Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun, Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Hakların Korunmasına İlişkin Kanun ve İnternet Alan Adları Yönetmeliği çerçevesinde sınai mülkiyet hakları; marka, tasarım, patent, coğrafi işaret, faydalı model, geleneksel ürün adı, entegre devre topografyaları, ıslahçı hakları, alan adı şeklindedir.

SMK m.148/f.1 uyarınca sınai mülkiyet hakları üzerinde rehin kurulması düzenlenmiştir. Buna göre coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı dışındaki sınai mülkiyet hakları üzerinde rehin kurulabilecektir. Bu iki hakkın kapsam dışında bırakılması niteliği gereğidir. Söz konusu haklar şahsi mülkiyet konusu olmayıp ürünlerin niteliklerini belirler. Bu nedenle devredilebilir nitelik taşımamaktadır.

Sınai mülkiyet hakları üzerinde kurulan rehin SMK m.148/f.4 uyarınca yazılı şekil şartına tabidir. SMK m.148/f.5’te kurulan rehnin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı

⁸⁸ Benzer yönde bkz. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.121.

⁸⁹ Bkz. Bölüm 1/III/A/5/a.

hüküm ifade etmesi için sicile kaydedilmesi gerekliliğini düzenlemiştir. Bu düzenlemeye göre sicile kayıt “kurucu” nitelik taşımayıp “açıklayıcı” niteliktedir. 24.04.2017 tarihli Sınai Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik m.127/f.2’de sicile yapılan tescilin TİTRK uyarınca kurulan RTS’ye bildirileceği düzenlenmiştir. Nitekim TİTRK m.5/f.8 hükmü de benzer düzenlemeyi içermektedir.

Kanaatimizce önceki açıklamalarımız doğrultusunda kendi özel siciline “kurucu” nitelikte tescil düzenlemesi söz konusu olmadığından sınai mülkiyete konu haklar TİTRK kapsamında rehne konu olabilir⁹⁰. TİTRK m.5/f.1-c hükmünde de açıkça bu durum ifade edilmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. SMK m.148/f.7 hükmü gereği garanti markası ve ortak marka üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle sicile tescil “kurucu” nitelik taşıdığından TİTRK m.8/f.3 hükmü gereği garanti markası ile ortak markanın TİTRK kapsamında rehin verilmesi mümkün değildir⁹¹.

Fikri mülkiyete konu haklar başlığındaki önerimiz burada da geçerlidir. SMK Uygulama Yönetmeliği m.127/f.2 düzenlemesi ile hukuki işlem güvenliğinin sağlanması amaçlanmış ve bir üst başlıkta ifade ettiğimiz öneri kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin sadece SMK kapsamında kalmayıp diğer taşınırları ve hakları da kapsamı gerektğini düşünmekteyiz.

Son olarak EDTKHK m.17/f.2 ve Islahçı Hakları Kanunu m.49/f.3 hükümleri gereği TMK hükümleri uyarınca söz konusu haklar rehin verilebilecektir. TMK hükümlerinde rehin hakkının kurulması için tescil şartı düzenlenmediğinden bu hakların TİTRK kapsamında üzerinde rehin kurulması mümkündür⁹².

⁹⁰ Aksi yönde bkz. Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.25; Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.26. Yazar, sınai mülkiyet haklarının TİTRK kapsamında rehin konusu olamayacağını, TİTRK m.5/f.1-c düzenlemesi ile TİTRK m.8/f.3 düzenlemesinin çelişkili olduğunu, ancak telif haklarının TİTRK kapsamında rehin konusu olabileceği görüşündedir.

⁹¹ MarKHK döneminde benzer yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.79.

⁹² Benzer yönde bkz. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.122.

4. Hammadde, Sarf Malzemeleri ve Stoklar

a. Genel Olarak

TİTRK m.5/f.1-ç, m.5/f.1-ı ve m.5/f.1-i uyarınca hammadde, sarf malzemeleri ve stoklar TİTRK kapsamında üzerinde rehin kurulabilecek varlıklar arasında sayılmıştır.

Hammadde, bir ürünün elde edilmesinde kullanılan bileşenlerin işlenmeden önceki durumudur⁹³. Örneğin şekerin hammaddesi pancar, mobilyanın hammaddesi kerestedir. Sarf malzemesi bir ürünün elde edilmesi veya hizmetin verilmesi için kullanılan gereçlerdir. Sarf malzemesi kullandıkça tükenen malzemeleri ifade etmektedir. Örneğin dosya, toner, zımba gibi kırtasiye ürünleri, yakacak ürünler, gıda vs. gibi gereçler sarf malzemesidir. Stok ise TİTRK m.2/f.1-g’de tanımlanmıştır. Bu tanıma göre kullanmak, satmak veya kiralamak amacıyla rehin verenin mülkiyetinde bulunan yarı mamul, mamul veya hammadde varlıkları stoktur. Bu durumda stok, hammadde kavramını da içerir bir kavram olup hammaddenin ayrı bir bentte rehin konusu olarak ifade edilmesi eleştirilebilir⁹⁴.

Yukarıda kısaca tanımları verilen taşınırın TİTRK kapsamında rehin konusu yapılması bir yeniliktir. Çünkü TİRK döneminde bu varlıklar ticari işletme rehni kapsamı dışında bırakılmıştır. Bunun gerekçesi ise söz konusu varlıkların işletmenin döner malvarlığı unsurları arasında yer almasından dolayı zamanla tüketebilecek veya değişebilecek olmasıdır⁹⁵. Ancak TİTRK ile açıkça bu taşınırın üzerinde münferiden rehin kurulabileceği düzenlenmiştir.

Öğretide döner malvarlığı unsurları arasında yer alan bu taşınır varlıkların teslimsiz tescilli rehin konusu edilmesi eleştirilmiştir. **Antalya, Acar’a** göre bu varlıkların rehni RTS’nin aleniyet fonksiyonunu zayıflatacaktır⁹⁶. Bu sebeple söz konusu varlıklar üzerinde ne şekilde rehin kurulacağı önem taşımaktadır.

⁹³ TDK, **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) <http://sozluk.gov.tr/>, Erişim: 10.07.2019.

⁹⁴ Mehmet Mücahit Arvas, **6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınır**, Ankara, y.y., 2017, s.43.

⁹⁵ Hüseyin Ülgen, v.d., **Ticari İşletme Hukuku**, 5. bs., İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2015, s.188-189.

⁹⁶ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.71.

b. Rehnin Kurulması ve Hükümleri

Öğretide rehnin kurulması ve hükümleri ilgili çeşitli öneriler ileri sürülmüştür. **Şit İmamoğlu’na** göre⁹⁷; İngiliz hukukunda uygulanan değişken rehin sisteminin döner malvarlığına uygulanması faydalı olacaktır. Buna göre rehin veren “*kristalleşme anı*” olarak ifade edilen zamana kadar rehin konusu taşınırılar üzerinde rehinli alacaklının iznine gerek duymaksızın tasarruf ederek olağan işletme faaliyetlerine devam edecektir. Bu an, temerrüde düşene kadar veya borcun ödenmesini tehlikeye düşürecek iflas vb. durumlar yaşanana kadar şeklinde açıklanabilir. Böyle bir durumun gerçekleşmesinden sonra rehin konusu taşınırılar üzerinde rehin verenin tasarruf yetkisi rehinli alacaklının iznine bağlanmalıdır. Kanaatimizce söz konusu öneri hukuki işlem güvenliğinin sağlanması açısından isabetlidir.

Karakuş Erbaş ise⁹⁸; rehin benzeri sui generis bir kurum olan “*usulsüz rehin*” kurumunun uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Usulsüz rehinde rehin alacaklısı rehin konusu varlığın mülkiyetini kazanmaktadır. Burada misli şeylerin rehin hakkı kapsamında mülkiyetini alınması, teminat altına alınan borç ödendiğinde aynı tür şeylerin geri verilmesi söz konusudur. Kanaatimizce usulsüz rehin kurumunun TİTRK kapsamındaki hammadde, sarf malzemesi ve stok rehnine uygulanması mümkün değildir. Çünkü usulsüz rehinde rehin alacaklısı rehin konusu malı esasında teslim almaktadır. Oysa TİTRK’nin amacı teslimsiz şekilde sicile tescil ile rehin kurulmasını sağlamaktadır. Rehin veren söz konusu taşınır varlıkları rehin alacaklısına teslim etmek zorunda kalırsa döner malvarlığı unsurlarının yokluğu nedeniyle işletmenin faaliyetleri ciddi zarara uğrayacaktır. Bunun yanı sıra TİTRK kapsamında rehnin kurulması rehin sözleşmesinin sicile tescili ile mümkündür. Söz konusu usul dışında TİTRK kapsamında rehin kurulamayacaktır.

TİTRK m.7/f.2 düzenlemesi esasında hammadde, sarf malzemesi ve stokların rehin edilmesi durumunda ne şekilde hüküm doğuracağını ifade etmiştir. Buna göre; “*Bir üretim sürecinin, kullanıldığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesi halinde rehin, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde aynı oranda*

⁹⁷ Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.29-30.

⁹⁸ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.126-127.

ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır.” Uygulama Yönetmeliği m.15 22.05.2018 tarihli 30428 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan değişiklik ile yeniden düzenlenmiş ve m.15/f.3 ve 4’te şu düzenlemelere yer verilmiştir: “Bir üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi halinde rehin, üretimin her aşamasında veya üretimin sonunda rehinli taşınırın yerini alan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır.” “Rehinli taşınır varlıkların ikamesi başka bir işleme gerek kalmaksızın rehin kapsamına dâhildir.”

Söz konusu düzenlemelere göre hammaddenin işlenmesi halinde ortaya çıkan yeni ürün içerisindeki değeri oran olarak ne kadar ise yeni ürün üzerinde o oran kadar rehin hakkı devam edecektir. Öğretide niceliği değişecek taşınır varlıklar yönünden rehlin kurulma aşamasında değer tespitinin yapılmamasının sorunlara yol açacağına dair görüşler bulunmaktadır⁹⁹. Kanaatimizce de bu düzenlemenin uygulamada birtakım sorunlara yol açması muhtemeldir. Çünkü hammaddenin işlenmeden önceki değerinin tespiti her ne kadar TİTRK m.13/f.2 uyarınca birleşme veya karışma durumunda yaptırılması gerekli ise de rehlin kurulmasından önceki aşamada değer tespitini zorunluluğu bulunmamaktadır. Döner malvarlığının kullanılması, satılması veya kiralanmasından sonraki aşamada değer tespiti yapılması ise oldukça güçtür. Bu nedenle rehlin kurulmasından önce değer tespiti zorunluluğu getirilmesi isabetli olacaktır.

c. İşletmenin Bütün Halinde Rehnedilmesi Durumunda

TİTRK m.5/f.2 uyarınca ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması durumunda, rehlin kuruluş anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü taşınır varlık rehnedilmiş sayılmaktadır. Buna göre işletmenin bütün halinde rehnedilmesi durumunda hammadde, sarf malzemeleri ve stokların da işletmenin faaliyetine tahsis edildiği kabul edilirse rehin konusu olacağı, tahsis edilmediği kabul edilirse rehin konusu olmayacağı söylenebilir.

Antalya, Acar’a göre¹⁰⁰; TTK m.11/f.3 hükmü dikkate alınarak ticari işletmenin devrinde döner malvarlığı unsurlarının aksi öngörülmedikçe devir konusu olmaması,

⁹⁹ Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.30-31; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.128, dn. 357.

¹⁰⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.72.

döner malvarlığı unsurlarının işletmeye sürekli olarak özgülenen malvarlığı kapsamında olmadığı nedenleriyle TİTRK m.5/f.2 uyarınca kurulan rehin hammadde, sarf malzemeleri ve stokları kapsamayacaktır. Ancak taraflar açıkça anlaşarak bunun aksini kararlaştırabilecektir.

Kandemir ise¹⁰¹; söz konusu taşınır varlıkların işletmenin maddi malvarlıkları arasında yer aldığını, ticari işletmenin ayrılmaz birer parçası oldukları nedenleriyle işletmenin bütünü üzerinde kurulan rehinin hammadde, sarf malzemeleri ve stokları kapsayacağı görüşündedir.

Kanaatimizce işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde döner malvarlığının kategorik olarak rehinin kapsamı dışında kalacağını kabul etmek isabetli bir yaklaşım değildir. Hammadde, sarf malzemeleri ve stoklar her ne kadar döner malvarlığı içerisinde yer alsada misli eşya niteliğinde olan bu taşınır varlıklar, bazı işletmelerde sürekli olarak mevcudiyetini korumaktadır. Örneğin kumaş üreten bir tekstil işletmesinde her daim iplik topu stokları mevcut olacaktır. Aynı şekilde petrol işleyen bir işletmede hammadde niteliğindeki ham petrol her zaman belirli bir miktarda bulunacaktır. Yadsınamaz bir ekonomik değer ifade eden bu taşınır varlıklar bazı işletmelerin ayrılmaz unsurları arasında olup misli eşya niteliği gereği süreklilik arz etmektedir. Bu nedenle verdiğimiz örneklerdekine benzer işletme faaliyetlerine tahsis edilmiş hammadde, sarf malzemesi ve stokların TİTRK m.5/f.2 uyarınca rehin kapsamında yer alması gerekmektedir.

5. Ekonomik Değere Sahip Hayvanlar

TİTRK m.5/f.1-d uyarınca hayvanlar üzerinde rehin kurulabilecektir. Uygulama Yönetmeliği m.11/f.1-j'de TİTRK'de yer alan ifadeden farklı bir ifade kullanılarak *“ticari değeri olan her tür hayvan”* üzerinde rehin kurulabileceği belirtilmiştir. Uygulama Yönetmeliğinin TİTRK'den farklı bir ifade kullanması eleştiri konusudur¹⁰². Ancak Uygulama Yönetmeliğinde kullanılan *“ticari değer”* sıfatı esasında gereksizdir. Zaten rehin konusu olabilecek bir taşınır varlığın ekonomik değerinin olması zorunludur.

¹⁰¹ Kandemir, **a.g.e.**, s.83.

¹⁰² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.132.

TMK m.940/f.1 düzenlemesi kapsamında hangi hayvanların olduğu öğretide tartışma konusudur. Bir görüşe göre¹⁰³ TMK m.940'ın mehzaz hükmü olan ZGB Art. 885'e göre dört ayaklı, ehil, sürü veya çiftlik hayvanları rehin konusu olabilecektir. Bu hayvanlar dışında kalan ve ekonomik değer taşıyan kümes hayvanları gibi hayvanlar TİTRK m.5/f.1-d uyarınca rehin konusu olabilecektir. Diğer bir görüş¹⁰⁴ ise tüm hayvanların TMK m.940 hükmü uyarınca rehni konusu olabileceği yönündedir. Çünkü her ne kadar mehzaz hükmünde hayvanların sınırlandırılması söz konusu olsa da TMK m.940 hükmünde böyle bir sınırlandırmaya yer verilmemiştir.

Hayvan rehni ilk olarak TMK m.940/f.1'de düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile kanun koyucu hayvanların teslimsiz şekilde sicile tescil ile rehne konu olabilmesini amaçlamıştır. Buna göre yetkili makamlar tarafından izin verilenler ile kooperatifler, icra dairesinde tutulacak özel sicile yazılmak suretiyle rehin kurabilir. Dolayısıyla icra dairesinde tutulan sicile yapılan tescil "*kurucu*" niteliktedir. TİTRK m.8/f.3 uyarınca kendi özel siciline "*kurucu*" nitelikte tescil ile kurulan TMK m.940/f.1 düzenlemesi kapsamındaki rehinler TİTRK kapsamı dışındadır. Ancak TMK m.940/f.1 düzenlemesinde rehin sözleşmesinin tarafları sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamalar dışında kalan hayvan rehinlerine TİTRK hükümleri uygulanacaktır¹⁰⁵.

Hayvan Rehni Tüzüğü m.2'de rehin alacaklısı olabilecek kişiler sayılmıştır¹⁰⁶. Buna göre kredi kuruluşları, merkezlerinin bulunduğu valilik tarafından izin verilmek şartıyla, ve kooperatifler rehin alacaklısı olabilecektir. **Karakuş Erbaş'a** göre¹⁰⁷ TMK m.940/f.1'de rehin alacaklısı olabilecek kredi kuruluşlarının iznin almak zorunda olması ile TİTRK m.3'te sayılan rehin sözleşmesi taraflarının böyle bir izni şartı olmaksızın hayvan rehni kurabilmesi AY m.10/f.1'de yer alan eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. AY m.115 uyarınca tüzüklerin kanuna aykırı olmaması kuralı

¹⁰³ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s.825; Mehmet Serkan Ergüne, **Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002, s.15; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.73.

¹⁰⁴ Sirmen, **a.g.e.**, s.725; Bülent Köprülü, Selim Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982-1983, s.503.

¹⁰⁵ Benzer yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.73.

¹⁰⁶ HRT m.2/f.1: "*Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve kooperatifler ile özel kanunları veya Türk Ticaret Kanunu gereğince tüzel kişiliğe sahip bir itibar müessesesi olarak kurulmuş bulunan sermaye şirketleri, merkezlerinin bulunduğu yerdeki valilikçe izin verilmek şartıyla, Medeni Kanunun 854 üncü maddesi gereğince rehin alacaklısı olabilirler.*"

¹⁰⁷ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.133-134.

düşünüldüğünde, sonra tarihli ve kanun niteliğindeki TİTRK hükümleri HRT'ye göre öncelikli uygulanacaktır. **Kandemir'e** göre¹⁰⁸; Uygulama Yönetmeliği'nde 22.05.2018 tarihli 30428 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan değişiklik ile Uygulama Yönetmeliği m.2/f.2-c hükmünün TMK'ye göre kurulmuş “teslime bağlı” taşınır rehninin kapsam dışında olduğu düzenlendiğini, bu düzenlemenin mefhum-u muhalifinden TİTRK'nin şartları sağlanıyorsa tescile tabi taşınır rehinlerine TİTRK hükümlerinin uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla TMK uyarınca tescile tabi hayvan rehnine de TİTRK uygulanmalı ve TMK'de düzenlenen rehin alacaklısının izin alma şartı artık aranmamalıdır.

Kanaatimizce TİTRK m.3'te yer alan taraflar arasındaki hayvan rehnini konu edinen sözleşmelere TİTRK hükümleri uygulanmalıdır. Çünkü TMK m.940/f.1 hükmünde açıkça rehin alacaklısı olabilecek kuruluşlar sayılmadan genel bir ifade kullanılmıştır. HRT m.2 ise bu alacaklıları daha açık bir şekilde düzenleyen hükümdür. Ancak yukarıda açıklandığı üzere kanunlar hiyerarşisinde kanun hükmünün tüzükten önce geldiği dikkate alındığında TİTRK hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Ayrıca TİTRK'de rehin alacaklısı olabilmek için aranmayan izin HRT hükümlerinde sayılanlar açısından bir zorunluluktur. Sonraki tarihli kanun ile yapılan geniş düzenleme tüzük hükmü ile sınırlandırılmaz.

6. Her Türlü Kazanç ve İratlar

Her türlü kazanç ve iratlar TİTRK m.5/f.1-e uyarınca rehne konu olabilecektir. Kazanç, hukuk sistemimizde “*bir edim karşılığı elde edilen parayı*” ifade etmekte iken irat, “*sermayeden elde edilen gelir*”dir¹⁰⁹. Faiz, kâr payı, repo geliri, sigorta tazminatı kazanç ve iratlara örnek olarak verilebilir.

TİTRK m.7/f.1 uyarınca taşınır varlığın gelecekteki her türlü faiz, sigorta gibi hukuki gelirleri doğrudan rehnin kapsamındadır. Uygulama Yönetmeliği m.15/f.2 sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkının devam edeceğini düzenlemiştir. Buna göre rehin konusu yapılan taşınır varlık herhangi bir kazanç veya irat sağlıyorsa, elde edilen kazanç ve irat üzerinde rehin hakkı doğrudan kurulur. Bunun yanında TİTRK

¹⁰⁸ Kandemir, **a.g.e.**, s.86-87.

¹⁰⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.134-135. Yazar; TMK, TBK, TTK ve GVK'de söz konusu kavramlara ilişkin hükümleri inceleyerek ortak bir tanıma ulaşmıştır.

m.5/f.4'te mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirileri üzerinde rehin kurulabileceği ifade edilmiştir. Böylelikle kazanç ve iratlar gerek münferiden gerekse elde edilmesini sağlayan taşınır varlığın rehni ile rehin konusu yapılabilecektir.

Karakuş Erbaş, kazanç ve iratlar üzerinde rehin kurulurken İİK m.83/f.1¹¹⁰ hükmünün kıyasen uygulanması gerektiği görüşündedir¹¹¹. Kanaatimizce rehin hakkının aynı hak niteliği dikkate alındığında haciz hakkına getirilen sınırlamaların rehin hakkına uygulanması isabetli olmayacaktır. Bunun yanı sıra TİTRK'nin finansmana erişimi kolaylaştırmak için teslimsiz şekilde teminat verilebilecek varlıkları genişleten düzenlemeler yorum yoluyla kısıtlanmamalıdır. Rehin veren, rehin sözleşmesinin kurulma aşamasında iradesini kazanç ve iratlar üzerinde tam rehin kurmak olarak yansıtmıştır. İİK m.83/a hükmü ise İİK m.83/f.1'de belirtilen kazanç ve iratların haczedilebileceğine ilişkin önceden yapılan anlaşmaları geçersiz kılmıştır. Oysa ki rehin sözleşmesi niteliği gereği borcun ifa edilmesinden önceki aşamada yapılmak zorundadır. Bu yönüyle de İİK m.83/f.1 hükmünün kıyas yoluyla uygulanması görüşüne katılmamaktayız.

7. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmeyen ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans ve Ruhsatlar

TİTRK m.5/f.1-f uyarınca başka bir sicile kaydı öngörülmeyen ve idari izin belgesi niteliği taşımayan her türlü lisans ve ruhsat üzerinde rehin kurulabilecektir. Lisans ve ruhsat, bir faaliyeti yapabilmek için mevzuat gereği faaliyet üzerinde hak sahibi olan, yöneten veya denetleyen kurumda veya şahıstan alınması gereken izin belgesidir. Örneğin EPDK tarafından verilen enerji lisansları, işletmenin faaliyetleri için aldığı çevre lisansı, işyeri açma ve çalışma ruhsatı gibi lisans ve ruhsatlar hukuk sistemimizde mevcuttur. Ancak bu örnekler esasında idari izin niteliği taşımaktadır¹¹². Bu nedenle TİTRK m.5/f.1-f uyarınca rehin konusu olması mümkün değildir.

¹¹⁰ İİK m.83/f.1: “Maaşlar, tahsisat ve her nevi ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama müstenit olmayan nafakalar, tekaüt maaşları, sigortalar veya tekaüt sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar, borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir.”

¹¹¹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.136.

¹¹² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.123.

TİTRK kapsamındaki lisans ve ruhsatların tam olarak neyi kast ettiği öğretide eleştiri konusu olmuştur. **Arvas**, telekomünikasyon ve özel hastane ruhsatları yönünden önem ifade edeceği görüşündedir¹¹³. **Kandemir**, EPDK tarafından elektrik piyasasında faaliyette bulunmak için verilen lisans ve maden işletmesi ruhsatının¹¹⁴ TİTRK kapsamında rehin verilebileceği görüşündedir¹¹⁵. Yazara göre Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği m.36 hükmü gereğince tarifesi düzenlemeye tabi olan faaliyetler için lisans kapsamındaki hakların rehni verilebilmesi için EPDK'den izin alınması zorunludur. Söz konusu düzenleme ile TİTRK m.5/f.7 hükmü uyumludur¹¹⁶. Ancak kanaatimizce EPDK tarafından verilen lisansların işletmelerin faaliyetlerini yürütmesi için izin niteliğinde olduğundan TİTRK kapsamında rehin konusu olması mümkün değildir.

TİTRK m.5/f.1-f düzenlemesindeki lisans ile sınai mülkiyet hakları üzerindeki lisans hakları kast edilmiş olabilir. Buna göre ortak marka ve garanti markası dışındaki lisans hakkı herhangi bir sözleşmeye tescil edilmeksizin kazanılmaktadır¹¹⁷. Dolayısıyla söz konusu lisans hakları TİTRK kapsamında rehin konusu olabilecektir. Kanaatimizce TİTRK m.5/f.1-c hükmünde “*fikri ve sınai mülkiyete konu haklar*” ifadesi esasında sınai mülkiyet üzerindeki lisans hakkını da kapsamaktadır. Bu nedenle TİTRK m.5/f.1-f düzenlemesinin kapsamı açık olmayıp son derece sınırlıdır.

8. Kira Gelirleri

TİTRK m.5/f.1-g bendi uyarınca kira gelirleri TİTRK kapsamında rehin konusu olabilecektir. Kira sözleşmesi TBK m.299'da kiraya verenin kullanılmasını veya yararlanmasını kiracıya bırakmayı, kiracının buna karşılık bedel ödemeyi üstlendiği sözleşmedir. Esasında kira gelirleri de her türlü kazanç ve iratlar arasında yer

¹¹³ Arvas, **a.g.e.**, s.34-39.

¹¹⁴ Maden işletme ruhsatının TİTRK m.8/f.3 uyarınca kanunun kapsamı dışında olduğuna ilişkin açıklamalarımız için bkz. Bölüm 1/III/A/5/e.

¹¹⁵ Kandemir, **a.g.e.**, s.88-92.

¹¹⁶ TİTRK m.5/f.7: “*Kendi mevzuatı gereğince bir onaya tabi olan lisans ve ruhsatların rehni bu onayın alınması hâlinde mümkündür.*”

¹¹⁷ Patentler üzerindeki zorunlu lisans hakkı durumuna göre mahkeme, Bakanlar Kurulu veya Rekabet Kurulu'nun kararı ile kazanılabilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Bektaş, “6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'na Göre Patent Hukukunda Zorunlu Lisans”, **Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s.277-316. Ancak söz konusu kararlar idari izin niteliği taşımamaktadır.

almaktadır. Ancak kanun koyucu kira gelirleri üzerine münferiden rehin kurulabileceğini ayrı bir bentte ifade etmiştir.

TİTRK kapsamında kira gelirleri üzerinde kurulan rehnin hükümlerine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Kiralanarak gelir getiren şeyin taşınır veya taşınmaz varlık olmasının bir önemi yoktur. Bu durumda TİTRK m.18 hükmü gereği TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri uygulanacaktır. TMK m.863'de taşınmaz rehninin hükümleri içerisinde kira bedelleri düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre rehin hakkı ancak cebri icra yoluyla takibe başlandığının bildirilmesi veya iflas kararının ilanından sonra kiracıya karşı ileri sürülebilecektir. Bu durumda kiracının kiraya verene yapmış olduğu ödemeler geçersiz olacağından kiracının rehin alacaklısına yeniden ödeme yapması gerekecektir¹¹⁸.

9. Kiracılık Hakkı

TİTRK m.5/f.1-ğ bendi uyarınca kiracılık hakkı üzerinde rehin kurulabilecektir. Kiracılık hakkı, kiracının kira sözleşmesinden kaynaklanan kullanma ve yararlanma haklarıdır. Öğretide bazı yazarlar kiracılık hakkı ile kast edilenin “*taşınmazlar üzerindeki kiracılık hakkı*” olduğunu ifade etmiştir¹¹⁹. Bir diğer görüş ise taşınır veya taşınmaz fark etmeksizin düzenlemenin bir “*hak*” rehnine yönelik olduğu, bu hakkın kurulduğu varlığın önemli olmadığını ifade etmiştir¹²⁰. Kanaatimizce TİTRK'de herhangi bir sınırlayıcı ifade kullanılmadığından kiracılık hakkının üzerinde olduğu varlığın niteliği fark etmeksizin kiracılık hakkı rehin konusu olabilecektir.

Bu noktada 63161 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu m.22'de yer alan bir düzenleme gereği finansal kiralama ile kazanılan kiracılık hakkının rehin konusu olmasında sınırlandırma yer aldığı ifade edilmiştir¹²¹.

¹¹⁸ İlhan Helvacı, **Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2008, s.196.

¹¹⁹ Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.31; Kandemir, **a.g.e.**, s.93.

¹²⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.79.

¹²¹ Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.31; Kandemir, **a.g.e.**, s.94. Söz konusu düzenlemede finansal kiralama sözleşmesinin taşınmazlar açısından tapu kütüğünün şerhler hanesine, taşınırlar açısından kendilerine özel sicili bulunanların bu sicile tescil edilmesinden sonra üçüncü kişilerin finansal kiralama konusu mal üzerindeki aynı hak iktisapları (rehin bunlardan biridir) kiralayana karşı ileri sürülemeyecektir. Böyle bir durumda finansal kiralama konusu malın kiralama sonunda kiracının mülkiyetine geçeceği kararlaştırıldığında müstakbel taşınır varlık üzerinde TİTRK hükümleri uyarınca rehin kurulması isabetli olacaktır.

TİRK döneminde kiracılık hakkı, bağımsız şekilde rehin konusu olabileceği ve değer tespitinin mümkün olmadığı gerekçesi ile ticari işletme rehni kapsamı içerisinde düzenlenmemiştir¹²². Nitekim TBK m.322/f.1’de kiracılık hakkının devri kullanım hakkının devri olarak düzenlenmiştir. Buna göre kiraya verene zarar vermeyecek şekilde kiracılık hakkı devredilebilecektir. TBK m.322/f.2’de konut ve çatılı işyerleri yönünden kiracılık hakkının devri kiraya verenin yazılı onayına tabi tutulmuştur. Kiraya veren ile rehinli alacaklının menfaat çatışması düşünüldüğünde TBK m.322/f.2’de kiraya verene tanınan onay hakkının TİTRK kapsamındaki rehinde de aranması gerektiği kanaatindeyiz¹²³.

Ayrıca TTK m.11/f.3’te düzenlenen ticari işletme devrinde yer alan unsurlara değinmek gerekir. Zira söz konusu düzenlemede kiracılık hakkı işletmenin faaliyetine sürekli olarak özgülenen varlıklar arasında sayılmış ve aksi kararlaştırılmadıkça ticari işletme devrinin kapsamında yer alacağı ifade edilmiştir¹²⁴. TİTRK ile birlikte işletmenin faaliyetine sürekli olarak özgülenen kiracılık hakkı rehin kapsamında yer almaktadır. Öğretide de yaşanan gelişmelerle birlikte artık kiracılık hakkının ekonomik değerinin tespitinin mümkün olduğu ifade edilmiştir¹²⁵.

10. Makine ve Teçhizat, Araç, Ekipman, Alet, İş Makinaları, Elektronik Haberleşme Cihazları Dahil Her Türü Elektronik Cihaz Gibi Menkul İşletme Tesisatı

TİTRK m.5/f.1-h bendi ile menkul işletme tesisatı üzerinde rehin kurulabileceği ifade edilmiştir. Söz konusu düzenlemede menkul işletme tesisatına makine ve teçhizat, araç, ekipman, iş makineleri¹²⁶, elektronik haberleşme cihazları gibi örnekler verilmiştir. Bu örneklerle sınırlı olmayacak şekilde her tür menkul işletme tesisatı

¹²² Şaban Kayıhan, **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1996, s.31; Alpay Antmen, **Ticari İşletme Rehni**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2001, s.56; Seza Reisoğlu, “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”, **Bankacılar Dergisi**, Y.14, S.47, 2003, s.110; Oruç Hami Şener, **Ticari İşletme Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2016, s.39.

¹²³ Benzer yönde bkz. Arkan, **a.g.e.**, s.57; Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.31; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.80.

¹²⁴ Arkan, **a.g.e.**, s.44.

¹²⁵ Reha Poroy, Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, 16. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s.57.

¹²⁶ İş makinelerinin rehni konusundaki görüşler için bkz. Bölüm 1/III/A/5/b.

rehin konusu olabilecektir. Menkul işletme tesisatı ise işletmenin faaliyetlerinin devamlılığı için gerekli olan her tür varlıktır.

TİRK döneminde de menkul işletme tesisatı üzerinde teslimsiz şekilde rehin kurabilme imkânı tanınmıştır. Nitekim işletmenin faaliyetlerinin zarar görmeden sürdürülebilmesi için menkul işletme tesisatının rehin verenin zilyetliğinde kalması önemlidir. TİRK m.3/f.1-b’de makine, araç, alet ve motorlu nakil araçlarının rehin kapsamında bulunabileceği düzenlenmiştir. Ancak bu düzenlemede rehin verilebilecekler sınırlı sayıda (numerus clauses) sayılmıştır. Ayrıca söz konusu varlıkların rehnin kurulma anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilme şartı aranmaktadır.

TİTRK düzenlemesinin ise daha geniş kapsamlı olduğu ve TİRK döneminde aranan mevcut varlık olması ve işletmenin faaliyetine tahsis şartını aramadığı görülmektedir¹²⁷. Yine TİRK’den farklı olarak TİTRK m.5/f.3 hükmü uyarınca müstakbel varlıkların üzerinde rehin kurulması imkânı getirilmiştir.

TİTRK m.5/f.6 hükmü ile taşınır varlıkların münferiden rehin verilmesi imkânı sağlanmıştır. TİRK döneminde ise m.3/f.2 hükmü gereği menkul işletme tesisatının bir bütün olarak rehnin kapsamında yer alması zorunluydu.

11. Tarımsal Ürün

TİTRK m.5/f.1-j bendi uyarınca tarımsal ürün üzerinde TİTRK kapsamında rehin kurulabilecektir. Tarım Kanunu m.3/f.1-k bendi uyarınca ürün, “*bitkisel, hayvansal ve su ürünleri alanında elde edilen her türlü işlenmemiş ham ürünler ile bunların birinci derece işlenmesi ile elde edilmiş ürünleri*” ifade etmektedir. TİRK döneminde rehin konusu olmayan tarımsal ürünün TİTRK ile rehin konusu olması bir yeniliktir. Nitekim TİTRK m.3 kapsamında çiftçinin rehin veren sıfatını alması düzenlenmiştir¹²⁸. Dolayısıyla çiftçinin rehin verebileceği en önemli varlıklarından olan tarımsal ürünün TİTRK kapsamında rehin konusu olması isabetlidir.

¹²⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.74. Ancak TİTRK m.5/f.2 hükmü uyarınca işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehnin kapsamına işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş varlıkların gireceği düzenlenmiştir.

¹²⁸ Bkz. Bölüm 3/I/B/1.

Burada TİTRK m.5/f.3 hükmünün uygulama alanı sıklıkla doğabilecektir¹²⁹. Çünkü henüz mahsulünü toplamadığı aşamada işletmenin ihtiyaç duyacağı krediye erişimi için müstakbel tarımsal ürünlerini rehin vermesi bir çözümdür¹³⁰. TİTRK ile müstakbel taşınır varlıkların rehni imkânı sağlandığından hasat edilmemiş tarımsal ürün rehin konusu olabilecektir. Bu durumda temerrüt sonrası hakların kullanılması yetkisi ancak müstakbel taşınır varlığın rehin verenin mülkiyetine geçmesi ile var olacaktır. Ancak müstakbel taşınır varlığın rehin verilmesini düzenleyen TİTRK m.5/f.3 hükmünde “işletme” ifadesi nedeniyle gerçek kişi olan çiftçi henüz hasat edilmemiş tarımsal ürünlerini rehin veremeyecektir.

12.11.2011 tarihli 28110 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği m.4/f.1-1 bendi uyarınca ürün senedi “*Lisanslı depolara teslim edilen tarım ürünleri karşılığında nama veya emre düzenlenen, ürünlerin mülkiyetini temsil ve rehnini temin eden, teminat olarak verilebilen, ciro edilebilen veya edilemeyen ve Kanunda hüküm bulunmayan durumlarda Türk Ticaret Kanununda düzenlenen makbuz senedi hükümlerine tabi olan matbu kıymetli evrak*”tır. **Kandemir**, tarımsal ürünlerinin muhafazasının zor olması ve kolaylıkla bozulabileceği göz önüne alınarak bu ürünleri temsil eden ürün senetlerinin rehin konusu olması durumunun da TİTRK’de ayrıca düzenlenmesinin isabetli olacağı görüşündedir¹³¹. Kanaatimizce de tarımsal ürünlerin kısa sürede bozulma ve değerini kaybetme ihtimali düşünülerek ürün senetlerinin de TİTRK rehni konusu olabileceği yönünde düzenleme yapılması isabetli olacaktır.

12. Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı

TİTRK m.5/f.1-k bendi uyarınca ticaret unvanı ve işletme adı TİTRK kapsamında rehin konusu olabilecektir. TTK m.18/f.1 uyarınca tacir, bir ticaret unvanı seçmek ve ticaret siciline bu unvanı kaydettirmek zorundadır. TTK m.39/f.1 hükmüne

¹²⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.74.

¹³⁰ TİTRK m.5/f.3 düzenlemesinde yer alan “işletme” ifadesini hatalı olarak kullanıldığı görüşü için bkz. Arvas, **a.g.e.**, s.61-62; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.152. Söz konusu ifade nedeniyle “çiftçi” olarak faaliyet gösteren rehin borçlusu müstakbel taşınır varlıklarını rehin konusu yapamayacaktır.

¹³¹ Kandemir, **a.g.e.**, s.102.

göre tacir, aynı zamanda ticari işletmesini ilgilendiren tüm işlemlerinde ticaret unvanını kullanmak zorundadır. Esnafılar ise ticaret unvanı kullanamazlar¹³².

TTK m.53'te işletme adı "*işletmeyi tanıtmak ve benzerlerinden ayırt etmek için kullanılan ad*" şeklinde tanımlanmıştır. Esnafılar işletme adı kullanabilir ve kullanılan işletme adının tescil edilmesi zorunludur.

TİRK döneminde de ticaret unvanı ve işletme adı rehnin kapsamında yer almıştır. TİRK m.3/f.2 uyarınca ticaret unvanı ve işletme adı rehnin zorunlu unsurları arasındadır. Öğretide bazı yazarlar ticaret unvanı ve işletme adının rehin sözleşmesinde yer almasının sözleşmenin geçerliliğini etkilemeyeceği görüşündedir¹³³. Buna karşın çoğunluk görüşü bu unsurların sözleşmede yer almasının sözleşmenin geçersizliğine neden olacağı yönündedir¹³⁴. TİTRK ile söz konusu tartışma sona ermiştir. TİTRK düzenlemelerinde rehin sözleşmesinin içeriğinde yer alması asgari zorunlu herhangi bir malvarlığına yer verilmemiştir.

TİTRK ile ticaret unvanı ve işletme adı münferiden rehin konusu olabilecektir. Ticaret unvanının münferiden rehin verilmesi öğretide bazı yazarlar tarafından eleştirilmiştir¹³⁵. TTK m.49/f.1 hükmü gereği ticaret unvanı, işletmeden bağımsız olarak devredilemez. TİTRK kapsamında münferiden rehin konusu olan ticaret unvanı ise işletmeden bağımsız şekilde devredilebilecektir. Bu durum iki hüküm arasında bir çelişkiye yol açmaktadır. Öğretide **Arvas** ise¹³⁶, söz konusu durumunda çelişki yaratmadığını, ticaret unvanının temerrüt sonrası haklardan kiralama ve lisans hakkına konu olabileceğini ifade etmiştir.

Kanaatimizce TTK m.49/f.1 hükmü ve ticaret unvanının niteliği gereği ticari işletmeden bağımsız şekilde rehin konusu yapılması isabetli değildir. Ticaret unvanı, işletmenin adeta kimliği gibidir. Bir işletmeyi unvanından ayrı düşünmek mümkün

¹³² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.139.

¹³³ Ömer Teoman, "Bankaların Taraf Olduğu Ticari İşletme Rehni Sözleşmelerinde Borçlunun Ticaret Unvanının Rehne Dahil Unsurlar Listesinde Yazılmaması", **Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001)**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s.591.

¹³⁴ Şener, **a.g.e.**, s.39.

¹³⁵ Şit İmamoglu, **İnceleme**, s.28; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.140; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.81. Yazar ticaret unvanının bağımsız şekilde devredilebilir nitelikte olmadığını, bu durumun rehin hukuku ilkelerinden "*devredilebilirlik*" ilkesine aykırı bir düzenleme olduğunu ifade etmektedir.

¹³⁶ Arvas, **a.g.e.**, s.45.

değildir. İşletme, unvanı ile tanınmışlık kazanır. Bu gerekçelerle TTK m.49/f.1 hükmü kanun koyucu tarafından kabul edilmiştir. O halde ticaret unvanının işletmeden bağımsız şekilde devredilmesi veya kullanılması TTK m.49/f.1 hükmünün amacına da aykırı niteliktedir. Bu nedenlerle TİTRK m.5/f.1-k bendinin yeniden düzenlenmesi isabetli olacaktır.

13. Ticari İşletme veya Esnaf İşletmesi

TİTRK m.5/f.1-1 hükmü uyarınca ticari işletme veya esnaf işletmesi üzerinde TİTRK kapsamında rehin kurulabilecektir. TİTRK m.5/f.2’de bu rehnin kapsamına ve şartlarına ilişkin birtakım düzenlemeler yer almaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulduğunda “*işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık*” rehnedilmiş olacaktır.

TİRK döneminde m.3/f.1 uyarınca “*ticaret unvanı, işletme adı, rehnin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan makine, ara, alet, motorlu nakil araçları, ihtira beratları, markalar, modeller, resimler ve lisanslar gibi sınai haklar*” rehnin kapsamında yer almaktaydı. İşletmenin faaliyetine tahsis edilmiş ve mevcut menkul işletme tesisatı rehnin zorunlu unsurları arasındaydı.

TİTRK m.5/f.2 düzenlemesi ile TİRK dönemindeki uygulama terk edilmiş görünmektedir. TİTRK uyarınca işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş varlıklar “*mevcut*” olmasa dahi rehin kapsamında yer alabilecektir. Bu yönüyle TİTRK ile müstakbel varlıkların rehin kapsamında yer almasına imkân tanınmıştır¹³⁷. Bunun yanı sıra TİTRK ile “*her türlü varlık*” işletmenin faaliyetine tahsis edilme şartı ile rehnin kapsamına dahil edilmiştir. Kanunun sistematığı açısından TİTRK m.5/f.2’de yer alan her türlü varlık ifadesi ile kast edilenin m.5/f.1’de sayılan varlıklar olacağını düşünmekteyiz¹³⁸.

TİTRK m.5/f.2 düzenlemesinin son cümlesine de değinmek gerekir. Söz konusu düzenleme ile işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulabilmesi için m.5/f.1’de sayılan

¹³⁷ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.145. Yazar müstakbel varlıkların henüz işletmenin faaliyetlerine tahsis edilmediği gerekçesi ile işletmenin bütünü üzerinde kurulan rehnin kapsamında yer alamayacağı görüşündedir.

¹³⁸ Benzer yönde bkz. Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.33; Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.31, Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.144. Aksi yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 96.

varlıkların borcu karşılamaması gerekir. Bu düzenleme borç miktarını aşar nitelikte bir rehin hakkının kurularak işletmenin bütününün risk altına girmesini engellemeyi amaçlamaktadır¹³⁹. Söz konusu düzenlemenin borçlu ve alacaklı arasında menfaat dengesinin korunması açısından isabetli olduğu söylenebilir. Ancak münferit varlıkların rehin sözleşmesinin kurulması aşamasında değer tespitinin yapılması zorunlu olmadığından uygulamada tereddütlere yol açabilecektir.

14. Ticari Plaka ve Ticari Hat

TİTRK m.5/f.1-m bendi uyarınca ticari plaka ve ticari hat TİTRK kapsamında rehin konusu olabilecektir. Ticari plaka ve hat birer hak niteliğindedir. Bakanlar Kurulu'nun 86/10553 Karar Sayılı Ticari Plakaların Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Kararı ile ticari plakanın kimlere ne şekilde verileceği düzenlenmiştir¹⁴⁰. Söz konusu düzenleme ticari plaka sahibi olabilecekleri sınırlandırmıştır. Dolayısıyla ticari plaka üzerindeki rehin alacaklısının TİTRK m.14'teki haklarını kullanırken bu sınırlandırmanın dikkate alınması gereklidir. Rehlin paraya çevrilmesi, mülkiyetin talep edilmesi veya kiralama haklarından birinin kullanıldığı durumlarda Bakanlar Kurulu Kararı m.3/f.1'deki tahdidi olarak ifade edilen ticari plaka ve ticari hattı kullanabilecek kişilere devir gerçekleştirilebilir.

Ticari plaka ve ticari hattın büyükşehirlerde büyük bir ekonomik değere sahip olduğu düşünüldüğünde TİTRK'de açıkça rehin konusu varlıklar arasında sayılması isabetli olmuştur. Çünkü TİTRK düzenlemesinden önce bankalar söz konusu varlıklar üzerinde rehin kurmak konusunda tereddütler yaşamaktaydı¹⁴¹. TİTRK ile birlikte bu tereddütlerin giderildiği söylenebilir.

¹³⁹ Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.32.

¹⁴⁰ RG. 03.05.1986, S. 19096. Söz konusu karara göre; “m.3- Ticari plaka verilebilmesi için; 1. Taksi, dolmuş ve minibüslerde; şoförlük mesleğini geçim kaynağı olarak seçmiş olduğunu ve sürekli olarak icra ettiğini beyan etmiş ve ilgili meslek odasına, ilgili meslek odasının bulunmadığı yerlerde ise şoförler odasına üye olmak, 2. Umum Servis Araçları'nda; şoförlük mesleğini geçim kaynağı olarak seçtiğini beyan etmiş ve ilgili meslek odasına, ilgili meslek odasının bulunmadığı yerlerde şoförler odasına üye olmak veya ticaret odalarına kayıtlı taşımacı şirketlerce şehir içinde taşımacılık yapmak, şartı aranır.”

¹⁴¹ Kandemir, **a.g.e.**, s.106. Yazara göre özellikle Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin farklı kararları (2004/6198 E., 2004/10380 K., 27.04.2004 T. ve 2012/30121 E., 2013/2542 K., 29.01.2013 T.) uygulamada tereddütler yaşanmasına neden olmuştur.

15. Ticari Proje

TİTRK m.5/f.1-n bendi uyarınca ticari proje TİTRK kapsamında rehin konusu olabilecektir. Ticari proje, çeşitli alanlardaki belirli ticari faaliyetlerin sistematik planı olarak tanımlanabilir¹⁴². Buna göre tarım sektöründen, hizmet sektörüne, inşaat faaliyetlerinden diğer birçok ekonomik faaliyete bir projenin finansman ihtiyacının karşılamak üzere bizzat projenin kendisi rehin verilebilecektir.

Ticari projeler FSEK m.2 kapsamında eser niteliği taşıyabilecektir. Bu nedenle ticari proje TİTRK’de ayrıca sayılmasa dahi eser niteliği gereği rehin konusu olabilecektir¹⁴³. Ticari projenin rehin verilmesi durumunda TİTRK m.14’te yer alan hakların ne şekilde kullanacağı zamanla netlik kazanacaktır¹⁴⁴.

16. Vagon

TİTRK m.5/f.1-o bendi uyarınca vagon üzerinde TİTRK kapsamında rehin kurulabilecektir. Vagon; kendi başına hareket kabiliyeti olmayan, bir lokomotifle bağlı şekilde hareket eden, yolcu ve yük taşımacılığında kullanılan demiryolu aracıdır.

Kandemir; Demiryolu Araçları Tescil ve Sicil Yönetmeliği m.18¹⁴⁵, TİTRK m.5/f.7¹⁴⁶ ve Sicil Yönetmeliği m.10¹⁴⁷ düzenlemeleri dikkate alındığında Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı’ndan onay alınarak rehin kurulabileceği görüşündedir¹⁴⁸. Söz konusu görüşe katılmamaktayız. Zira TİTRK m.5/f.7 düzenlemesi lisans ve ruhsatların rehin verilmesi ile sınırlı bir düzenlemedir. Bunun yanı sıra DATSY m.18’de yer alan

¹⁴² Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.83.

¹⁴³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.149.

¹⁴⁴ Kandemir, **a.g.e.**, s.109.

¹⁴⁵ DATSY m.18/f.1: “Yetkili mercilerin bir demiryolu aracına rehin veya haciz konulmasına dair yazılı olarak Bakanlığa bildirimde bulunmaları halinde söz konusu aracın sicil kayıtlarına haciz ve/veya rehin şerhi konulur.”

¹⁴⁶ TİTRK m.5/f.7: “Kendi mevzuatı gereğince bir onaya tabi olan lisans ve ruhsatların rehni bu onayın alınması hâlinde mümkündür.”

¹⁴⁷ Sicil Yönetmeliği m.10/f.1: “Sicil yetkilisi veya yardımcıları, tescil için aranan kanuni şartların var olup olmadığını aşağıdaki hususları da dikkate alarak inceler:

a) Tescil talebinin Kanun ve ilgili Yönetmeliklerde öngörüldüğü şekilde ve rehin taraflarınca yapıp yapılmadığı.

b) Tescil için Kanun, Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelikler ve ilgili diğer mevzuatta öngörülen belgelerin bulunup bulunmadığı.

c) Tescil edilecek hususların ilgili kurum ve kuruluşların onayına tabi olması halinde, söz konusu onayın alınıp alınmadığı.”

¹⁴⁸ Kandemir, **a.g.e.**, s.111.

“Bakanlığa bildirim” esasında bir onay şartı içermemektedir. Söz konusu düzenleme Bakanlık tarafından tutulan sicile tescil işleminin gerçekleştirilmesi için Bakanlığa başvuru yapılması gerekliliğini işaret etmektedir. Bu nedenle Bakanlıktan herhangi bir onaya gerek olmaksızın vagon üzerinde rehin kurulabilecektir. Ancak kurulan rehin Bakanlık tarafından tutulan sicile tescil edilmesi için gerekli bildirimin yapılması zorunludur.

17. Üçüncü Kişiler Zilyetliğindeki Taşınır Varlık, Hak ve Paylı Mülkiyet Hakları

TİTRK m.5/f.1-ö bendinde TİTRK m.5’te sayılan varlıkların rehin veren dışında bir üçüncü kişinin zilyetliğinde bulunması halinde de TİTRK kapsamında rehne konu olabileceği ifade edilmiştir. TİTRK ile esas olarak teslimsiz şekilde sicile tescil ile rehin kurulması düzenlendiğinden rehin verenin rehne konu varlığı zilyetliğinde bulundurması zorunluluğu yoktur. Söz konusu varlık üçüncü bir kişinin zilyetliğinde olsa dahi üzerinde teslimsiz olarak rehin kurulabilecektir.

Bunun yanı sıra paylı mülkiyet haklarının da rehin konusu olabileceği ifade edilmiştir. Buna göre TİTRK m.5/f.1’de sayılan varlıklar paylı mülkiyete konu olsalar dahi rehin verenin payı üzerinde rehin kurulabilecektir.

IV. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KURULMASI VE REHİNLİ TAŞINIR SİCİLİ

TİTRK m.4’te bu kanun kapsamında rehin hakkının kurulması düzenlenmiştir. Buna göre rehin hakkı, rehin sözleşmesinin RTS’ye tescil edilmesi ile kurulur. Taraflar öncelikle aralarında rehin sözleşmesi düzenleyeceklerdir. Sonrasında düzenlenen bu sözleşme tescil edilecektir. Mülga TİRK döneminde de benzer şekilde rehin hakkı iki aşamalı kurulmakta idi. TİRK m.4 kapsamında düzenlenen rehin sözleşmesi Ticaret veya Esnaf ve Sanatkâr Sicili’ne tescil edilirdi.

A. Rehin Sözleşmesi

TİTRK m.2/f.1-i bendi uyarınca rehin hakkının kurulması amacına yönelik olarak rehin alacaklısı ve rehin veren arasındaki sözleşmeye rehin sözleşmesi denir.

Sözleşmenin taraflarının rehin alacaklısı ve rehin veren olarak ifade edilmiş olması isabetlidir. Çünkü rehin veren kişi her zaman borçlu sıfatını taşımayabilir. Borçlunun yararına üçüncü bir kişinin rehin veren olması mümkündür. Bu durumda rehin alacaklısı ile borçlu arasındaki ilişki asıl ilişkiyi oluştururken; rehin alacaklısı ile rehin veren arasındaki ilişki ikincil niteliktedir.

TİTRK m.4'te rehin sözleşmesinin şekli ve içeriği hakkında düzenlemeler yapılmıştır. Aşağıda rehin sözleşmesinin şekli ve rehin sözleşmesinin içeriği incelenecektir.

1. Rehin Sözleşmesinin Şekli

TBK m.12/f.1'e göre Türk hukukunda sözleşmeler herhangi bir şekle bağlı değildir. Söz konusu hüküm sözleşmelerde şekil serbestisi olarak ifade edilmektedir¹⁴⁹. Sözleşmenin geçerliliğinin şekle tabi olacağı öngörülmüş ise adi yazılı veya resmi şekil zorunluluğu olabilir.

TİTRK kapsamındaki rehin sözleşmesi elektronik ortamda veya yazılı olarak düzenlenebilir. O halde rehin sözleşmesinin geçerliliğini adi yazılı şekil şartına tabi olduğu görülmektedir. Ancak TİTRK m.4/f.3 ve 4 dikkate alındığında rehin sözleşmesinin tescili için daha ağır şekil şartı arandığı söylenebilir. Buna göre yazılı düzenlenen rehin sözleşmesinin imzaları noterde onaylanmalı veya RTS yetkilisi huzurunda imzalanmalıdır. Elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesinin ise güvenli elektronik imza¹⁵⁰ ile imzalanması gerekir¹⁵¹.

Rehin sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulması için güvenli elektronik imzaya, noterce imzaların onaylanmasına veya sicil yetkilisi huzurunda imzalamaya

¹⁴⁹ Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2015, s.316.

¹⁵⁰ EİK m.4: "Güvenli elektronik imza; a) Münhasıran imza sahibine bağlı olan, b) Sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan, c) Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan, d) İmzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan, Elektronik imzadır."

¹⁵¹ EİK m.5 uyarınca banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez. Ancak Uygulama Yönetmeliği m.18/f.2 ile bu kurala bir istisna getirildiği açıkça ifade edilmiştir. Bkz. Kandemir, **a.g.e.**, s.43.

gerek yoktur¹⁵². Rehin sözleşmesinin tescil edilebilmesi için söz konusu şekil şartları zorunludur. Yani tasarruf işlemi niteliğindeki tescil işlemi için bu şartlar aranır.

TİRK döneminde ise rehin sözleşmesinin ticari işletmenin sicil çevresindeki noter tarafından düzenleme şeklinde yapılması şartı TİTRK'de bulunmamaktadır. TİTRK ile herhangi bir noterde imzaların onaylanması suretiyle rehin sözleşmesi sicile tescil edilebilir nitelikte olur. Ayrıca TİRK döneminde rehin sözleşmesinin yapıldığı tarihten itibaren on gün içerisinde tescil edilmesi şartı da yeni kanun ile birlikte kaldırılmıştır.

Kanaatimizce rehin sözleşmesinin geçerlilik şartının TİRK dönemine göre hafifletilmesi rehin işlemlerinin hızlı ve daha az masraf ile gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Bu şekilde rehin işlemleri ticari faaliyetlerde yaygınlaşarak kolaylıkla tercih edilebilir hale gelmiştir.

2. Rehin Sözleşmesinin İçeriği

Rehin sözleşmesinin içermesi gereken en önemli unsur tarafların karşılıklı iradelerinin uyuşmasıdır. Rehin sözleşmesinin objektif esaslı unsurları olarak belirli veya belirlenebilir bir varlık, bu varlık üzerinde rehin hakkının kurulması konusunda anlaşma ve teminat altına alınan belirli veya belirlenebilir alacağın varlığı ifade edilmiştir¹⁵³. Nitelim Uygulama Yönetmeliği m.8/f.4'te tarafların karşılıklı irade beyanlarının uyuşması gerekliliği belirtilmiştir¹⁵⁴.

TİTRK m.4/f.6'da rehin sözleşmesinin içeriğinde yer alması gereken zorunlu unsurlara yer verilmiştir. Buna göre rehin sözleşmesinin tarafı ticari işletme ise ticaret unvanı, MERSİS numarası, temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin adı, soyadı ve imzası; gerçek kişi veya esnaf ise T.C. kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası; çiftçi ise bu bilgilere ek olarak ÇKS numarası; üretici örgütü ise bu bilgilere ek olarak üretici örgütü belge numarası rehin sözleşmesinde yer almalıdır.

¹⁵² Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s.184.

¹⁵³ Ergüne, **a.g.e.**, s.108.

¹⁵⁴ Uygulama Yönetmeliği m.8/f.4: "*Kanuna ve bu Yönetmeliğe göre geçerli bir rehin sözleşmesinin hazırlanabilmesi için bir borcun ödenmesini veya ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla taşınır varlık üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın sınırlı aynı hak tesis etme yönündeki karşılıklı irade beyanlarının rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekir.*"

TİTRK m.4/f.6-b bendinde ise rehin sözleşmesinin içeriğinde “*borcun konusu, borcun miktarı, borcun miktarı belirli değilse rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği, ödenecek para cinsi ve rehnin azami miktarı*” yer almalıdır.

Borcun konusunu rehin sözleşmesi ile teminat altına alınmak istenen borç oluşturmaktadır. Rehin sözleşmesinin ikincil niteliği gereği temel borç ilişkisinin sona ermesi durumunda rehin hakkının da sona ereceği ifade edilmişti. Bu nedenle borcun konusunun belirli veya belirlenebilir olması zorunludur. Borcun hukuki kaynağı rehin sözleşmesinde ifade edilmelidir. Özellikle ileride doğacak alacaklar yönünden borcun hukuki kaynağının açıklanması belirlilik ve aleniyet ilkeleri gereği önemlidir¹⁵⁵. Belirli veya belirlenebilir nitelikte olmayan borç için rehin sözleşmesi yapılması durumunda Sicil Yönetmeliği m.27/f.1-b bendi¹⁵⁶ gereğince tescil talebi reddedilebilir¹⁵⁷.

Mülga TİRK döneminde borcun miktarı yönünden yer alan benzer uygulama TİTRK ile de benimsenmiştir¹⁵⁸. Borcun miktarı belirli değil ise rehnin ne miktar için güvence teşkil edeceği rehin sözleşmesinde belirtilmelidir. Böylece taşınmaz rehinde kabul edilen üst sınır ipoteği benzeri bir rehin hakkı taşınır rehni kapsamında da kurulabilecektir.

Mülga TİRK döneminde kurulacak rehin hakkı için alacağın TL olarak miktarının tescil edilmesi zorunlu idi. Bu zorunluluk nedeniyle öğretide yabancı para borcu için ticari işletme rehni kurulup kurulamayacağı tartışmalı idi¹⁵⁹. Ancak TİTRK kapsamındaki rehin sözleşmesinde ödenecek para cinsine yer verilmesi gerektiğinden yabancı para için rehin hakkı kurulabileceği açıktır. Nitekim Uygulama Yönetmeliği m.9/f.1-f bendinde rehin tutarının para cinsinin rehin sözleşmesinde yer alması zorunluluğu ifade edilmiştir.

¹⁵⁵ Sirmen, **a.g.e.**, s.713.

¹⁵⁶ Sicil Yönetmeliği m.27/f.1-b: “*Sicil, aşağıdaki hallerde tescil talebini reddeder: Rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu hususlardan herhangi birine yer verilmemesi.*”

¹⁵⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.49.

¹⁵⁸ TİRK m.6: “*Rehnin tescilinde, alacaklının ticaret unvanı, açık adresi ve ikametgahı, alacağın Türk lirası olarak miktarı, alacağın miktarı muayyen değilse ticari işletmenin ne miktar için teminat teşkil edeceği, alacak faizli ise faiz nisbeti kaydolunur.*”

¹⁵⁹ Arkan, **a.g.e.**, s.54; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.101.

Rehnin azami miktarı ise borcun belirli olmadığı ancak belirlenebilir nitelikte olduğu durumlarda rehnin teminat altına aldığı üst sınırı ifade etmektedir¹⁶⁰. Bu anlamda rehnin azami miktarı ile borcun miktarı belirli değilse rehnin ne miktar için güvence teşkil edeceği ifadeleri benzer niteliktedir.

TİTRK m.4/f.6-c bendi uyarınca “*rehne konu varlık ile bu varlığın ayırt edici özelliklerini belirten seri numarası, markası, üretim yılı, şasi numarası, belge seri numarası, varsa GTİP¹⁶¹ ya da PRODTR¹⁶² sanayi ürünü kodu gibi hususlar (Niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için bu şart aranmaz.)*.” rehin sözleşmesinde yer almalıdır. Söz konusu düzenleme belirlilik ilkesinin bir gereğidir. Ancak öğretide rehin sözleşmesinin kuruluş anında rehin konusu varlığın belirlenebilir olmasının yeterli olacağı, rehin hakkının doğacağı anda belirli olması gerektiği ifade edilmiştir¹⁶³.

Söz konusu maddeye 7099 sayılı Kanun ile parantez içerisinde getirilen ifade ile belirlilik ilkesi zedelenmektedir. Çünkü niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıkların temerrüt sonrası hakların kullanımı aşamasında belirlenerek hakların kullanımına konu edilmesi mümkün görünmemektedir. Söz konusu düzenleme de TİTRK’nin amacını gerçekleştirmekten ziyade teminat işlemlerinin güvenliğini sakatlayarak amacın tersine hizmet eder niteliktedir¹⁶⁴. Uygulama Yönetmeliği m.9/f.2 ile¹⁶⁵ rehin konusu varlığın ayırt edici özellikleri bulunmaması durumunda “*genel olarak belirlenmesine yarayan nitelikleri*”nin rehin sözleşmesine yazılması gerektiği ifade edilerek belirlilik ilkesi tekrar sağlanmaya çalışılmıştır.

Uygulama Yönetmeliği m.9/f.1-ğ ve h bendi uyarınca rehin sistemi, derece sistemi kurulmuş ise derecenin itibari değeri ve rehin alacaklısının derece ve sırası ile Değer Tespit Yönetmeliği kapsamında rehne konu varlığın değer tespiti yapılmışsa tespit edilen değer rehin sözleşmesinde yer alır.

¹⁶⁰ Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.37; Kandemir, **a.g.e.**, s.53.

¹⁶¹ Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu.

¹⁶² Türkiye Sanayi Ürünleri Listesi.

¹⁶³ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.49; Makaracı Başak, **a.g.e.**, s.73. Aksi yönde bkz. Kandemir, **a.g.e.**, s.54.

¹⁶⁴ Benzer yönde bkz. Kandemir, **a.g.e.**, s.55.

¹⁶⁵ RG. 22.05.2018, S.30428.

Son olarak TİTRK m.4/f.8 uyarınca rehin hakkının sicile tescil masraflarının hangi tarafa ait olacağı rehin sözleşmesinde belirtilir.

B. Rehinli Taşınır Sicili ve Tescil

TİTRK m.8/f.1’de Rehinli Taşınır Sicili’nin kurulacağı ifade edilmiştir¹⁶⁶. Sicilin en temel fonksiyonu rehin hakkının kurulmasını ve üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesini sağlamaktır. Nitekim sicil kayıtları alenidir. Sicil Yönetmeliği m.26/f.1 uyarınca ilgisini ispat eden herkes sicilden belge ve örnek talep edebilir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Türkiye Noterler Birliği arasında yapılan çalışmalar sonucunda TARES¹⁶⁷ kurulmuş ve sicil faaliyetleri işlemeye başlamıştır. Böylelikle TİRK döneminden farklı olarak ticari işletmenin çevresindeki noterlik yerine tüm noterlerde rehin kurulabilecektir.

Rehin hakkının kurulabilmesi için rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesi gereklidir. Yani tescil işlemi kurucu işlem niteliğindedir¹⁶⁸. Sicil Yönetmeliği m.10 uyarınca tescil talebi sicil yetkilisi tarafından kanuni şartların taşınıp taşınmadığı hususunda incelenir. Buna göre rehin sözleşmesinin şekle uygunluğu ve tarafların imzaları, gereken belgeler ve kurum ve kuruluşlarca onaya tabi husus bulunması durumunda bu onayın varlığı incelenir. İncelemede herhangi bir eksiklik tespit edilirse tescil talebi reddedilir¹⁶⁹.

Mülga TİRK’den farklı olarak Sicil Yönetmeliği m.21/f.3 uyarınca tescil talebi taraflarca birlikte yapılmalıdır. Oysa ki TİRK m.5/f.1’de taraflardan herhangi birinin tescil talebinde bulunabileceği ifade edilmişti. Ayrıca tescili talep etme bakımında

¹⁶⁶ TİTRK m.8/f.1: “Rehin hakkının tesisi ve üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesi, rehinli alacaklılar arasında öncelik hakkının belirlenmesi, rehinli taşınır varlık ile alacağın devrinin tescili amacıyla Rehinli Taşınır Sicili kurulur.”

¹⁶⁷ Taşınır Rehin Sicili için bkz. <https://www.tares.org.tr>.

¹⁶⁸ Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s.201.

¹⁶⁹ TİTRK m.27/f.1: “Sicil, aşağıdaki hallerde tescil talebini reddeder:

- a) Rehin sözleşmesinin taraflardan biri tarafından imzalanmaması.
- b) Rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu hususlardan herhangi birine yer verilmemesi.
- c) Tescil için aranan şartların eksik olması.
- ç) Sicil tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin verilmemesi.
- d) Sicile tescil edilecek hususların, tarafların tam ve gerçek beyanına uygun olmaması veya kamu düzenine aykırılık oluşturmaması.
- e) İlerleme sisteminin kabul edilmesi halinde, rehin sözleşmesinde yer alan güvence miktarının diğer alacaklılar aleyhine muvafaksız olarak artırılmasının tescilinin talep edilmesi.”

TİRK döneminde aranan on günlük süre şartı TİTRK’de yer almamaktadır. Taraflar dürüstlük kuralı çerçevesinde rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesini talep edebilir¹⁷⁰.

¹⁷⁰ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.160.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI DÜZENLEMELERDE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

I. CAPE TOWN KONVANSİYONU'NDA TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren TİTRK'nin kabul aşamasında herhangi bir ülke kanunundan veya uluslararası sözleşmeden etkilendiği, ilham alındığı veya çeviri yapıldığı ifade edilmemiştir. Ancak TİTRK'nin borçlu temerrüdü sonrasında rehin alacaklısının haklarının düzenlendiği m.14 hükümleri, özellikle borçlunun mülkiyetinin rehin alacaklısına devri hukuk sistemimizde yeni düzenlemeler olarak değerlendirilebilir. TİTRK'nin söz konusu düzenlemelerine benzer düzenlemeler ise bazı uluslararası sözleşmelerde yer almaktadır.

Çok uluslu şirketler ve küresel çapta yapılan ticaret beraberinde uluslararası özel hukuk düzenlemelerini de zorunlu kılmıştır. Rehin haklarının uluslararası düzeyde korunması gerekliliği de yüksek kredi verenlerin uluslararası düzeyde alacaklarını tahsil etmekte yaşadıkları sıkıntıların sonucunda ortaya çıkmıştır. Havacılık sektörü de niteliği gereği yüksek miktartlı kredilere ihtiyaç duyulan sektörlerin başında gelmektedir. Hava araçlarının finansmanı noktasında yaşanan sorunlara bir çözüm bulmak amacıyla UNIDROIT¹ tarafından birtakım çalışmalar yürütülmüştür.

Bu bölümde çalışmalar sonucunda kabul edilen uluslararası sözleşmelerden Cape Town Konvansiyonu ve Protokolü'nün borçlu temerrüdü sonrası alacaklının haklarına ilişkin düzenlemeler incelenecektir. Söz konusu düzenlemeler ile TİTRK m.14 kapsamındaki rehin alacaklısının seçimlik hakları karşılaştırılmalı olarak ele alınacaktır.

A. Cape Town Konvansiyonu ve Protokolü

Çalışmalar sonucunda 16 Kasım 2001 tarihinde Cape Town şehrinde yapılan diplomatik toplantılar yapılmış ve 53 ülke tarafından Taşınır Donanım Üzerindeki

¹ International Institute for the Unification of Private Law.

Uluslararası Teminatlar Hakkında Sözleşme² kabul edilmiştir. Aynı gün Taşınır Donanım Üzerindeki Uluslararası Teminatlar Hakkında Sözleşmeye İlişkin Hava Aracı Donanımına Özgü Konulara Dair Protokol³ de kabul edilmiştir. Söz konusu sözleşme ile hava araçları, demiryolu araçları ve uzay araçları üzerinde uluslararası menfaatlerin korunması amaçlanmıştır. Bu amaç esasında kredi masraflarının azaltılması yoluyla finansmana erişimi kolaylaştırmaya hizmet etmektedir⁴. Çünkü CTK hükümleri sözleşme taraflarının haklarını güven içerisinde ve öngörülebilir şekilde kullanmalarını garanti altına almaktadır⁵. Bu yönüyle CTK ile TİTRK'nin özellikle KOBİ'ler yönünden finansmana erişimi kolaylaştırma amacıyla benzer bir amaç taşıdığı görülmektedir.

Yine finansmana erişimi kolaylaştırma amacıyla hava aracına ilişkin protokol dışında Cape Town Konvansiyonu'na bağlı olarak demiryoluna ilişkin Lüksemburg Protokolü⁶ ve Uzay Protokolü⁷ kabul edilmiş ancak söz konusu protokoller henüz yürürlüğe girmemiştir.

Türkiye de havacılık faaliyetlerinde önemli yere sahip olan bir ülke olarak Cape Town Konvansiyonu ve Protokolü'nü kabul ederek 6192 sayılı Kanun ile onaylamıştır⁸. CTK'nin onaylanmasından sonra uluslararası uygulamaların iç hukuk sistemimizde kodifikasyon çalışmaları yapılmıştır. 6518 sayılı Kanun⁹ m.2 ile İİK Ek Madde 2 kabul edilmiştir. İİK Ek Madde 2 hükmü CTK'nin borçlu temerrüdü sonrasındaki alacaklının başvurabileceği yollara ilişkin olup bir sonraki bölümde incelenecektir.

² Convention on International Interests in Mobile Equipment.

³ Protocol to the Convention on Matters Specific to Aircraft Equipment.

⁴ Hüseyin Ülgen, Fatih Aydoğan, "Genel Hatlarıyla Cape Town Konvansiyonu ve Hava Aracı Protokolü", **Prof. Dr. Hamdi Yasaman'a Armağan**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s.715.

⁵ Kristin van Zwieten, "The insolvency provisions of the Cape Town Convention and Protocols: historical and economic perspectives", **Cape Town Convention Journal**, Volume 1, Taylor and Francis Group, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/toc/rcap20/1/1>, Erişim: 18.06.2019, s.54; AWG, **The Legal Advisory Panel of the Aviation Working Group, Practitioners' Guide to the Cape Town Convention and The Aircraft Protocol**, 2015, (Çevrimiçi) <http://www.awg.aero/assets/docs/VED-Practitioners-Guide-9-9-15.pdf>, Erişim: 14.06.2019, s.8.

⁶ Luxembourg Protocol to the Convention on International Interests in Mobile Equipment on Matters Specific to Railway Rolling Stock.

⁷ Protocol to the Convention on International Interests in Mobile Equipment on Matters Specific to Space Assets.

⁸ RG. 29.03.2011, S. 27889.

⁹ RG. 19.02.2015, S. 28918.

Ayrıca ulusal mevzuatta CTK hükümlerinin uygulanmasına önem verilmiş ve TSHK m.68/A ile CTK ve Protokolü ile kanunların çatışması durumunda konvansiyon ve protokol hükümlerinin öncelikle uygulanacağı ifade edilmiştir.

CTK kapsamında alacaklının borçlu temerrüdü sonrasında başvurabileceği yollardan biri olan sicilden terkin ve ihraç talebinin iç hukukumuzda adaptasyonu kapsamında Gayrikabil-i Rücu Sicilden Terkin ve İhraç Talebi Yetki Formu'nun Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Tarafından Kayda Alınmasına İlişkin Talimat¹⁰ kabul edilmiştir.

B. Cape Town Konvansiyonu'nun Borçlu Temerrüdü Sonrası Alacaklının Haklarına İlişkin Hükümleri

CTK'nin üçüncü bölümünde m.8 ila 15 arasında borçlu temerrüdü¹¹ sonrasında rehin alacaklısının başvurabileceği hukuki imkanlara yer verilmiştir. Bu kapsamda rehin alacaklısına tanınan imkanlar rehinli varlığın zilyetliğinin veya kontrolünün devri, satış veya kiralama hakkı, gelir ve karın toplanması veya tahsil edilmesi ve mülkiyetin devri olarak belirlenmiştir. Bu bölümde rehin alacaklısının borçlu temerrüdü sonrasındaki hakları incelenecektir.

1. Zilyetliğin veya Kontrolün Devri

CTK m.8/f.1-a bendi uyarınca rehin alacaklısının borçlu temerrüdü sonrasında başvurabileceği hukuki imkanlardan birisi üzerinde rehni tesis edilen varlığın zilyetliğinin veya kontrolünün devridir. Söz konusu hukuki imkânın tanınması hava araçlarının hızlı ve kolay bir şekilde ülkeler arasında hareket kabiliyeti ile ilgilidir. Çünkü temerrüt halinin gerçekleşmesinden sonra rehin alacaklısı hava aracının bulunduğu ülkede zilyetliğin veya kontrolün devrini elde ederse rehinli varlığın

¹⁰ Irrevocable Deregistration and Export Request Authorisation, kısaca IDERA.

¹¹ Cape Town Konvansiyonu m.11'de temerrüdün anlamına yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre borçlu ve alacaklının temerrüt oluşturacak veya temerrüt sonrası başvurabilecek hukuki imkanlara sebep olacak olaylar konusunda anlaşılabilir. Eğer taraflar arasında buna ilişkin bir anlaşma yoksa alacaklının güvence sağlanan anlaşma uyarınca haklı olarak beklediği menfaatinden önemli ölçüde mahrum kalmasına temerrüt denir. Bu anlamda taraflar arasındaki anlaşmada ifa zamanının çok önemli olması, gecikmenin kasıtlı ve sürekli olması dışındaki ifade gecikmeler temerrüt anlamına gelmeyecektir. Bkz. **Practitioners' Guide**, s.111, dn.356.

üzerindeki uluslararası hakların uygulanmasının mümkün olmayacağı bir başka ülkeye gitmesi engellenecektir.

Zilyetliğin veya kontrolün devri imkanının mahkeme kararına gerek olmaksızın doğrudan kullanılabilmesi için borçlunun temerrüt öncesinde veya sonrasında bu imkânın kullanılmasını kabul etmesi şarttır. Dolayısıyla borçlunun kabulü olmadan böyle bir imkândan yararlanılamayacaktır.

Söz konusu hakkın mahkeme kararına gerek olmaksızın doğrudan kullanılabilmesi için bir diğer şart akit devletin CTK m.54 uyarınca beyanda bulunmamasıdır. CTK m.54/f.2’de konvansiyon kapsamında alacaklının doğrudan kullanabileceği haklara ilişkin akit devlerin mahkeme kararı şartı koyabileceği kabul edilmiştir. Bu nedenle bir akit devlet mahkeme kararı olmaksızın bu haktan yararlanamayacağını beyan ederse alacaklı zilyetliğin veya kontrol devri için mahkemeye başvurmak zorundadır.

CTK m.8/f.3 uyarınca m.8/f.1’de sayılan haklar ticari olarak makul bir şekilde kullanılmalıdır. Taraflar arasındaki anlaşmada kararlaştırılan şekilde hakların kullanılması, anlaşma hükmünün açıkça makul olmaması durumu hariç, ticari olarak makul kullanım sayılacaktır. CTK’de açıkça makul olmama ifadesi söz konusu şartı ağırlaştırır niteliktedir¹². Böylelikle taraflar arasındaki anlaşma hükümlerinin ticari olarak makul olmadığı iddiasının dinlenmesi güçleştirilmiştir.

TİTRK m.14/f.1-a kapsamında rehin alacaklısı mülkiyetin devrini talep edebilecektir. Ancak CTK m.8/f.1-a düzenlemesine benzer şekilde rehin alacaklısının rehinli varlığın mülkiyetinin borçluda kalarak zilyetliğinin veya kontrolünün kendisine devredilmesini talep etme hakkı yoktur¹³. Çünkü TİTRK’nin amacı borçlunun veya

¹² Sir Roy Goode, **Convention on International Interests in Mobile Equipment and Luxembourg Protocol Thereto on Matters Specific to Railway Rolling Stock Official Commentary**, Rome, UNIDROIT, 2008, s.168, para.4.87.

¹³ Bu noktada TİTRK m.12/f.2 hükmüne değinmek gerekir. Söz konusu hükümde zilyedin rehinli varlığın değerinin koruyucu tedbirleri alması gerektiği ifade edilmiştir. Eğer zilyet gereken tedbirleri almaz ve rehinli varlığın değerinde azalma meydana gelirse rehin alacaklısı TİTRK m.12 ile Uygulama Yönetmeliği m.27’de belirtilen yollara başvurabilir. Buna göre rehin alacaklısı değerinde azalmaya yol açan davranışların yasaklanmasını rehinli varlığın bulunduğu yer mahkemesinden talep edebilir. Gecikmesinde tehlike bulunan durumlarda rehin alacaklısı gerekli önlemleri yetki verilmeden de alabilir. Rehin alacaklısın gerekli önlemleri almak için yaptığı masrafları malikten talep edebilir ve rehinli varlık üzerinde masraflar yönünden kanuni rehin hakkına sahiptir.

rehin verenin finansman ihtiyacının sağlanması aşamasında rehin verdiği taşınır varlığının zilyetliğine de sahip olmasıdır. Bu şekilde borçlu veya rehin veren ticari faaliyetlerinin güvenli bir şekilde devam ettirebilecektir.

2. Satış veya Kiralama

CTK m.8/f.1-b bendi uyarınca rehin alacaklısının borçlu temerrüdü sonrasında başvurabileceği hukuki imkanlardan birisi de rehinli varlığın satışını veya kiralmasını talep etmektir. Rehin alacaklısının söz konusu hakkı doğrudan kullanabilmesi için borçlunun herhangi bir anda bunu kabul etmesi veya mahkemeden karar alması gerekir. Aksi takdirde rehin alacaklısının rehinli varlığın satılması veya kiralması talebiyle mahkemeye başvurması gerekir.

CTK m.8/f.4 uyarınca rehin alacaklısı rehinli varlığı satmadan veya kiralamadan makul bir süre önce satış veya kira önerisini ilgili kişilere¹⁴ bildirmelidir. Makul sürenin ne kadarlık bir süre olması gerektiğine ilişkin düzenleme Cape Town Protokolü m.IX/f.4'te yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre taraflar aksini kararlaştırmadıkça, rehin alacaklısı satış veya kiralama teklifini en az on iş günü öncesinde ilgili kişilere bildirerek makul bir süre önce bildirim şartını yerine getirmiş olacaktır.

CTK m.8/f.3'te yer alan hakların ticari olarak makul bir şekilde kullanılması şartı satış veya kiralama için de geçerlidir¹⁵.

TİTRK hükümlerinde borçlunun temerrüdü sonrasında rehin alacaklısının rehinli varlığın satışını genel hükümler yoluyla talep etmesi veya rehinli varlığın

Uygulama Yönetmeliği m.27/f.2 uyarınca rehinli varlığın değerinde azalma meydana gelmişse rehin alacaklısı borçludan başka bir güvence göstermesini veya rehinli varlığın eski hale getirilmesini talep edebilir. Talep edilen güvencenin hâkim tarafından kararlaştırılan süre içerisinde gösterilmemesi durumunda değer azalmasından kaynaklanan güvence eksikliğini karşılayacak miktardaki alacağının ödenmesini talep edebilir.

¹⁴ CTK m.1/f.1-m bendinde ilgili kişiler sayılmıştır. Buna göre borçlu, alacaklının lehine yükümlülüklerin ifa edilmesini güvenceye almak amacıyla kefalet, talep üzerine ödeme garantisi, teminat mektubu veya benzer nitelikte alacak garantisi veren herhangi bir kişi, rehinli varlığın kendisinde veya üzerinde hak sahibi olan herhangi bir kişi ilgili kişilerdir. CTK m.8/f.4-b bendi uyarınca ilgili kişilerden rehinli varlığın kendisinde veya üzerinde hak sahibi olan kişilere bildirim yapılması şartı, bu kişilerin satış veya kiralamadan makul bir süre önce rehin alacaklısına hakları ile ilgili bildirim yapmasına bağlıdır. Bkz. Goode, **a.g.e.**, s.168, para.4.88.

¹⁵ Bkz. Bölüm 2/I/B/1.

kiralama hakkının bizzat veya üçüncü kişiler tarafından kullanılması mümkündür¹⁶. Rehin alacaklısının rehinli varlığın satışını talep edebilmesi mülga TİRK döneminde de uygulanan temel bir yoldur. Ancak TİTRK m.14/f.1-c ile rehinli varlığın kiralama ve lisans haklarının kullanılması mümkün hale gelmiştir.

3. Gelir ve Karın Toplanması veya Tahsil Edilmesi

CTK m.8/f.1-c bendi uyarınca rehin alacaklısının borçlu temerrüdü sonrasında başvurabileceği hukuki imkanların bir değeri rehinli varlığın kullanılmasından veya idaresinden elde edilecek her türlü gelir ve karın toplanması veya tahsil edilmesidir. Rehin alacaklısı bu durumda rehinli varlığı kendisi veya üçüncü kişi aracılığıyla kullandırtmadan elde edilen gelirler ve kardan alacağını tatmin etmektedir. Bir başka deyişle kiralamadan farklı olarak rehinli varlığın işletmesi borçlu tarafından yerine getirilmekte ancak elde edilen gelir ve kar doğrudan rehinli alacaklının uhdesine geçmektedir.

Rehin alacaklısının diğer haklarında olduğu gibi burada da borçlunun söz konusu hakkın kullanımını herhangi bir zamanda kabul etmesi gereklidir.

Rehin alacaklısı bu hakkını ticari olarak makul bir şekilde kullanmalıdır¹⁷.

CTK m.8/f.5'te rehin alacaklısının haklarını kullanması sonucunda toplanan veya tahsil edilen tutar rehin alacaklısının alacağından mahsup edilecektir. Söz konusu mahsup rehinli varlığın satışı veya kiralanması ve zilyetliğin veya kontrolün devri durumunda da yapılacaktır.

TİTRK kapsamında rehin alacaklısının temerrüt sonrasında sahip olduğu haklar arasında kiralama ve lisans hakkının kullanımı vardır. CTK'de yer alan gelir ve karın toplanması veya tahsil edilmesi bu anlamda daha kapsamlı bir düzenleme olarak değerlendirilebilir. İİK kapsamında yapılacak takiplerde önce rehne başvurma ilkesi gereği rehinli varlığın satışı talep edilebilir. Bu süreçte rehin alacaklısı İİK m.150/b hükmü taşınmaz rehninde kiracılara haber vererek işleyecek kira bedellerinin icra dairesine ödenmesini sağlayabilir. Benzer şekilde rehinli taşınır varlığın kendisinden doğan gelir ve karın haciz edilebilmesi için TİTRK kapsamında bir düzenleme

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 3/C ve D.

¹⁷ Bkz. Bölüm 2/I/B/1.

yapılması gerekmektedir. Çünkü TİTRK m.14/f.1-c bendi düzenlemesi sadece kiralama ve lisans hakkının kullanımına yönelik gelir elde edilmesini amaçlamaktadır.

CTK m.8/f.5 düzenlemesine benzer şekilde Uygulama Yönetmeliği m.41/f.2’de kiralama ve lisans hakkının kullanımında elde edilen gelirin alacağı karşılayacak miktara ulaşması durumunda kiralama ve lisans hakkının sona ereceği düzenlenmiştir. Benzer şekilde elde edilen gelir alacaktan mahsup edilecektir.

4. Mülkiyetin Devri

CTK m.9 rehinli varlığın mülkiyetinin temerrüt sonrasında rehin alacaklısına geçmesini düzenlemektedir. CTK m.9/f.1 uyarınca temerrüt sonrasında rehin alacaklısı ve tüm ilgili kişiler rehinli varlığın mülkiyetinin alacaklıya ifa uğruna veya ifa yerine geçmesi üzerine anlaşabilir. CTK m.9/f.2’ye göre rehin alacaklısı mülkiyetin devrini ilgili kişilerle anlaşmasına gerek olmaksızın mahkemeden de talep edebilir.

CTK m.9/f.3 hükmü mahkemenin mülkiyetin devri kararı vermesini şarta bağlamıştır. Buna göre mülkiyetin devri ile ifa edilecek alacak miktarı ile rehin alacaklısının ilgili kişilerden herhangi birine yapacağı muhtemel ödemeler de dikkate alınarak belirlenecek rehinli varlığın değeri orantılı olmalıdır. Rehlinli varlığın değer tespiti ile ilgili olarak Cape Town Konvansiyonu’nda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak Goode’ye göre¹⁸ rehinli varlık ticari olarak makul bir şekilde satılmışsa satış fiyatı kılavuz olabilecektir.

CTK m.9/f.3’te rehin alacaklısının ilgili kişilere yaptığı ödemelerin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. TİTRK’de mülkiyetin devri talebinde bulunma yetkisi ilk sıradan başlayarak sırasıyla diğer rehin alacaklılarına geçmektedir¹⁹. CTK sisteminde ise böyle bir düzenleme yoktur. Sonraki sırada yer alan rehin alacaklısı da mülkiyetin devrini talep edebilir. Ancak bunun için ilgili kişilere makul bir süre önceden haber vermesi gerekir²⁰. Sonraki sırada yer alan rehin alacaklısının rehinli varlığın mülkiyetini devralması önceki sırada yer alan rehin alacaklısının rehin hakkını sona erdirmez. Ancak CTK m.9/f.5 düzenlemesine göre önceki sırada yer alan rehin

¹⁸ Goode, s.41, **a.g.e.**, para.2.56.

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 3/III/B/2/a.

²⁰ Goode, **a.g.e.**, s.43, para. 2.57.

alacaklısının mülkiyeti devralması sonraki sırada yer alan rehin alacaklısının rehin hakkını sona erdirmektedir. Bunun için önceki sırada yer alan rehin alacaklısının ilgili kişilere mülkiyeti devir talebini makul bir süre önceden bildirmesi gerekir.

TİTRK m.14/f.1-a bendi kapsamında rehin alacaklısının mülkiyetin devri talebi ile CTK m.9 kapsamındaki mülkiyetin devri talebi farklılıklar içermektedir. CTK m.9 uyarınca mülkiyetin devri tarafların anlaşması durumunda veya mahkeme kararı ile mümkündür. TİTRK kapsamında ise rehin alacaklısı icra müdürlüğü aracılığıyla gerçekleştireceği takip ile rehinli varlığın mülkiyetini devir alabilecektir. TİTRK’de ayrıca düzenlenmemiş olsa dahi sözleşme serbestisi çerçevesinde tarafların temerrüitten sonra rehinli varlığın mülkiyetinin ifa yerine veya uğruna devrinde anlaşmalarına engel bulunmamaktadır.

Lex commissoria yasağı yönünden CTK düzenlemesi ile TİTRK’nin benzer nitelikte olduğu söylenebilir²¹. CTK m.9/f.2 hükmüyle mahkeme kararı ile mülkiyetin devri imkânı tanınmıştır. Ancak böylesi bir karar lex commissoria yasağının da amacı olan borçlunun zor durumundan faydalanılmayacak şekilde verilecektir. Rehlinli varlığın değeri ile rehin alacaklısının alacağının orantılı olması zorunludur. Dolayısıyla CTK m.9 düzenlemesi lex commissoria yasağına aykırı değildir.

C. Cape Town Konvansiyonu ve Protokolü’nün İç Hukukumuza Etkisi

6519 sayılı Kanun²² m.2 ile CTK’nin Türk hukuk sistemine uygulanmasını sağlamak amacıyla İİK Ek Madde 2 kabul edilmiştir²³. Buna göre CTK m.8/f.1

²¹ TİTRK yönünden lex commissoria yasağı hakkında bkz. Bölüm 3/III/A/5.

²² RG. 19.02.2015, S. 28918.

²³ İİK Ek Madde 2: “Türkiye Cumhuriyeti adına 16/11/2001 tarihinde Cape Town’da imzalanan ve 10/3/2011 tarihli ve 6192 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan “Taşınır Donanım Üzerindeki Uluslararası Teminatlar Hakkında Sözleşme” ve “Taşınır Donanım Üzerindeki Uluslararası Teminatlar Hakkında Sözleşmeye İlişkin Hava Aracı Donanımına Özgü Konulara Dair Protokol” çerçevesinde, “Taşınır Donanım Üzerindeki Uluslararası Teminatlar Hakkında Sözleşme”nin 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında haklarını kullanan güvence lehtar ve 10 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında haklarını kullanan şartlı satıcı veya kiralayan, herhangi bir yargı kararı aranmaksızın, hak sahibi olduğunu gösteren ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenecek tescil belgesiyle Ankara İcra Dairesine başvurarak, tercih ettiği hakkın yerine getirilmesini talep edebilir.

Talep üzerine icra müdürü tarafından başkaca herhangi bir araştırma yapılmaksızın, hak sahibi lehine üzerinde güvence tesis edilen nesnenin zilyetliği veya kontrolünün devrine ilişkin karar verilir ve karar

kapsamında rehin alacaklısı temerrüt sonrasında sahip olduğu hakları Türk hukuk sisteminde herhangi bir yargı kararına ihtiyaç duymadan kullanabilecektir. Böylece uluslararası havacılık hukukunda önemli bir yeri ve geçerliliği olan CTK'nin Türk hukukunda doğrudan icra edilebilirliği sağlanmıştır.

Söz konusu düzenlemeye göre rehin alacaklısı CTK m.8/f.1-a bendinde yer alan rehinli varlığın zilyetliğinin veya kontrolünün devri, satışı veya kiralanması, rehinli varlıktan elde edilecek gelir veya karın toplanması veya tahsil edilmesi haklarını talep edebilecektir. Ayrıca CTK m.10 kapsamında temerrüt durumunda şartlı satıcı veya kiralayan da sözleşmeyi feshederek sözleşmeye konu varlığın zilyetliğinin veya kontrolünün devrini talep edebilecektir.

Rehin alacaklısı, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü nezdinde uluslararası sicilde tescil edilmiş olan rehin hakkını gösteren tescil belgesini icra müdürlüğüne takip talebiyle birlikte sunmalıdır. Rehin alacaklısı takip talebinde CTK kapsamında hangi hakkı seçtiğini de açıkça belirtmelidir. Söz konusu talepler için yetkili icra dairesi Ankara İcra Dairesi'dir.

Takip talebini alan icra müdürü rehne konu varlığın zilyetliğinin veya kontrolünün rehin alacaklısına devrine dair karar düzenler ve bu karar borçluya tebliğ edilir. İcra müdürü, rehin alacaklısının Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün düzenlediği tescil belgesi dışında herhangi bir araştırma yapmaksızın söz konusu kararı düzenlemekle görevlidir.

İcra müdürünün kararının borçluya tebliğinden itibaren kararın gereğinin yerine getirilmesi için üç iş günü süre verilir. Belirtilen sürede kararın gereği yerine getirilmezse icra müdürü verdiği kararı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'ne gönderir.

borçluya tebliğ edilir. Tebliğ tarihinden itibaren üç iş günü içinde borçlu taraf, bu emri yerine getirmezse icra müdürü, Sözleşme'nin anılan 8 inci ve 10 uncu maddeleri çerçevesinde gereğini yerine getirmesi için almış olduğu kararı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne gönderir.

Bu madde gereğince İcra Dairesince yapılan işlemler nedeniyle, 492 sayılı Harçlar Kanununun hükümlerine göre 10.000 Türk Lirası maktu harç dışında herhangi bir vergi, resim ve harç alınmaz. Harç ve giderler, talep edene aittir.

İcra Dairesince, Sözleşme ve Protokol çerçevesinde yapılacak iş ve işlemler ile takibe ilişkin esas ve usuller Adalet Bakanlığı ile Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından söz konusu kararın gereği yerine getirilir. Örneğin zilyetliğin devrine konu olan sivil uçağın havalimanından hareket etmesine izin verilmeyerek icraen sivil uçağın zilyetliği borçludan devir alınabilir.

CTK kapsamındaki rehinli varlıkların kolaylıkla yer değiştirmesi ve rehin alacaklısının rehinli varlığa ulaşmasının güç olması dikkate alındığında kısa sürede rehinli varlığın zilyetliğinin devredilmesi önemlidir. Bu sebeple genel icra takip işlemlerinden farklı olarak böyle bir düzenlemeye gidilmiştir.

Söz konusu icra işlemleri nedeniyle doğacak harç ve giderler ise talep edene aittir. İcra müdürlüğünce yapılacak işlemler için 10.000-TL maktu harç alınır.

II. TEMİNAT İŞLEMLERİ İÇİN UNCITRAL MODEL KANUNU'NDA TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

Birleşmiş Milletler nezdinde uluslararası ticaret işlemlerinin düzenlenmesi ve etkinleştirilmesi amacıyla UNCITRAL²⁴ adıyla bir komisyon kurulmuştur. Uluslararası komisyon milletlerarası özel hukuk alanında önemli çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalardan Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Konvansiyonu²⁵, Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması²⁶ Türkiye tarafından da kabul edilmiştir. Milletlerarası Tahkim Kanunu²⁷ ise UNCITRAL Uluslararası Ticari Tahkim Model Kanunu'ndan esinlenerek düzenlenmiştir²⁸.

Bu bölümde UNCITRAL'in bir başka çalışmasının sonucunda kabul edilen Teminat İşlemleri İçin Model Kanun'un²⁹ amacı ve etkisi ile birlikte borçlunun temerrüdü halinde rehin alacaklısının sahip olduğu mülkiyetin devrini talep etme hakkı incelenecektir. TİTRK m.14/f.1-a bendinde yer alan mülkiyetin devrini talep etme hakkı ile Model Kanun'da düzenlenen hak karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

²⁴ United Nations Commission on International Trade Law.

²⁵ RG. 25.09.1991, S. 21002.

²⁶ RG. 07.04.2011, S. 27545.

²⁷ RG. 05.07.2001, S. 24453.

²⁸ Ömer Elmas, "Türk Hukukundaki Mevduat Rehnine, Teminat İşlemleri İçin Uncitral Model Kanun Açısından Bir Bakış", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.5(1), 2018, s.193.

²⁹ Model Law on Secured Transactions.

A. Teminat İşlemleri İçin UNCITRAL Model Kanunu

Ulusal ve uluslararası ticaretin sağlıklı ve etkin bir şekilde yürütülmesi için teminat hukukunun alacağın ifasında yaşanan muhtemel sorunları etkin bir şekilde çözümleyebilecek olması gerekir. UNCITRAL'in etkin bir teminat hukuku sistemi oluşturmak için yaptığı en kapsamlı çalışmalardan biri de 2016 yılında ortaya konulan Teminat İşlemleri İçin Model Kanun düzenlemesidir.

Model Kanun'un asıl amacı devletlere günün koşullarına uygun modern bir teminat hukuku sistemi kazandırılmasıdır. Bu kapsamda makul faiz oranlarında kredi kullanımının artırılması ve kolaylaştırılması amaçlanmıştır³⁰. Kredi veren tarafın alacağını rehin ile güvence altına almasının kredi maliyetleri üzerinde olumlu etki yaratacağı varsayılmıştır.

Belirtmek gerekir ki Model Kanun, taraf devletlerin imza ve onay süreci sonrasında milli hukukların bir parçası haline gelen uluslararası bir sözleşme değildir³¹. Model Kanun'un işlevi devletlere milli teminat hukukundaki kanunlaştırma sürecinde bir yol haritası olmasıdır. Bu anlamda etkin bir teminat hukuku sistemi olmayan devletler Model Kanun'dan ilham alarak yeni bir kanunlaştırma sürecine girebilirken, halihazırda etkin sistemlere sahip devletler de Model Kanun ile milli mevzuatı günün koşullarına uyarlama imkanına sahip olmaktadır. Ayrıca tek bir kaynaktan ilham alınarak düzenlenen milli kanunların da uluslararası düzeyde uyumu sağlanmış olacaktır.

Model Kanun m.1/f.1'de kanunun kapsamı olarak taşınır varlık üzerindeki teminat hakları ifade edilmiştir. Model Kanun'un içeriğinde teminat haklarının kurulması, üçüncü kişiler nezdinde etkisi, tescil sistemi, haklar arasındaki öncelik, tarafların hakları ve yükümlülükleri, teminat haklarının ifası ve temerrüt sonrası haklar, kanunlar ihtilafı ve geçiş hükümleri yer almaktadır. Bu anlamda Model Kanun'un kapsamlı bir düzenleme olduğu söylenebilir.

³⁰ UNCITRAL, **Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment**, Viyana, United Nations, 2017, (Çevrimiçi) http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security/MLST_Guide_to_enactment_E.pdf, Erişim: 05.06.2019, s.4, para.5.

³¹ Elmas, **Mevduat Rehni**, s.192.

B. UNCITRAL Model Kanun'un Mülkiyetin Devri Hükümleri

Model Kanun m.72 ila 95. arasında borçlunun temerrüdü sonrasında rehin alacaklısının sahip olduğu haklar düzenlenmiştir. Konumuzla ilgisi yönünden Model Kanun m.80'de düzenlenen rehin alacaklısının rehinli varlığın mülkiyetini devir almayı teklif etme hakkı bu bölümde incelenecektir.

Model Kanun m.80/f.1 uyarınca rehin alacaklısı borçlu temerrüdü sonrasında alacağının tamamen veya kısmen ifasına karşılık rehinli taşınır varlığın veya varlıkların mülkiyetinin kendisine devredilmesini yazılı şekilde talep edebilir.

Model Kanun m.80/f.2 uyarınca bu talep; borçlu ve varsa rehin veren üçüncü kişiye, rehinli varlık üzerinde herhangi bir hakka sahip olduğunu teklifin yapılmasından önce rehin alacaklısına bildiren hak sahibine, rehinli varlık üzerindeki rehin hakkını teklifin yapılmasından önce sicile tescil ettiren rehin alacaklısına ve rehin alacaklısı zilyetliği devraldığı zamanda rehinli varlığın zilyetliğine sahip diğer rehin alacaklısına yapılır.

Model Kanun m.80/f.3'te mülkiyetin devri teklifinin içermesi gereken unsurlar sayılmıştır. Buna göre işlemiş faiz ve hakların kullanımı için yapılan makul masraflar dâhil rehinli alacak miktarı ile mülkiyetin devri karşılığında ifa edilecek alacak miktarı, tamamen veya kısmen ifa karşılığı mülkiyeti talep edilen rehinli varlığın tarifi, Model Kanun m.75 uyarınca³² borçlu, rehin veren üçüncü kişi veya rehinli varlık üzerinde başkaca hakka sahip kişilerin takip sürecini sona erdirebilme hakkının olduğu bilgisi ve rehinli varlığın mülkiyetinin devrinin hangi tarihten sonra yapılacağının bilgisi teklifte yer almalıdır.

Model Kanun m.80/f.4 ve 5'te yapılan teklif üzerine rehin alacaklısının mülkiyeti devir alma halleri düzenlenmiştir. Buna göre yapılan teklif alacağın tamamının ifasına yönelik ise teklifin gönderildiği kişilerden uygulayıcı devletin belirleyeceği süre içerisinde herhangi bir itiraz gelmez ise rehinli varlığın mülkiyeti rehin alacaklısına devredilir.

³² Model Kanun m.75/f.1 çevirisi: Rehin veren üçüncü kişi, rehinli varlık üzerinde hak sahibi olan herhangi bir üçüncü kişi veya borçlu; makul icra masrafları dahil olmak üzere rehinli alacağın tamamını ödeyerek veya başkaca bir şekilde ifa ederek icra işlemlerinin iptali etme hakkına sahiptir.

Ancak yapılan teklif alacağın kısmen ifasına yönelik ise teklifin gönderildiği kişilerin uygulayıcı devletin belirleyeceği süre içerisinde her birinin mülkiyetin devrine yazılı onay verilmesi gereklidir. Yazılı onay şartı hem borçluyu hem de sonraki sırada yer alan diğer rehin alacaklılarını koruma amacına yöneliktir³³.

TİTRK m.14/f.1-a düzenlemesi ile Model Kanun m.80 düzenlemesinin esasında ciddi farklılar içerdiği görülmektedir. TİTRK kapsamında rehin alacaklısı temerrüt üzerine kimsenin onayına veya itirazına gerek olmaksızın rehinli varlığın mülkiyetini devir alabilecektir. Söz konusu hakkın dayanağı doğrudan kanundur. Model Kanun kapsamında rehin alacaklısının mülkiyeti devir alabilmesi ise ancak taraflar arasındaki uzlaşmaya bağlıdır. Alacağın kısmen ifa edileceği yönündeki teklifte itiraz edilmemesi zımni kabul olarak değerlendirilir³⁴. Ancak rehin alacaklısının uzlaşması gereken kişi sadece borçlu değildir. Uzlaşması gereken taraflar arasında rehin veren üçüncü kişi ve borçlu dışında rehinli varlık üzerinde hak sahibi olan diğer üçüncü kişilerin de yer almasına dikkat edilmelidir.

TİTRK kapsamında rehinli varlığın değeri objektif bir şekilde belirlenir ve bu değer üzerinden rehinli alacak kısmen veya tamamen ifa edilir³⁵. Model Kanun uygulamasında ise alacağın ne miktarda ifa edilmiş sayılacağı rehin alacaklının teklifi ve tarafların bu teklifte uzlaşmasına bırakılmıştır. Zor durumda kalan borçlunun rehinli varlığın objektif değerinden daha az miktar karşılığı alacağın ifa edilmiş sayılacağı teklifini kabul etmesi mümkündür. Bu kapsamda TİTRK düzenlemesinin objektif değer üzerinden alacağın ifa edilmiş sayılacağını kabul etmesi menfaatler dengesinde borçluyu koruyucu etkide olduğu söylenebilir.

Model Kanun düzenlemesinin taraflar arasındaki uzlaşma sonucunda mülkiyetin devrine izin vermesinin lex commissoria yasağına uygun olduğu söylenebilir. TİTRK kapsamında mülkiyetin devrinde rehin alacaklısının herhangi bir onaya ihtiyaç duymaksızın yapacağı takip ile mülkiyeti devir alabileceği düşünüldüğünde öğretide lex commissoria yasağına aykırılık teşkil ettiği görüşlerine yer verilmiştir³⁶. Ancak

³³ UNCITRAL, **Guide to Enactment**, s.139, para.458.

³⁴ Esra Hamamcıoğlu, Argun Karamanlioğlu, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, **YÜHFD**, C.XIII, S.2, 2016, s.133.

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 3/III/B/3/a.

³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 3/III/B/5.

rehinli varlığın objektif değer tespiti sonucunda belirlenen değeri kadar alacağın ifa edilmiş sayılacağı dikkate alındığında lex commissoria yasağının amacına gerçekleşmiştir. Yukarıda ifade edildiği üzere Model Kanun düzenlemesi uyarınca her ne kadar temerrüt sonrasında tarafların uzlaşması ile mülkiyet devri gerçekleşecek olsa da objektif bir değer tespiti söz konusu olmadığından zor durumdaki borçlunun rehin alacaklısının teklifini kabul etmek zorunda kalabileceği durumlarla karşılaşmak mümkündür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BORÇLU TEMERRÜDÜ SONRASI ALACAKLININ HAKLARI

I. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNDE BORÇLU VE ALACAKLI SIFATI

Ticari işlemlerde taşınır rehninin tarafları, esasında rehin sözleşmesinin taraflarını ifade etmektedir. Rehın sözleşmesi, bir borca aynı teminat sağlamak amacıyla yapılan sözleşmedir. TİTRK m.2/f.1-i’de rehin sözleşmesi, “*rehin hakkını tesis etmek amacıyla rehin veren ile alacaklı arasında imzalanan*” sözleşme olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre rehin sözleşmesinin tarafları rehin veren ve alacaklıdır. Kanunun sözleşme tarafını ifade ederken “*rehin veren*” terimini kullanması rehin sözleşmesi ve güvence sağladığı borcu doğuran sözleşme arasındaki farkı vurgulaması açısından isabetlidir¹.

TİRK döneminde m.2 uyarınca rehin alacaklısı olabilecekler; tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri, kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler ve kooperatifler şeklinde sayılmıştır. Rehın veren olabilecekler ise ticari işletmenin maliki olan gerçek ve tüzel kişiler şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu düzenlemede rehin sözleşmesinin tarafları sınırlı şekilde belirlenmiştir. Bu durum aynı zamanda ticari işletme rehninin istisnai niteliğinin bir parçasıdır.

TİTRK m.3’te rehin sözleşmesinin tarafları iki bent halinde düzenlenmiştir. TİTRK m.3/f.1-a bendinde kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler rehin sözleşmesinin tarafları olarak ifade edilmiştir. TİTRK m.3/f.1-b’de ise tacir ve esnaflara kendi aralarında rehin sözleşmesi yapma imkânı tanınmıştır. Bu düzenleme ile birlikte TİRK dönemindeki düzenlemenin kapsamı genişletilmiştir. Tacir ve esnaflar TİTRK ile birlikte rehin alacaklısı olabilecek; üretici örgütü, serbest meslek mensupları rehin veren

¹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.17.

olabilecektir. Bu bölümde TİTRK m.3'te belirtilen rehin sözleşmesi tarafları kısaca açıklanacaktır.

A. Rehin Alacaklıları

1. Kredi Kuruluşları

TİTRK m.2/f.1-e bendinde kredi kuruluşları, “19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlar, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar ile kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar” şeklinde tanımlanmıştır. Böylelikle TİRK döneminde “tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri” TİTRK ile daha açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu bölümde TİTRK kapsamında rehin alacaklısı olabilecek kredi kuruluşları kısaca incelenecektir.

a. Finansal Kuruluşlar

(1). Bankalar

5411 sayılı Bankacılık Kanunu m.3'te bankaların türleri niteliğine göre sayılmıştır. Buna göre mevduat, katılım, kalkınma ve yatırım bankaları banka türlerini oluşturmaktadır. **Kandemir**², genel olarak banka tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Bankalar, bankanın türüne göre, halktan veya özel kaynaklardan topladığı ya da kendi sahip olduğu paraları, faiz veya kâr payı esasına göre kredi kullandıran, koruyan ve böylece paranın iktisadi hayatta işlem görmesini sağlayan, buna aracılık eden anonim şirket şeklindeki yapılardır.” TİTRK’de bankaların rehin alacaklısı olabilecek kişiler arasında sayılması ile TİRK döneminde yorum yoluyla çıkarılan sonuç açıkça düzenlenmiştir³.

(2). Diğer Finansal Kuruluşlar

Finansal kuruluşlar Bankacılık Kanunu’nda ve 6361 sayılı FKFFŞK’de tanımlanmıştır. Bankacılık Kanunu m.3 uyarınca finansal kuruluşlar; sigortacılık,

² Kandemir, **a.g.e.**, s.33.

³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.54.

bireysel emeklilik ve sermaye piyasası faaliyetlerini veya Bankacılık Kanunu'nda düzenlenen faaliyet konularından en azından birinin faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere kurulan kuruluşlar, kalkınma ve yatırım bankaları ile finansal holdinglerdir.

Bankacılık Kanunu dışında FKFFŞK m.1'de finansal kiralama, factoring ve finansman şirketleri finansal kuruluşlar arasında sayılmıştır. TİRK döneminde de finansal kuruluşların rehin alacaklısı olabileceği öğretide kabul edilmiştir⁴. TİTRK ile finansal kuruluşların açıkça rehin sözleşmesinin tarafı olabileceği ifade edilmiştir.

b. Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu veya Özel Kurum ve Kuruluşlar

Buraya kadar açıklanan bankalar ve diğer finansal kuruluşlar ekonomik piyasaya en büyük kredi sağlayan kuruluşlardır. Bunların yanında birtakım kurum ve kuruluşlar da kredi ve kefalet yoluyla finansmana erişimi kolaylaştırma işlevine hizmet etmektedir. Söz konusu kurum ve kuruluşlara örnek olarak Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkezi, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı gösterilebilir⁵. Ayrıca Kredi Garanti Fonu, TİGEM, tarım satış kooperatifleri de bu kurum ve kuruluşlar arasında sayılabilir⁶.

TİRK dönemindeki ifadenin TİTRK ile birlikte değiştirilmesi ve kapsamının genişletilmesiyle iktisadi devlet teşekkülü olarak kurulan bankaların da rehin alan olarak sözleşmeye taraf olmasının önündeki engel kaldırılmıştır⁷. TİTRK'de açıkça kamu kurum ve kuruluşlarının da rehin sözleşmesinin tarafı olabileceği ifade edilmiştir.

⁴ M. Ali Erten, **Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni**, Ankara, BTHAE, 2001, s.21; İbrahim Murat Haznedar, **Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008, s.41.

⁵ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.57.

⁶ Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.14.

⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.21.

2. Tacir

TTK m.12’de gerçek kişi tacir düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten kişi tacirdir. TTK m.12/f.2 uyarınca bir ticari işletmeyi kurduğunu, açtığını ilan eden veya ticaret siciline işletmeyi tescil ettirdiğini ilan eden kişi de işletme fiilen faaliyetlerine başlamasa dahi tacir sayılır.

TİTRK m.3’te sayılan rehin sözleşmesi tarafları arasında tacirler de ifade edilmiştir. TİRK döneminde rehin sözleşmesi tarafı “*işletme maliki*” olarak ifade edilmekteydi. TİTRK’de kanun koyucu tarafından “*tacir*” ifadesinin kullanılması kanunun kapsamını daha da genişletmiştir. Yani ticari işletmenin maliki olmayan ve işletmeyi işleten tacir de TİTRK kapsamında rehin sözleşmesinin tarafı olabilecektir. Ancak burada “*hiç kimse sahip olduğu haktan fazlasını devredemez*”⁸ kuralı gereği işletme sahibi olmayan tacirin ancak kira gelirleri, kiracılık hakkı ve kendi mülkiyetinde olan taşınır varlıkları rehin verebileceği söylenebilir⁹.

Buna göre yukarıda belirtilen gerçek kişi tacirler TİTRK kapsamında rehin verebilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki TTK m.12/f.3’te¹⁰ düzenlenen “*tacir gibi sorumlu olanlar*” tacir olmanın külfetlerine katlanırken nimetlerinden faydalanamamaktadır. Dolayısıyla TİTRK ile finansmana erişimi kolaylaştırma amacı için sağlanan teslimsiz şekilde taşınır rehin imkanından “*tacir gibi sorumlu olanlar*”ın faydalanmaması gerekir. Nitekim TİTRK m.4/f.6-a.1 uyarınca ticari işletmenin taraf olduğu rehin sözleşmesinde yer alan zorunlu unsurlardan birisi MERSİS numarasıdır. Böylelikle ticaret siciline kayıtlı olmayan bir tacirin işletmenin faaliyetleri çerçevesinde rehin kurması mümkün değildir¹¹.

Gerçek kişi tacirin yanı sıra tüzel kişi tacirlerden olan ticaret şirketleri, ticari işletme işleten vakıflar ve dernekler¹², kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel

⁸ Latince ifadesiyle: “*Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet.*”

⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.27.

¹⁰ TTK m.12/f.3: “*Bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur.*”

¹¹ Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.14.

¹² TTK m.16/f.2 uyarınca kamu yararına çalışan dernek ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar tacir sayılmazlar.

idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da rehin sözleşmesinin tarafı olabilecektir.

3. Esnaf

TİTRK m.2/f.1-c bendine göre esnaf, 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'na göre faaliyet gösteren esnaf ve sanatkarı ifade etmektedir. ESMKK m.3/f.1-a'da esnaf ve sanatkar *“ister gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkar meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseler”* şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu tanıma benzer bir tanım TTK m.15'te *“ister gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayanan ve geliri 11 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnaftır”* şeklinde yapılmıştır.

TİTRK kapsamında esnaf ve sanatkarlar rehin sözleşmesi tarafı olabilecektir. Ancak öğretide esnaf ve sanatkarların rehin sözleşmesine taraf olabilmeleri için Esnaf ve Sanatkarlar Siciline kayıtlı olmasının zorunlu olup olmadığı tartışma konusudur. Bazı yazarlar¹³ TİTRK m.4/f.6-a.1'de yer alan MERSİS numarasının belirtilmesi zorunluluğunun m.4/f.6-a.2'de esnaflar yönünden aranmaması nedeniyle sicile kayıtlı olmanın zorunlu olmadığı görüşündedir. Bizim de katıldığımız diğer görüşe¹⁴ göre ise; ESMKK m.68/f.1 uyarınca esnaf ve sanatkarların sicile tescil edilmesi zorunlu olup bu zorunluluğu yerine getirmeyenlerin tespit edilmesi halinde faaliyetleri durdurulmaktadır. Bu nedenle sicile kayıtlı olmayan esnaf ve sanatkarların TİTRK kapsamında rehin sözleşmesi tarafı olması mümkün değildir. Kanaatimizce sicile

¹³ Ali Bozer, Celal Göle, **Ticari İşletme Hukuku**, 3. bs, Ankara, BTHAE, 2015, s.35; Poroy, Yasaman, **a.g.e.**, s.57-58.

¹⁴ Emin Çamurcu, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, **GÜHFD**, C.XXI, S.3, 2017, s.220-221; Kandemir, **a.g.e.**, s.37; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.63.

kayıtlı olmayan bir esnaf ve sanatkarın da bu sınıflara haiz olup olmadığının sicil yetkilileri tarafından tespitindeki zorluklar da bu görüşe ayrı bir gerekçe olacaktır.

B. Rehin Verenler

1. Çiftçi

TİTRK m.2/f.1-b’de çiftçinin tanımı için 5488 sayılı Tarım Kanununa atıf yapılmıştır. Tarım Kanunu m.3/f.1-ç’de çiftçi, “*mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişiler*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre mal sahibi olmasa dahi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişiler TİTRK kapsamında rehin verebilecektir. Örneğin bir tarlada kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak faaliyet gösterenler de rehin veren sıfatını alabilecektir¹⁵. Ancak burada daha önce ifade ettiğimiz “*hiç kimse sahip olduğu haktan fazlasını devredemez*” kuralının dikkate alınması gerekir. Yani çiftçi ancak tasarruf yetkisine sahip olduğu varlık ve hakları rehin verebilecektir.

TİTRK m.4/f.6-a.3’te çiftçinin rehin veren olduğu rehin sözleşmesinin zorunlu unsurlar arasında Çiftçi Kayıt Sistemi numarası sayılmıştır. Esnaflar için öngörülen kayıt zorunluluğunun bir benzeri çiftçiler için de geçerlidir.

2. Üretici Örgütü

TİTRK m.2/f.1-1 bendinde üretici örgütü tanımlanmıştır. Bu tanıma göre üretici örgütü, üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunları uyarınca kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikleri ifade etmektedir. Uygulama Yönetmeliği m.4/f.1-r bendinde ise üretici örgütü daha kapsamlı bir şekilde tanımlanmıştır. Bu tanımda Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik¹⁶ kapsamındaki üretici örgütü belgesine sahip kooperatifler ve tarımsal üretici birlikleri de TİTRK’de yer alan üretici örgütü tanımına eklenmiştir. Bu doğrultuda Uygulama Yönetmeliği m.9/f.1-b.5’te “*üretici örgütü belge numarası*” rehin sözleşmesinde yer alması gereken zorunlu unsurlar arasında sayılmıştır. Söz konusu tanımın ve zorunluluğun kanunda düzenlenmeyip yönetmelik hükmü ile düzenlenmesi eleştiri konusudur. Ancak

¹⁵ Kandemir, **a.g.e.**, s.37.

¹⁶ RG. 04.08.2012, S. 28374.

Uygulama Yönetmeliğinde yapılan bu düzenlemeler ile üretici örgütü ifadesi ile kast edilen örgütler daha açık bir şekilde belirlenmiştir.

TİRK döneminde rehin sözleşmesi tarafları arasında “*kooperatif*” şeklinde yapılan düzenleme TİTRK ile “*tarımsal amaç*” ile sınırlandırılarak kooperatif ve birlikleri kapsar şekilde genişletilmiştir. Yukarıda açıklanan tanım ve yönetmelik hükümleri uyarınca 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda düzenlenen Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Sulama Kooperatifi, Su Ürünleri Kooperatifi, Pancar Ekicileri Kooperatifi, 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununda düzenlenen üretici birlikleri ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun uyarınca kurulan tarım satış kooperatifleri TİTRK kapsamında rehin veren olabilecektir¹⁷.

Kanaatimizce üretimin en başından satış aşamasına kadar üreticilerin haklarını korumak ve desteklemek amacıyla faaliyetlerde bulunan üretici örgütlerinin finansmana erişimini kolaylaştırmak adına TİTRK kapsamında rehin veren olabilmesi isabetlidir.

3. Serbest Meslek Erbabı

TİTRK m.2/f.1-j bendinde serbest meslek erbabının tanımı için 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’na atıf yapılmıştır. GVK m.66/f.1’de serbest meslek erbabı, serbest meslek faaliyetlerini meslek halinde devamlı şekilde icra edenler şeklinde tanımlanmıştır. GVK m.65/f.2’de serbest meslek faaliyetinin tanımı şu şekilde yapılmıştır: “*sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmıyan işlerin iş verene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır.*” Söz konusu tanıma göre herhangi bir işverene bağlı olmaksızın çalışan doktor, avukat¹⁸, emlakçı gibi kişiler serbest meslek erbabıdır.

TİRK döneminde rehin verebilecek olanlar arasında serbest meslek erbabı sayılmamıştı. TİTRK ile rehin verebilecek olanlar genişletilmiş ve serbest meslek erbabına rehin sözleşmesi tarafı olma imkânı sağlanmıştır.

¹⁷ Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.17.

¹⁸ Çamurcu, **a.g.m.**, s.225.

4. Tacir ve Esnaf

Tacir ve esnaf kendi aralarındaki işlemlerde rehin alacaklısı olarak rehin sözleşmesine taraf olabileceği gibi rehin veren de olabilecektir. Tacir ve esnafa ilişkin açıklamalar ilgili kısımda yapıldığından söz konusu açıklamalara atıf yapmaktayız¹⁹.

II. GENEL OLARAK BORÇLU TEMERRÜDÜ

TİTRK m.14/f.1’de rehne konu borcun süresinde ifa edilmemesi durumunda alacaklının başvurabileceği hukuki yollar sayılmıştır. Kanunda düzenlenen bu yollara başvurma ön şartı borcun borç ilişkisine uygun şekilde ve süresinde ifa edilmemesidir²⁰. Ancak borcun ifa edilmemesi kavramı sadece “*temerrüt*” hali ile sınırlı değildir. **Oğuzman, Öz’e** göre²¹ ifada gecikme ve borçlunun temerrüdü yanında borçlunun sorumlu olduğu ifa imkansızlığı, borcun gereği gibi ifa edilmemiş olması, sözleşme görüşmeleri sırasında kusurlu davranış, borca aykırılığın önceden belli olması halleri de borcun ifa edilmemesi kavramı içerisinde yer alır. Bu nedenle kanaatimizce madde başlığında yer alan “*temerrüt sonrası haklar*” ifadesinden anlaşılması gereken borcun ifa edilmemesinden dolayı borçlunun sorumlu olduğu tüm hallerdir.

TİTRK kapsamındaki rehin sözleşmesinde rehin veren taraf her zaman güvence altına alınan asıl borcun borçlusu olmayabilir. Belirtmek gerekir ki TİTRK m.14’te ifade edilen temerrüt hali asıl borcun borçlusunun temerrüt halidir. Bu kısımda kısaca borçlunun temerrüt halini inceleyeceğiz.

A. Borçlu Temerrüdünün Şartları

TBK m.117’de borçlu temerrüdünün hangi durumda oluşacağı düzenlenmiştir. TBK m.117/f.1 uyarınca muaccel bir borcun borçlusu alacaklının ihtarı üzerine temerrüde düşer. O halde borçlunun temerrüdü için muaccel bir borç olmalı ve alacaklının ihtarı gerekmektedir. Ancak borcun ifa edilmesi için gerekli olan şartlar dikkate alındığında ifa imkansızlığının olmaması ve alacaklının ifayı kabule hazır

¹⁹ Bkz. Bölüm 3/I/A/2 ve 3.

²⁰ Ahmet M. Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.709.

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.II, 11.bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s.455-496.

olması borçlu temerrüdünün diğer şartları olarak sayılabilir²². Belirtmek gerekir ki temerrüdün şartları gerçekleşmiş olsa dahi borcunun haklı bir nedene dayalı olarak ifade gecikmesi durumunda rehinli alacaklının haklarını kullanması mümkün değildir²³.

1. Muaccel Bir Borcun Olması

Borcun muaccel olması alacaklının ifayı talep etme yetkisini kullanmaya başlayabileceği anı ifade eder²⁴. TBK m.90/f.1 uyarınca aksi kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin niteliği aksini öngörmedikçe borç, doğduğu anda muacceldir. Ancak taraflar veya kanun borcun ne zaman ifa edilmesi gerektiğine ilişkin bir belirleme yapılabilir. Belirlenen bu zaman vadedir. Bu anlamda vadeli bir borcun muacceliyeti vade zamanının gelmesi ile olur.

Bir borcun muaccel olmasından sonra alacaklı ifa talebinde bulunduğunda borçlu bu talebe karşılık bir def'i hakkına sahip olabilir. Örneğin zamanaşımına uğrayan bir borcun ifa talebinde borçlu zamanaşımı def'i ileri sürebilir. Böyle bir durumda borç muaccel olsa dahi borçlunun ifadan kaçınması temerrüdü engellemektedir.

2. Alacaklının İhtarı

TBK m.117/f.1 uyarınca borçlunun temerrüde düşmesi için kural olarak alacaklının ihtarda bulunması zorunludur. Alacaklının ihtarı, muaccel borcun ifa edilmesi isteğini içeren irade beyanıdır²⁵. Alacaklının ifa talebiyle dava açması veya icra takibi başlatması da ihtar niteliğindedir.

Kural olarak alacaklının ihtarı herhangi bir şekle tabi değildir²⁶. Ancak TİTRK kapsamındaki tarafların tacir olduğu rehin sözleşmeleri açısından ihtarın şekli için TTK m.18/f.3 dikkate alınmalıdır. Söz konusu hükme göre tacirler arasında diğer tarafı temerrüde düşürmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü

²² Oğuzman, Öz, **C.II.**, s.471.

²³ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.143.

²⁴ Oğuzman, Öz, **C.II.**, s.320; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.571. Yazar borcun muaccel olmasını borcun ifa zamanının gelmesi şeklinde tanımlamıştır.

²⁵ Oğuzman, Öz, **C.II.**, s.473.

²⁶ Nomer, **a.g.e.**, s.335.

mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılmalıdır²⁷. Madde hükmü ile belirlenen şekil işlemin geçerlilik şartı olmayıp ispat şartıdır²⁸. TİTRK m.14’de yer alan hakların kullanılmasının ön şartı olan borçlunun temerrüdünü ilgili makamlar önünde ispatlamak için bu ispat şartının dikkate alınması zorunludur.

TBK m.117/f.2’de²⁹ alacaklının ihtarına gerek olmayan haller düzenlenmiştir. İstisnai olarak bu hallerden birinin varlığı durumunda borçlu, alacaklının ihtarı olmaksızın temerrüde düşer. Buna göre taraflarca borcun ifası için bir vade belirlendiğinde veya taraflarca vadenin belirlenmesi hakkının taraflardan birisine verildiği durumda alacaklının ihtarına gerek yoktur. Borcun ifası için vade belirlenmesi durumunda belirlenen tarihin sona ermesi ile borçlu temerrüde düşer³⁰. Bu durumun gerçekleşmesi için vadenin taraflarca arasında ihtilaf konusu olmayacak şekilde belirli olması gerekir.

3. İfa İmkansızlığının Olmaması

Borçlu temerrüdü borcun ifasında yaşanan gecikmeyi ifade eder. Eğer borcun ifasının imkânsız olduğu bir durum söz konusu ise borçlu ifa niyetinde olsa dahi borcu ifa edemeyecektir. Bu nedenle borçlu temerrüdünün niteliği gereği borcun ifasının imkânsız olmaması gerekir. Borçlunun ifa imkansızlığından sorumlu olması durumunda TBK m.112 uyarınca tazminat borcu doğacak, sorumlu olmaması durumunda ise TBK m.136 uyarınca borç sona erecektir³¹.

TİTRK kapsamında teminat altına alınan borç esasında para borcudur³². Misli şeylerden olan para borcunun ifası ise niteliği gereği imkânsız olamaz. Bu nedenle

²⁷ TTK m.18/f.3: “Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır.”

²⁸ Sami Karahan, **Ticari İşletme Hukuku**, 23. bs., Konya, Mimoza Yayınları, 2013, s.100.

²⁹ TBK m.117/f.2: “Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bu günün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için bildirim şarttır.”

³⁰ Roma Hukukunda söz konusu ilke “*Dies interpellat pro homine (tarih insan yerine uyarır)*” şeklindedir.

³¹ Oğuzman, Öz, **C.II.**, s.479, dn.439.

³² Para borcu dışında verme, yapma borcu gibi borçların da teminat altına alınabilecektir. Bkz. Cansu Mete, “Taşınır Rehni”, **DEÜHFD**, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan, C.19, Özel Sayı, 2017, s.1446;

TİTRK kapsamındaki para borçları yönünden borçlu temerrüdü şartları arasında yer alan “*ifa imkansızlığı olmaması*” şartının sağlandığı söylenebilecektir.

4. Alacaklının İfayı Kabule Hazır Olması

Borçlu temerrüdünün gerçekleşebilmesi için alacaklının da ifayı kabule hazır olması şartı aranır. Çünkü borçlu vadesinde veya ihtar üzerine borcunu ifa etmek istediğinde alacaklının ifayı kabul etmemesi durumunda ifa gerçekleşmeyecektir. Ancak borçlu ifayı gerçekleştirmek için üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğinden ifanın gerçekleşmemesinden sorumlu olmayacaktır. Bir diğer deyişle alacaklı temerrüt halinde ise borçlunun temerrüdünü gerçekleştirecektir³³.

Alacaklının ifayı haklı bir nedene dayanarak kabul etmemesi durumunda alacaklı temerrüdü oluşmayacaktır. Örneğin ifa yerinin karantinaya alınması nedeniyle alacaklının ifayı kabul edememesi haklı bir neden olarak ifade edilmiştir³⁴. Alacaklı temerrüdünün oluşmadığı hallerde borcun ifası gerçekleşmemesi ise borçlunun temerrüde düşmesine sebep olacaktır.

B. Borçlu Temerrüdünün Başlama Anı

TİTRK m.14’te yer alan hakların kullanılması için borçlu temerrüdünün gerçekleşmesinin ön şart olduğunu ifade etmiştik. Ancak borçlu temerrüdünün başlama anı hakların kullanılması açısından önem arz etmektedir. Örneğin Uygulama Yönetmeliği m.30/f.2’de mülkiyetin devrine yönelik takip talebinin temerrüdün gerçekleşmesinden sonraki yedi gün içerisinde yapılması gerektiği düzenlenmiştir.

Bu nedenle borçlu temerrüdünün başlama anına ilişkin olarak temerrüt için alacaklının ihtarının gerekli olduğu ve gerekmediği haller açısından ayrı ayrı açıklamalar yapılacaktır.

1. Alacaklının İhtarının Gerekli Olduğu Hallerde

Borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi için kural olarak alacaklının ihtarı gerekir. Ancak borçlu temerrüdünün başlama anı söz konusu ihtarın yapıldığı an mı yoksa

Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.47. Ancak genellikle para borcu için ticari işlemlerde taşınır rehni kurulmaktadır.

³³ Oğuzman, Öz, **C.II.**, s.480.

³⁴ Yılmaz, **a.g.e.**, s.62.

ihbardan belirli bir süre sonra mıdır? Öğretide bu sorunun cevabı hakkında görüş birliğı bulunmamaktadır.

Öğretide bir görüş³⁵ borçlu temerrüdü için alacaklının ihtarının gerekli olduğı hallerde alacaklının ihtarının borçluya ulaştığı günden sonraki gün borcun ifa edilmemesi halinde borçlu temerrüdünün başlayacağını ifade etmiştir. Bir başka görüş³⁶ ise bir sonraki günü beklemeksizin, ihtarın borçluya ulaştığı anda borçlu temerrüdünün gerçekleşebileceğini belirtmiştir.

Bir diğerk görüşte³⁷ ise ihtarın borçluya ulaştığı andan itibaren borcun ifası için gereken tepki süresinin sona ermesinden itibaren borçlu temerrüdü başlayacaktır. Esasında bu görüşte ifade edilen süre dürüstlük kuralının gereğidir. Borçlunun ihtar üzerine ifayı teklif etmesi için her borcun niteliğinden kaynaklanan farklı süreler söz konusudur. Örneğın para borçlarının ifası açısından alacaklının banka hesap bilgileri elinde olan borçlunun ifa için 10 dakika gibi farazi kısa bir süreye ihtiyaç duyacağı söylenebilir.

Kanaatimizce TBK m.117/f.1 hükmüne uygun şekilde, borcun muaccel olması durumunda alacaklının ihtar ile temerrüt hali derhal gerçekleşir. Meğerki temerrüt halinin gerçekleşmesini engelleyen haklı bir neden bulunmasın. Çünkü borçlunun tepki süresi her olayın niteliğı gereğı farklılık göstereceğinden TİTRK kapsamındaki yedi günlük sürenin başlama anında tereddütler ve hak kayıpları yaşanabilecektir. Bu nedenle temerrüt anının objektif bir zamanda başlaması isabetlidir. Her borç doğduğunda muaccel olduğundan alacaklının ihtarına kadar ifayı gerçekleştirmeyen borçlunun dürüstlük kuralından yararlanması beklenemez.

³⁵ Mehmet Helvacı, **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı**, İstanbul, Beta, 2000, s.147.

³⁶ Nami Barlas, **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçları**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1992, s.103-104.

³⁷ Bkz. Mustafa Göktürk Yıldız, **“Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları”**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2017, s.79. Yazar, *“teпки süresi”* kavramından anlaşılması gerekenin hazır olan ifanın alacaklıya teklif için ihtiyaç duyulan süre olduğunu ifade etmiştir. Yoksa borcun ifası için gereken hazırlıkların yapılmadığı durumlarda ifa için hazırlık yapılmasının beklenmesi gerekmez.

2. Alacaklının İhtarının Gerekmediği Hallerde

TBK m.117/f.2’de alacaklının ihtarına gerek olmadan borçlunun temerrüde düşeceği haller sayılmıştır. Buna göre belirli bir vadenin geçmesi ile borçlu temerrüdü başlar. Belirli vade tarafların anlaşmasıyla veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanılarak taraflardan birinin yapacağı muacceliyet ihbarı ile kararlaştırılabilir.

TİTRK kapsamında yapılacak rehin para borcunun teminatı olacaktır. Para borcu ise niteliği gereği götürülecek borçlardandır. Bu durumda borçlu borcunu ancak alacaklının yerleşim yerine veya kararlaştırılan ifa yerine götürerek ifayı gerçekleştirebilir³⁸. Dolayısıyla para borcunun ifa edilmesi için paranın gönderim veya teslim süresi ifa hazırlıkları kapsamında değerlendirilmelidir. Borçlunun ifayı gerçekleştirmemesi durumunda belirli vade gününün geçtiği anda temerrüt oluşur.

III. ALACAKLININ HAKLARI

A. Genel Olarak

Bir alacağın rehinle teminat altına alınmasındaki temel amaç borcun ifa edilmemesi durumunda rehinli malvarlığına başvurarak alacaklının tatmin edilmesini sağlamaktır. Dolayısıyla alacaklının alacağını tatmin etmek için rehin hakkına başvurabilmesi rehin hakkının özünde yer almaktadır³⁹. Nitekim İİK’nin beşinci babı m.145-153 arasında rehnin paraya çevrilmesine özgü takip yoluna dair düzenlemeler yapılmıştır.

Mülga TİRK döneminde borçlu temerrüdü durumunda alacaklının temel hakkı İİK’nin taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümleri çerçevesinde yapacağı icra takibidir⁴⁰. Bu husus TİRK m.17’de İİK’ye yapılan atıfla düzenlenmiştir. Ayrıca alacağın tamamını karşılamak şartıyla; işletmenin hangi unsurlarının satılacağı, tarafların haklı menfaatlerini korumak kaydıyla icra memurunun takdirine bırakılmıştır. TİRK m.14/f.3 uyarınca alacaklının ihtiyati haciz talep etmesine de imkân tanınmıştır.

³⁸ Yıldız, **a.g.e.**, s.83.

³⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.142.

⁴⁰ TİRK m.14/f.2: “Borçlu borcunu vadesinde ödemezse, alacaklı merhunun satış bedelinden alacağını istifa eder. İşletme rehnine dahil her unsur borcun tamamına karşılık teşkil eder.”

TİTRK ile birlikte rehinli alacaklının borçlu temerrüdü halinde başvurabileceği imkanlar genişletilmiştir. TİTRK m.14’de alacaklının hakları sayılmıştır. Buna göre rehinli alacaklı rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir, alacağını varlık yönetim şirketlerine devredebilir, kiralama ve lisans hakkını kullanabilir veya genel hükümler çerçevesinde takip yapabilir.

TİTRK m.14’de yapılan değişiklikten önce genel hükümler çerçevesinde takip yapılıp yapılamayacağı tartışma konusu olmuştur⁴¹. Çünkü kanunun lafzı ifadesine alacağın TİTRK m.14/f.1’de sayılan yollardan birisi ile tahsil edilememesi durumunda genel hükümler çerçevesinde takip hakkı tanınmıştı. Ancak söz konusu düzenleme 7099 sayılı Kanun m.31 ile değişikliğe uğramıştır. Yapılan değişiklik ile TİTRK m.14/f.2 ilga edilmiş, genel hükümlerle takip hakkı birinci fıkranın ç bendi olarak eklenmiştir. Kanaatimizce bu düzenleme sonrasında TİTRK m.14’te alacaklının hakları olarak sayılan imkanların birer seçimlik hak olduğu, alacaklının istediği yola başvurma hakkının olduğu kesin olarak söylenebilir⁴².

B. Rehlinli Varlığın Mülkiyetinin Devrini Talep Hakkı

1. Genel Olarak

Borçlunun temerrüdü durumunda rehin alacaklısının TİTRK m.14/f.1-a bendi uyarınca sahip olduğu hak rehinli varlığın mülkiyetinin kendisine devredilmesidir. Söz konusu düzenlemeye göre birinci derece rehin alacaklısı İİK’nin m.24 hükmünde düzenlenen taşınır teslimi ilamlarının icrası hükümleri uyarınca rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilecektir. Böyle bir mülkiyet devri gerçekleştiğinde icra dairesi, mülkiyetin devredildiğini RTS’ye bildirecektir. Bu bölümde rehinli alacaklının mülkiyetin devrini talep hakkını kullanabilmesinin şartları, icra takip

⁴¹ Hakan Hasırcı, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C.XXXIII, S.2, 2017, s.222-223; Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.40-43. Yazar kanunun açık lafzı nedeniyle (TİTRK m.14/f.2: “Alacağın yukarıda belirtilen yollarla tahsil edilememesi halinde takip, genel hükümler çerçevesinde yapılır.”) TİTRK m.14/f.1’de yer alan hakların tüketilmeden genel hükümlere göre takip yapılamayacağını ifade etmiştir. Aksi yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.146-148. Yazarlar söz konusu hükmün rehinli alacaklıya seçimlik yetki verdiğini, TMK ve İİK’de düzenlenen rehin hukuku kurallarının işlevsiz kalmasının rehinli alacaklının alacağına kavuşmasına hizmet etmeyeceğini bu nedenle önce TİTRK m.14/f.1’de sayılan hakların tüketilmesi zorunluluğu bulunmadığını ifade etmiştir.

⁴² Benzer yönde bkz. Hakan Hasırcı, **a.g.m.**, s.223; Antalya, Acar, **a.ge.**, s.147.

usulü, rehin alacaklısının devir sonrasındaki sorumlulukları ve bu hakkın lex commissoria yasağı açısından durumu incelenecektir.

2. Rehinli Varlığın Mülkiyetinin Devrini Talep Etmenin Şartları

a. Birinci Derecede veya Sırada Alacaklı Olmak

TİTRK m.14/f.1-a hükmünde mülkiyeti devir talebinde bulunabilecek alacaklının “birinci derece alacaklı” olması şartı ifade edilmiştir. Uygulama Yönetmeliği m.31/f.1’de ise mülkiyetin devrini talep edebilecek kişiler olarak;

“a) Rehin sözleşmesinde ilerleme sisteminin belirlenmiş olması halinde tescil anına göre belirlenen ilk rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi.

b) Rehin sözleşmesinde sabit derece sisteminin belirlenmiş olması halinde derece ve sıra olarak en önde bulunan rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi.” sayılmıştır.

Kanundaki ifadenin sadece “birinci derece alacaklı” şeklinde olmasına karşılık Uygulama Yönetmeliğinde ilerleme sistemi ve sabit derece sistemi dikkate alınarak ikili ifade kullanılmıştır. Kanundaki ifade ile Uygulama Yönetmeliğindeki ifadenin farklılık içermesi eleştiriye açıktır. Nitekim öğretilde **Antalya, Acar**⁴³; TİTRK m.14/f.1-a’da yer alan ifade nedeniyle mülkiyetin devrinin talep hakkının sadece derece sistemindeki rehinlerde birinci derece alacaklı yönünden mümkün olduğunu ifade etmiştir. İlerleme sisteminin uygulandığı rehinler yönünden bu hakkın kullanılması mümkün değildir. Öğretilde bazı yazarlar⁴⁴ ise Uygulama Yönetmeliği m.31 ile ilerleme sistemine göre kurulan rehinlerde ilk rehin alacaklısının da mülkiyetin devrini talep etme hakkına sahip olduğunun düzenlenerek kanunun ifadesinin yol açtığı tereddütlerin önüne geçildiğini ifade etmiştir.

Kanaatimizce kanunda yer alan ifade eksikliğin bir gerekçesi bulunmamaktadır. Derece sisteminin veya ilerleme sisteminin tercih edilmesinin rehin alacaklısının temerrüt sonrası hakları açısından eşitsizliğe yol açamaması gerekir.

⁴³ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.149-150. Yazarlar yine de söz konusu düzenlemede derece sistemi ile ilerleme sistemi arasındaki ayrımın hangi gerekçe ile yapıldığının belli olmadığını ifade etmişlerdir.

⁴⁴ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.204; Hasırcı, **a.g.m.**, s.230.

Nitekim Uygulama Yönetmeliğindeki açık düzenleme ile ilerleme sisteminde de rehin alacaklısının mülkiyetin devrinin talep edebileceği düzenlenerek kanundaki eksiklik tamamlanmıştır. Ancak yine de böylesi bir eksikliğin doğrudan kanun ile düzeltilmesi ve uygulamada belirsizliğe yol açılmaması daha isabetli olacaktır.

b. Rehinli Taşınır Varlığın Zilyetliğinin Devrinin Mümkün Olması

TİTRK uyarınca rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilmek için üzerinde rehin kurulan varlığın zilyetliğinin devrinin mümkün olması gereklidir⁴⁵. TİTRK m.14/f.1-a'da İİK m.24 hükmüne yapılan atıf bu durumun bir gereğidir. Çünkü taşınırın teslimine ilişkin hükümlerin uygulanması için rehinli varlığın zilyetliğinin devrine konu olması zorunludur.

TİTRK kapsamında üzerinde rehin kurulabilecek varlıklardan çok yıllık ürün veren ağaçlar, hammadde, hayvan, menkul işletme tesisatı, sarf malzemesi, stok, tarımsal ürün ve vagon zilyetliğinin devrinin mümkün olduğu varlıklardır⁴⁶. Bu varlıkların rehin konusu olması durumunda rehin alacaklısı mülkiyetin devrini talep edebilecektir. Zilyetliğinin devri mümkün olmayan taşınır varlıklar yönünden TİTRK m.14'ün diğer fıkralarında alacaklının başvurabileceği hakları mevcuttur.

c. Rehin Sözleşmesinin İlam Niteliğinde Belgeye Bağlı Olup Olmaması Sorunu

Rehin alacaklısının rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep etme hakkının rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlı olması gerekliliği konusunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Karakuş Erbaş⁴⁷, TİTRK m.14/f.1-a hükmünde doğrudan İİK m.24'e yapılan atıf nedeniyle rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilmek için rehinli alacaklının mahkeme ilamı veya mahkeme ilamı niteliğinde bir belgeye sahip olması

⁴⁵ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.152; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.205.

⁴⁶ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.70.

⁴⁷ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.205, dn.591. Yazar; Uygulama Yönetmeliği m.29/f.1'de rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye dayanmaması durumunda yönetmelikte belirtilen usulün tamamlanması ile İİK m.24/f.3 hükmüne yapılan atfın isabetli olmadığını, *"bir usulün ortadan başlanarak uygulanması, olması gereken hukuk bakımında doğru değildir."* cümlesi ile ifade etmiştir.

gerektiği görüşündedir. Yazar, İİK m.24 hükmü ilamlı icra takip usulüne ilişkin olduğundan bu sonuca varmaktadır.

Hasırcı⁴⁸ ise, Uygulama Yönetmeliği m.29/f.1’de İİK m.24/f.3’e yapılan atıf ile mülkiyetin devrini talep edebilmek için ilam niteliğinde bir belgeye dayanılmasının şart olmadığı görüşündedir. Yazar, Uygulama Yönetmeliği m.29/f.2 düzenlemesinde bilinçli şekilde ilam niteliğinde belge kavramının kullanıldığını; yapılan bu ayırım ile takip usulünde ilam niteliğinde belgeye dayanmayan taleplerde Uygulama Yönetmeliği m.35 uyarınca borçluya ödeme emri gönderileceğini, ilam niteliğinde belgeye dayanan taleplerde ise doğrudan Uygulama Yönetmeliği m.37 uyarınca icra emri gönderilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Kanaatimizce rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye dayanmadan kurulabilmesi söz konusu tartışmaya sebep olmaktadır. TİRK döneminde rehin sözleşmesinin kurulması için düzenleme şeklinde noter senedi şartı aranmaktaydı. HMK m.308 uyarınca kayıtsız şartsız para borcu ikrarını içeren düzenleme şeklindeki noter senetleri ilam niteliğine haiz birer belge niteliğindedir. TİTRK ile rehin sözleşmesinin tescil için onaylama şeklinde noterde veya güvenilir elektronik imza ile düzenlenmesi yeterli olacaktır. Bu durumun da rehin alacaklısının ilam niteliğinde belgeye dayanmadan TİTRK m.14/f.1-a uyarınca mülkiyetin devrini talep etme hakkını kullanıp kullanmayacağı tartışma konusu olmuştur.

Mevcut durumda ise; **Hasırcı’nın** görüşüne katılarak, Uygulama Yönetmeliği m.29’da düzenlenen ikili ayırım dikkate alındığında rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde belgeye dayanıp dayanmamasının icra takip usulünün ne şekilde ilerleyeceği ile ilgili sonuçları olacağı kanaatindeyiz. Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye dayanması, TİTRK m.14/f.1-a’da yer alan hakkın kullanılmasında şart değildir.

3. Mülkiyetin Devrinde İcra Takip Usulü

TİTRK m.14/f.1-a’da borçlunun temerrüdü durumunda rehin alacaklısının İİK m.24 uyarınca rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep edebileceği ifade edilmiştir.

⁴⁸ Hasırcı, **a.g.m.**, s.229.

Uygulama Yönetmeliği m.29/f.2’de rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye dayanması durumunda İİK m.24’ün kıyasen uygulanacağı, diğer durumlarda ise İİK m.24/f.3 uyarınca icra müdürlüğü aracılığıyla rehinli varlığın mülkiyetinin devrinin talep edileceği belirtilmiştir. Uygulama Yönetmeliği’nde yapılan bu ayrım yukarıda incelenmiştir⁴⁹. Bu kısımda rehinli alacaklının mülkiyetin devri talebiyle gerçekleştirebileceği icra takibinde öngörülen usul incelenecektir.

a. Değer Tespiti

Uygulama Yönetmeliği m.31/f.5’e göre Değer Tespiti Yönetmeliği uyarınca düzenlenen değerlendirme raporunun takip talebine eklenmesi gerekmektedir⁵⁰. Bu nedenle takip talebinden önce rehinli varlığın değer tespitinin yapılması zorunludur.

TİTRK m.13’te değer tespiti ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre rehin hakkının kurulmasından önce veya sonra rehne konu taşınır varlığın değer tespiti yapılabilir.

TİTRK m.13/f.1 uyarınca rehin hakkının kurulmasından önceki aşamada rehinli taşınır varlığın değerinin tespit edilmesi ihtiyaridir⁵¹. Değer Tespiti Yönetmeliği m.9/f.1 uyarınca rehin sözleşmesinin tarafları rehinli varlığın değerini serbestçe anlaşılarak belirleyebilir. Ancak m.13/f.2’de rehinli taşınır varlığın birleşmesi veya karışması durumlarında ve temerrüt sonrası hakların kullanılmasında değer tespitinin yapılması zorunludur. Nitekim Uygulama Yönetmeliği m.31/f.5’te benzer şekilde değer tespiti raporunun takip talebinin ekinde icra müdürlüğüne sunulması gerekliliğini ifade etmiştir. Değer Tespiti Yönetmeliği m.7/f.3’te benzer şekilde borçlunun temerrüdünün gerçekleşmesinden sonra rehin alacaklısının değer tespiti yaptırma zorunluluğu belirtilmiştir.

TİTRK m.13/f.2’de değer tespitinin hangi usule göre yapılacağı düzenlenmiştir. Buna göre rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesine başvuru yapılmalıdır. Başvuru üzerine mahkemece, Değer Tespiti Yönetmeliğinde nitelikleri

⁴⁹ Bkz. Bölüm 3-III-B-2-c.

⁵⁰ Hasırcı, **a.g.m.**, s.236. Yazara göre değer tespit raporunun takip talebine eklenmesi “*özel takip şartı*” bu zorunluluğun icra müdürlüğü tarafından dikkate alınmadan takibin kabul edilmesi durumunda süresiz şikâyet hakkı doğacaktır.

⁵¹ Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.36.

belirtilen ekspertiz hizmeti sunan gerçek veya tüzel kişilere rehinli varlığın değeri üç gün içerisinde tespit ettirilir. Değer Tespiti Yönetmeliği m.8/f.1’de görevlendirilecek eksperlerin Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik’e göre yetkilendirilen kişi veya kuruluşlar olması gereklidir⁵².

Değer Tespiti Yönetmeliği m.10/f.1 uyarınca yapılan tespite tebliğden itibaren üç iş günü içerisinde itiraz edilebilir. m.10/f.2’ye göre itiraz edilmesi durumunda mahkeme tarafından Değer Tespiti Yönetmeliğinde belirtilen üç gün içerisinde bir başka ekspere yeni bir değer tespiti yaptırılır. İtiraz üzerine yapılan bu değer tespiti kesindir ve tespitin yapıldığı tarihten iki yıl geçmedikçe yeni bir değer tespiti talep edilemeyecektir.

Değer Tespiti Yönetmeliği m.10/f.4’te yapılan değer tespitine herhangi bir itiraz olmaması durumunda aynı taşınır varlık için bir yıl içerisinde ikinci değer tespiti talebi itiraz hükmünde olacağı ifade edilmiştir. Bu durumda bir yıl içerisinde ikinci değer tespiti talebi üzerine yapılacak tespit kesin olacaktır.

Kanaatimizce, kanun koyucu değer tespiti işlemlerinin ivedi şekilde sonuçlanması için böyle bir usul düzenlemiştir. Ancak söz konusu usulde; itiraz üzerine bir başka eksper tarafından yapılacak olan değer tespitinin kesin olması hak kaybına neden olabilecek nitelikte olup bu duruma karşılık etkin bir itiraz yolu olduğunu söylemek güçtür. Bu nedenle ikinci eksper tarafından düzenlenen raporun birinci eksper raporundan farklı olması durumunda her iki raporun ve itirazların dikkate alınarak nihai bir raporun düzenlenmesi daha isabetli olurdu.

b. Takip Talebi

Uygulama Yönetmeliği m.30/f.1’de rehinli taşınırın mülkiyetinin devrinin borçlu temerrüdünün gerçekleşmesinden sonra bir takip talebi ile yapılacağı ifade edilmiştir. Uygulama Yönetmeliği m.30/f.2’de ise bu takip talebinin temerrüdün gerçekleşmesini takip eden yedi gün içerisinde yapılacağı düzenlenmiştir.

⁵² BBDK tarafından faaliyet izni verilen kuruluşlar için bkz. <http://www.bddk.org.tr/Kuruluslar-Kategori/Bankalara-Değerleme-Hizmeti-Vermeye-Yetkili-Kuruluslar/11> (Erişim Tarihi: 24.05.2019)

Uygulama Yönetmeliği ile rehinli varlığın mülkiyetinin devri için takip talebinin yedi gün içerisinde yapılması zorunluluğu getirildiği görülmektedir. Uygulama Yönetmeliği'nde yedi günlük hak düşürücü süre düzenlenmesine karşılık TİTRK'de böyle bir düzenleme yapılmamıştır. Bu yönüyle yönetmelik hükmünün kanunda yer alamayan bir hak düşürücü süreyi düzenlemesi eleştiri konusudur⁵³.

Uygulama Yönetmeliği m.40'da öncelik hakkına sahip olan rehin alacaklısının bir hafta içerisinde mülkiyetin devri talebinde bulunmaması durumunda sonra gelen rehin alacaklıların sırasıyla mülkiyetin devri talebinde bulunabileceği ifade edilmiştir. Uygulama Yönetmeliği m.30/f.2'de "*yedi gün*" ile düzenlenen sürenin m.40'da "*bir hafta*" olarak düzenlemesi ise ifade farklılığına neden olmaktadır.

Uygulama Yönetmeliği m.31/f.2 uyarınca yetkili icra müdürlüğü rehinli varlığın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri icra müdürlüğüdür. Uygulama Yönetmeliği m.31/f.3 uyarınca takip talebi sözlü, yazılı veya elektronik ortamda yapılabilir.

Rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilecek kişiler önceki kısımda ifade edilmiştir⁵⁴. Takip talebinin karşı tarafı ise mülkiyetinin devri talep edilen taşınırın maliki ve borçludur. Rehlin taşıyırının maliki borçlu olabileceği gibi bir üçüncü kişi de olabilir. Bu durumda şekli mecburi takip arkadaşlığı söz konusudur⁵⁵. Takibin hem borçluya hem de malike yöneltilmesi gerekir.

Uygulama Yönetmeliği m.31/f.4'te takip talebinde yer alması gereken hususlar düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre yönetmeliğin m.9/f.1-a ve b bendinde belirtilen alacaklı ve borçlu bilgilerinin takip talebinde yer alması gereklidir. Buna göre rehin alacaklısı tacir ise ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası; kamu veya özel kurum ve kuruluş ise kurum adı, adresi ve yetkili kişinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası;

⁵³ Hikmet Bilgin, "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İcra-İflas Hukuk Açısından Genel Bir Bakış", **TAAD**, Y.8, S.31, 2017, s.630; Hasırcı, **a.g.m.**, s.231-232. Yazar söz konusu düzenlemenin tasarruf ilkesine ve TİTRK'ye aykırı olduğunu ifade etmiştir.

⁵⁴ Bkz. Bölüm 3-III-B-1-a.

⁵⁵ Hasırcı, **a.g.m.**, s.233.

esnaf ise kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası takip talebinde yer almalıdır.

Rehin veren borçlunun da tacir veya esnaf olması durumunda yukarıda belirtilen bilgileri; çiftçi ise kimlik numarası, ÇKS numarası, adı, soyadı, imzası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası; serbest meslek erbabı ise kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası; üretici örgütü belgesine sahip üretici örgütü ise üretici örgütü belge numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası takip talebinde yer almalıdır.

Uygulama Yönetmeliği m.31/f.4'te açıkça yer verilmemişse de üçüncü kişinin borçlu lehine rehin göstermesi veya sonradan rehinli varlığın maliki olması durumunda üçüncü kişinin kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzasına takip talebinde yer verilmesi isabetli olacaktır⁵⁶.

Uygulama Yönetmeliği m.31/f.4-c bendi uyarınca rehnin güvence oluşturduğu borç bilgilerinin de takip talebinde yer alması zorunludur.

Takip talebi ile birlikte birtakım belgelerin icra müdürlüğüne sunulması zorunludur. Uygulama Yönetmeliği m.31/f.6 uyarınca rehin sözleşmesinin aslının veya borçlu sayısından bir fazla olacak şekilde rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi tarafından onaylanmış bir örneği takip talebine eklenir. Yine Uygulama Yönetmeliği m.31/f.7 uyarınca rehin verenin, rehinli taşınır varlığın zilyedinin, sonraki sırada yer alan alacaklıların ve rehinli taşınırın bilgilerini içerir Sicilden alınmış belge takip talebine eklenir.

c. Sıra Cetveli ve Öncelik Hakkı

(1). Sıra Cetveli

Rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devri talebini içeren takip talebinin icra müdürlüğüne sunulmasından sonra rehin alacaklısı sayısının birden fazla olması

⁵⁶ Hasırcı, **a.g.m.**, s.235.

durumunda icra müdürü tarafından sıra cetveli hazırlanır. Uygulama Yönetmeliği m.32/f.1 uyarınca sıra cetveli, değer tespit raporunda yer alan rehinli taşınınırın değeri esas alınarak rehinli alacaklıların öncelik sırası ve alacak miktarlarını içerir.

Yapılan bu düzenlemeler ışığında TİTRK m.14/f.1-a kapsamında yapılan takipte sıra cetvelinin takibin başında düzenlendiği görülmektedir. Oysa İİK m.140 uyarınca takiplerde sıra cetveli satış sonrasında elde edilen paraların paylaşılması aşamasında alacaklıların tamamının tatmin edilmemesi durumunda düzenlenir. Nitekim TİTRK m.13 uyarınca rehin alacaklısı icra takibini başlatmadan rehinli varlığın değer tespitini yaptırmak zorundadır. Kanaatimizce icra takibinin başlangıcında gerek rehinli alacaklıların alacak miktarı gerek rehinli varlığın değeri belirli olduğundan genel usulden farklı bir usul tercih edilmiştir.

Uygulama Yönetmeliği m.32/f.2 uyarınca sıra cetveli icra müdürlüğü tarafından ilgililere tebliğ edilir. Sıra cetvelinin tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde rehin alacaklısı dava yoluyla sıra cetvelinin içeriğine itiraz edebilir. Uygulama Yönetmeliği m.34/f.1’de sıra cetveline itiraz davasında asliye hukuk mahkemeleri görevli mahkeme olarak, rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri yetkili mahkeme olarak belirlenmiştir. İtiraz davası basit yargılama usulüne tabidir. TİTRK’de sıra cetveline itiraz davasında görevli ve yetkili mahkeme düzenlenmemişken yönetmelik ile düzenleme yapılması eleştiri konusudur⁵⁷. Çünkü Anayasa m.142/f.1’de mahkemelerin görev ve yetkileri ile yargılama usulleri ancak kanunla düzenlenir. Anayasa’nın açık düzenlemesi karşısında yönetmelik hükmü ile mahkemelerin görevi ve yargılama usulünün düzenlenmesi anayasaya aykırılık taşımaktadır.

Sıra cetveline itiraz alacağın esasına ve miktarına ilişkin olmayıp sıraya ilişkin ise icra mahkemesinde şikâyet yoluna başvurulabilir. İİK m.16 uyarınca şikâyet yedi günlük süreye tabidir. Bu nedenle rehin alacaklısı sıra cetvelinin tebliğinden itibaren yedi günlük süre içerisinde şikâyet yoluna başvurabilir. İfade etmek gerekir ki;

⁵⁷ Hasırcı, **a.g.m.**, s.242. Yazar, yönetmelik hükmü ile böyle bir düzenleme yapılmasını Anayasa m.142 hükmüne aykırılık teşkil ettiğini ifade etmektedir.

Uygulama Yönetmeliği m.34 ile düzenlenen sıra cetveline itiraz ve şikâyet usulü esas olarak İİK m.142'ye benzerdir⁵⁸.

(2). Öncelik Hakkı

İcra müdürlüğü tarafından hazırlanacak sıra cetvelinde TİTRK m.11 ve Uygulama Yönetmeliği m.33'te yer alan öncelik hakkı esas alınmalıdır. Bu kapsamda TİTRK'de ilerleme ve derece sistemi olarak ikili sistem benimsendiği görülmektedir. TİRK döneminde ise sadece ilerleme sistemi uygulanmıştır.

TİTRK m.11/f.1'e göre derece sırası belirtilmeksizin birden fazla rehin kurulması durumunda öncelik hakkı rehin kurulma anına göre belirlenir. Buna göre TİTRK sisteminde temel olan ilerleme sistemidir⁵⁹. Taraflar aksini kararlaştırmadıysa rehin alacaklılarının öncelik hakkı ilerleme sistemine göre belirlenir. Uygulama Yönetmeliği m.25/f.3 uyarınca öncelik sırası rehin Sicile tescil anına göre belirlenir. Uygulama Yönetmeliği m.25/f.5'e göre öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının rehin hakkı sicilden terkin edildiğinde sonraki sıradaki rehin alacaklıları sırayla boşalan dereceye ilerler.

Uygulama Yönetmeliği m.25/f.6'da ise iradi olarak boşalan dereceye ilerleme hakkının tanınması düzenlenmiştir. Buna göre sonraki sıradaki rehin alacaklısına boşalan dereceye ilerleme hakkı tanınması önceki sırada yer alan diğer rehin alacaklılarının muvafakatine bağlıdır. Uygulama Yönetmeliği m.25/f.7'e göre boşalan dereceye ilerleme hakkı içeren sözleşmelerin TİTRK ve Yönetmelikte belirtilen rehin sözleşmesinin şekil şartına uygun yapılması ve Sicile tescil edilmesi gereklidir.

TİTRK m.10/f.1 düzenlemesi ile derece sisteminin de uygulanması mümkün kılınmıştır. Buna göre rehin kurulurken rehin tutarı ve derecesi belirtilerek öncelik hakkı tanınabilir. Rehnin ikinci veya daha sonraki bir derecede kurulabilmesi için önceki derecenin miktarının tescilde belirtilmesi şarttır. İlerleme sistemine benzer şekilde TİTRK m.10/f.2 uyarınca derece sisteminde de boşalan dereceye geçme hakkı sözleşmesinin geçerliliği Sicile tescil edilmesine tabidir. Ancak Uygulama Yönetmeliği m.26/f.4'te ifade edildiği gibi önceki derecede kurulan rehin hakkının

⁵⁸ Hasırcı, **a.g.m.**, s.241.

⁵⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.110.

herhangi bir sebepten dolayı terkin edilmesi sonraki derecelerde yer alan alacaklılara kendiliğinden boşalan dereceye geçme hakkı vermemektedir.

TİTRK m.11/f.4'te ise rehinli varlığın getirisi üzerindeki öncelik hakkı düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre rehinli varlığın getirisi üzerinde ayrıca bir rehin kurulmamış ise getiri üzerindeki öncelik hakkı asıl rehinli varlığın üzerindeki ile aynıdır.

Son olarak Uygulama Yönetmeliği m.33/f.8 düzenlemesine değinmek gerekir. Söz konusu düzenleme TİTRK kapsamında kurulan rehin hakları ile diğer kanunlara göre kurulacak olan rehin hakları arasındaki öncelik hakkına ilişkindir. Buna göre hangi rehin hakkı önceki bir tarihte kurulmuş ise öncelik hakkına sahip olacaktır.

d. Ödeme Emri ve İcra Emri

(1). Ödeme Emri

Sıra cetveline itiraz edilmemesi, itiraz veya şikâyet edilmiş ise bunların reddedilmesi durumunda sıra cetveli kesinleşir. Uygulama Yönetmeliği m.35/f.1'de sıra cetvelinin kesinleşmesi hususunun rehinli taşınır varlık üzerinde sonraki sırada yer alan rehin hakkı sahiplerine ihbarname ile bildirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Ayrıca borçlu ve varsa rehinli varlığın maliki üçüncü kişiye icra müdürlüğü tarafından düzenlenen ödeme emri gönderilir.

Uygulama Yönetmeliği m.35/f.2 uyarınca icra müdürlüğü tarafından düzenlenen ödeme emrinde borcun ödeme süresinin on beş gün olduğu ve yedi günlük süre içerisinde ödeme emrine itiraz edilmez ve borç ödeme süresi içerisinde ödenmezse rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin rehin alacaklısına devredileceği ihtarına yer verilmelidir.

Uygulama Yönetmeliği m.36/f.1'de ödeme emrine itiraz hakkında İİK m.148-150/d yani ipoteğin paraya çevrilmesi hükümlerine atıf yapılmıştır. İİK m.150 ödeme emrine itiraz başlığı taşımakta olup ipotek hakkının resmi senede dayanmasından dolayı rehin hakkının itiraz konusu yapılamayacağı düzenlemesini içermektedir. Ancak Uygulama Yönetmeliği m.36/f.1'de söz konusu düzenlemelere atıf yapıldıktan sonra m.36/f.2'de sadece rehin hakkına itiraz edilmesi imkânı tanınmış ve söz konusu itiraz sonuçlanıncaya kadar rehinli varlığın mülkiyetinin alacaklıya devredilemeyeceği

ifade edilmiştir⁶⁰. TİTRK’de rehin sözleşmesinin resmi senet şeklinde düzenlenme zorunluluğu olmadığından İİK m.150’den farklı olarak rehin hakkına itiraz imkânı tanınmasının isabetli olduğu söylenebilir.

İtirazın incelenmesi noktasında İİK m.150/a hükmü İİK m.62 ila 72 hükümlerine atıf yapmaktadır. Söz konusu hükümlerde esas olarak itirazın şekli, sebepleri, hükmü, gecikmiş itiraz, itirazın iptali ve kaldırılması, takibin talik veya iptali, menfi tespit ve istirdat davası yer almaktadır. Burada şu hususa değinmek gerekir ki; İİK m.72 uyarınca borçlu tarafından açılacak menfi tespit davasında TİTRK kapsamındaki takibin konusu malın satışı olmayıp, mülkiyetin devri olduğundan takip sonrasında da yüzde on beş teminat karşılığı takibin durdurulması mümkün olacaktır⁶¹.

(2). İcra Emri

Uygulama Yönetmeliği m.37/f.1 ile İİK kapsamındaki takiplerden farklı olarak ödeme emrinin düzenlenmesinden sonra ödeme emrine itiraz edilmez ise veya itiraz hükümden düşürülürse icra müdürlüğü tarafından bir icra emri düzenlenir. İcra emrinde borçlu veya rehinli varlığı elinde bulunduran üçüncü kişiye yedi gün içerisinde rehinli varlığı teslim etmesi ihtarı yer alır.

Uygulama Yönetmeliğinde ödeme emri ve icra emrinin bir takipte birlikte kullanılması usulü İİK düzenlemesinden önemli farklılık içermektedir⁶². İİK kapsamında ilamlı ve ilamsız icra olmak üzere ikili bir ayırım yapılırken TİTRK kapsamında yapılacak takipte her iki icra türüne ait uygulama birlikte yer almaktadır.

İcra emrinin borçluya ve rehinli varlığı elinde bulunduran üçüncü kişiye tebliğ edilmesinden sonra bu kişilerin ayrıca bir itiraz veya icrayı geri bırakma imkanları bulunmamaktadır. **Bilgin’in** de ifade ettiği gibi esasında söz konusu icra emri rehinli varlığın yedi gün içerisinde teslim edilmesini ihtarını içeren bir muhtıra niteliğindedir⁶³. Ancak rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye dayanması

⁶⁰ Rehin hakkına itiraz için bkz. İlhan E. Postacıoğlu, Sümer Altay, **İcra Hukuku Esasları**, 5.bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s.659. Rehin hakkına itiraz; rehinin geçerli şekilde kurulmadığına ve rehin hakkının sonlandığına ilişkin olabilir.

⁶¹ Hasırcı, **a.g.m.**, s.245-246, dn.79.

⁶² Hasırcı, **a.g.m.**, s.247. Yazar, ödeme emrine itiraz edilmedikten veya itirazın hükümden düşürülmesinden sonra icra emri düzenlenmesini eleştirmektedir.

⁶³ Bilgin, **a.g.m.**, s.641.

veya Uygulama Yönetmeliği m.35/f.3 gereğince İİK m.150/1 istisnası durumunda icra müdürlüğünün doğrudan icra emri düzenlemesi söz konusu olacaktır. Uygulama Yönetmeliği m.37'ye göre icra emrinde borçluya ayrıca bir ödeme süresi verilmeden doğrudan rehinli varlığın teslimi emredilmektedir.

Borçlu veya rehinli varlığı elinde bulunduran üçüncü kişi ödeme emrinin gereğini yapmaz veya eksik yaparak rehinli malı zilyetliğinde bulundurmaya devam ederse Uygulama Yönetmeliği m.37/f.3 uyarınca rehinli taşınır varlık zorla alınır ve durum Sicile bildirilir.

Rehinli taşınır varlık borçlunun zilyetliğinde olmayıp kimin zilyetliğinde olduğu da bilinmiyorsa İİK m.24/f.4 uyarınca teslim borcu rehinli taşınır varlığın değeri kadar para borcuna dönüşür⁶⁴. Rehlin alacaklısı aynı takip üzerinden borçlunun diğer malvarlığı değerlerini haczedebilir.

Son olarak ifade etmek gerekir ki, TİTRK m.16/f.1-b bendi uyarınca borçlu veya rehinli varlığı zilyetliğinde bulunduran üçüncü kişi rehinli varlığın mülkiyetinin talep edilmesine rağmen mülkiyeti devretmemesi durumunda alacağını kısmen veya tamamen tahsil edemeyen rehin alacaklısının şikâyeti üzerine güvence altına alınan borç miktarının yarısını geçmeyecek şekilde adli para cezası ile cezalandırılır.

4. Devir Sonrasında Rehlin Alacaklısının Sorumlulukları

Rehin alacaklısının alacağı her zaman mülkiyetini devraldığı rehinli varlığın değer tespit raporu ile tespit edilen değerine eşit olmayabilir. “*Mülkiyetin devri sonrası yükümlülükler*” başlığını taşıyan Uygulama Yönetmeliği m.38'de rehin alacaklısının alacağının rehinli varlığın değerinden az ve fazla olması durumları düzenlenmiştir.

Uygulama Yönetmeliği m.38/f.1 uyarınca rehin alacaklısının alacağı rehinli varlığın değerinden fazla ise rehinli varlığın değerinin onda dokuzunu alacağına mahsup ederek mülkiyeti devralabilir. Aradaki fark tutarına ve diğer alacaklıların öncelik hakkına göre alacak tutarlarına ilişkin rehin açığı belgesi düzenlenerek rehin alacaklılarına verilir. Söz konusu düzenleme her ne kadar “*mülkiyetin devri sonrası yükümlülükler*” başlığı altında yer almışsa da herhangi bir yükümlülük

⁶⁴ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.211.

içermemektedir. Bu düzenlemede geçen alacağın onda dokuz oranında mahsup edilmesi kuralının hangi amaçla kabul edildiği de belli değildir. Çünkü TİTRK m.14/f.1-a bendi son cümlesinde rehin alacaklısının alacağının rehinli varlığın değerinden az olması durumunda aradaki fark tutarı kadar diğer alacaklılara borçlu ile birlikte müteselsilen sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Uygulama Yönetmeliği ile kanun hükmünü aşar nitelikte ve mülkiyet hakkını ihlal eder bir düzenlemenin getirilmesi eleştiri konusudur⁶⁵. Rehinli varlığın gerçek değerinin altında bir tutarla alacağın mahsup edilmesi menfaat dengesinde borçlunun ciddi şekilde aleyhine bir düzenlemedir.

Uygulama Yönetmeliği m.38/f.2’de rehin alacaklısının alacağının taşınır varlığın değerinden az olması durumunda takip edilecek usul düzenlenmiştir. Bu durumda rehin alacaklısı aradaki fark tutarını icra müdürlüğünün hesabına yatırmalıdır. Söz konusu tutarın icra müdürlüğü hesabına yatırılmaması durumunda rehin alacaklısı ile borçlu birlikte aradaki fark tutarı kadar müteselsilen sorumlu olacaktır. Düzenlemenin buraya kadar olan kısmı çelişkili ifadeler içermektedir⁶⁶. Çünkü ilk cümlede rehin alacaklısının mülkiyeti devir alabilmesi için aradaki fark tutarını icra müdürlüğüne yatırması gerektiği ifade edildikten sonra yatırmaması durumunda müteselsilen sorumluluk doğacağı ifade edilmiştir. TİTRK m.14/f.1-a düzenlemesinde rehin alacaklısının borçlu ile müteselsilen sorumlu olacağı açıkça ifade edildiğinden yönetmelik düzenlemesi ile rehin alacaklısına fark tutarını icra müdürlüğüne yatırmadan mülkiyeti devir alamayacağı söylenemez. Ancak yönetmelik hükmünün herhangi bir tereddüde sebep olmayacak şekilde düzenlenmesi isabetli olacaktır.

Uygulama Yönetmeliği m.38/f.2’nin devamında fark tutarın diğer rehin alacaklılarına öncelik sırası ve hisselerine göre paylaştırılacağı ifade edilmiştir. Eğer rehin alacaklısı fark tutarı icra müdürlüğüne yatırır ise icra müdürlüğü öncelik sırasına göre yatırılan parayı diğer alacaklılara paylaştıracaktır. Aynı sıradaki rehin

⁶⁵ Hasırcı, **a.g.m.**, s.250-253. Yazar söz konusu düzenlemenin T.C. Anayasası m.35’te düzenlenen mülkiyet hakkına, AİHS Ek Protokol 1 m.1’e aykırı olduğu ifade etmiştir.

⁶⁶ Hasırcı, **a.g.m.**, s.253.

alacaklılarına garamaten paylaşırma yapılacaktır. Alacağını kısmen veya tamamen alamayan rehin alacaklılarına da rehin açığı belgesi verilecektir.

Uygulama Yönetmeliği m.38/f.3'te düzenlenen rehin açığı belgesinin İİK'de düzenlenen rehin açığı belgesi ile aynı hukuki sonuçları doğuracağı belirtilmiştir. Rehin açığı belgesi İİK m.152'de düzenlenmiştir. Rehin açığı belgesi alan alacaklılar tahsil edemediği alacağı için haciz veya iflas yoluna başvurabilir. İİK m.152/f.3 hükmünü⁶⁷ kıyasen uygularsak; rehinli varlığın mülkiyetinin devri tarihinden itibaren bir sene içerisinde alacaklının haciz yolu ile takip talebinde bulunması durumunda borçluya yeniden icra veya ödeme emri tebliğ edilmesine gerek yoktur.

Son olarak sadece bir rehin alacaklısı ve alacağın rehinli varlığın değerinden az olması durumunda takip edilmesi gereken usule değinmek gerekir. TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği kapsamında bu duruma ilişkin açık bir düzenleme yer almamaktadır. Uygulama Yönetmeliği m.38/f.2 lafzında rehin alacaklısının fark tutarını icra müdürlüğüne yatırması gerektiği belirtilmiştir. Ancak bu düzenlemenin devamında yatırılan tutarın diğer alacaklılara paylaştırılacağı ifade edilmiştir. Kanaatimizce borçlu ve alacaklı menfaat dengesinin korunması için söz konusu boşluğun giderilerek aradaki fark tutarının borçluya ödenmesi şartıyla rehin alacaklısının mülkiyeti devir alabileceği düzenlenmelidir⁶⁸.

5. Lex Commissoria Yasağı

Borçlunun temerrüdü durumunda borçlu ile alacaklı arasında rehin alacaklısının rehinli varlığın maliki olacağına dair yapılan anlaşmaların geçersiz kabul edilmesi lex commissoria yasağı olarak ifade edilmektedir⁶⁹. Roma Hukuku ilkelerinden olan lex commissoria yasağı temel olarak rehin alacaklısının borçlunun içinde bulunduğu zor durumdan faydalanarak alacağının çok üzerinde bir değere sahip olan varlığı borcuna karşılık edinmesini engellemeyi amaçlamaktadır.

⁶⁷ İİK m.152/f.3: “Alacaklı, satış yapılmamışsa artırma gününden, satış yapılması halinde satışın kesinleşmesi tarihinden itibaren bir sene içinde haciz yolu ile takip talebinde bulunursa yeniden icra veya ödeme emri tebliğine lüzum yoktur.”

⁶⁸ Benzer yönde bkz. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.217.

⁶⁹ İlhan Helvacı, **Türk Medeni Kanunu'na Göre Lex Commissoria Yasağı**, İstanbul, Alfa Yayınevi, 1996, s.8; Zeliha Dereli, “**Lex Commissoria Yasağı**”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s.28.

Hukukumuzda TMK m.873/f.2 ile taşınmazlar bakımından, TMK m.949 ile taşınırılar bakımından ve TMK m.954/f.2 ile hak ve alacaklar bakımından lex commissoria yasağı kabul edilmiştir⁷⁰. TİRK döneminde m.14/f.1 ile ticari işletmenin bütünü veya münferit bir unsuru üzerinde rehin alacaklısına mülkiyetin devrini öngören sözleşme hükmü geçersiz sayılmıştır⁷¹. Ancak borcun muaccel olmasından sonraki aşamada rehin veren ile rehin alacaklısının rehinli varlığın mülkiyetinin devri konusunda anlaşmaları her zaman mümkündür⁷². Böyle bir anlaşma lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmemektedir.

TİTRK’de lex commissoria yasağına ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediği gibi temerrüt sonrası haklar arasında rehin alacaklısının rehinli varlığın mülkiyetinin kendisine devredilmesini talep etme hakkı tanınmıştır. TİTRK m.14/f.1-a hükmü ile rehin alacaklısına tanınan rehinli varlığın mülkiyetini talep etme hakkının lex commissoria yasağına aykırılık teşkil edip etmediği ise öğretide tartışma konusu olmuştur.

Öğretide bir kısım yazarlara göre TİTRK m.14/f.1-a hükmü ile rehin alacaklısına tanınan mülkiyetin devrini talep etme hakkı lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmektedir⁷³. Bu görüşü savunanlar henüz rehin sözleşmesinin başında rehin alacaklısının mülkiyeti devir hakkına sahip olduğu, rehinli varlığın değeri yerine doğrudan rehinli varlığın kendisine dönük bir hakkın rehin hukukuyla bağdaşmayacağı, borçlu ile alacaklı arasındaki menfaat dengesinin rehin alacaklı lehine bozulduğu gerekçeleri ile TİTRK m.14/f.1-a hükmünün rehin hukukunun temel ilkelerinden olan lex commissoria yasağına aykırılık teşkil ettiği görüşündedir.

⁷⁰ Fatma Kurt, “Lex Commissoria (Mülküne Geçirme) Yasağı”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C.82, S.1, 2008, s.132.

⁷¹ TİRK m.14/f.1: “*Borçlu borcunu ödemediği takdirde, alacaklıya; ticari işletmeyi veya münferit bir unsurunu temellük etmek hakkını veren her türlü mukavele hükümsüzdür.*”

⁷² Helvacı, *Lex Commissoria Yasağı*, s.101.

⁷³ Şit İmamoğlu, *İnceleme*, s.43; Karakuş Erbaş, *a.g.e.*, s.214; Göle, Aydoğan, *a.g.m.*, s.45; Bilgin, *a.g.m.*, s.624; Murat Can Atakan, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, *LHD*, C.15, S.171, 2017, s.1115; Hamamcıoğlu, Karamanlioğlu, *a.g.m.*, s.131. Yazarlar, TİTRK m.14/f.1-a hükmünün lex commissoria yasağına kanuni bir istisna teşkil ettiği görüşündedir.

Öğretinde aksi görüşü savunan yazarlara göre TİTRK m.14/f.1-a hükmü lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmemektedir⁷⁴. Bu görüşü savunan yazarlar TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği ile borçlunun dezavantajlı duruma düşmesini, sömürülmesini engelleyen düzenlemeler yaptığını, bunlar arasında taşınır varlığın gerçek değerinin tespit edilmesi ve ancak temerrüt sonrasında böyle bir hakkın tanınması sayılabilir. Ayrıca tespit edilen değer alacak miktarından mahsup edilecektir⁷⁵.

Kanaatimizce TİTRK m.14/f.1-a hükmü ile rehin alacaklısına rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep etme hakkı verilmesi lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmemektedir. Bu görüşteki yazarlara katılarak borçlunun haklarının korunduğu ve objektif şekilde yapılan değer tespiti sonucundaki miktar kadar rehin alacaklısının alacağının tatmin edildiği düşünüldüğünde lex commissoria yasağının amacına ulaşıldığı söylenebilir. Bunun dışında ifade etmek gerekir ki borçlu ile alacaklı temerrüt sonrasında her zaman rehinli varlığın mülkiyetinin ifa uğruna veya yerine rehin alacaklısına devredilmesini kararlaştırabilir. Söz konusu devir de lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmeyecektir.

Ayrıca Uygulama Yönetmeliği'nde lex commissoria yasağına aykırılık teşkil edecek nitelikteki bir hüküm yürürlükten kaldırılmıştır. Uygulama Yönetmeliği m.9/f.1-ı bendinde rehin alacaklısının TİTRK m.14/f.1-a hükmünde yer alan haktan yararlanabilmesinin rehin sözleşmesinde böyle bir kayda yer verilmesine bağlayan hüküm yürürlükten kaldırılmıştır⁷⁶. Çünkü böylesi bir kayıt rehinin kurulma aşamasında rehinli varlığın mülkiyetinin devrini içeren bir sözleşme niteliğinde olacaktır.

⁷⁴ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.149; Arif Duran, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri", **SÜHFD**, C.4, S.2, 2016, s.113-114.

⁷⁵ Ancak TİTRK'de yer verilmeyen Uygulama Yönetmeliği m.38/f.1 hükmünde alacağın 9/10 oranına karşılık rehinli varlığın mülkiyetinin devredileceği düzenlemesinin lex commissoria yasağı ile bağdaşmadığı söylenebilir.

⁷⁶ Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, RG. 30428.

C. Alacağı Varlık Yönetim Şirketine Devretme Hakkı

Borçlunun temerrüdü durumunda rehin alacaklısının sahip olduğu bir diğer hak alacağını devretmektir. TİTRK m.14/f.1-b bendi uyarınca rehin alacaklısı alacağını 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredebilecektir. Böylelikle rehin alacaklısı alacağına daha hızlı bir şekilde kavuşabilecek ancak alacağının belli bir kısmını devir karşılığında varlık yönetim şirketine satmış olacaktır.

BanK m.143'te varlık yönetim şirketi düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre varlık yönetim şirketi; bankalar, TMSF ve diğer mali kurumların alacaklarının ve diğer varlıklarının satın alınması, satılması, tahsili ve yeniden yapılandırılması amacına hizmet eden kuruluşlardır. Varlık yönetim şirketlerinin temel olarak işlevi finans sistemindeki kuruluşların ana para, faiz ve diğer alacaklarını tahsil edemedikleri durumda bu alacakları kısmen veya tamamen temlik almak suretiyle satın almaktadır⁷⁷. Böylelikle finans sistemindeki kuruluşların tahsil edemediği alacakları nedeniyle zarara uğraması önemli ölçüde engellenerek finans sistemindeki nakit akışının devamlılığı sağlanır.

BanK m.143 ve Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik⁷⁸ m.11'de varlık yönetim şirketlerinin faaliyet alanı bankalar, TMSF ve diğer mali kurumlar⁷⁹ olarak sınırlandırılmıştır. TİTRK m.14/f.1-b bendi uyarınca TİTRK kapsamında rehin alacaklısı alacağını varlık yönetim şirketine devredebilecektir. TİTRK kapsamında rehin alacaklısı olabilecek kişiler arasında BanK m.143 ve Varlık Yönetim Yönetmeliği m.11'de belirtilenler dışında tacir ve esnaf da girmektedir. Söz konusu iki hüküm arasındaki çelişki “*önceki kanun sonraki kanunu ilga eder*⁸⁰” kuralı ile çözümlenebilir. Buna göre eşit derecede etkin iki kanun

⁷⁷ Hasan Lök, "Varlık Yönetim Şirketlerinin Türk Bankacılık Sistemindeki Sorunlu Kredilerin Yönetimindeki Rolü", **MUKADDİME**, C.9, S.2, 2018, s.206.

⁷⁸ RG. 01.11.2006, S. 26333.

⁷⁹ Varlık Yönetim Yönetmeliği m.3/f.1-b: “*Diğer mali kurumlar: Ana faaliyet konuları para ve sermaye piyasaları olan ve bu konulardaki özel kanunlara göre izin ve ruhsat ile faaliyet gösteren kurumlardan, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, finansman şirketleri ve varlık yönetim şirketleri gibi finansman sağlama veya ödünç para verme işleriyle iştigal eden tüzel kişileri ifade eder.*”

⁸⁰ Latince “lex posterior derogat priori”.

arasındaki hükümlerde çatışma varsa sonraki tarihli kanun hükmü uygulanacaktır⁸¹. O halde TİTRK m.3'te rehin alacaklısı olarak sayılanların tamamı alacaklarını borçlu temerrüdü sonrasında varlık yönetim şirketlerine devredebilecektir⁸².

Rehin alacaklısının varlık yönetim şirketine alacağını devretmesi TBK m.183 vd. yer alan alacağın devri hükümlerine tabidir. TBK m.183/f.1 uyarınca rehin alacaklısı, aksine bir anlaşma bulunmadıkça, borçlunun rızası aranmaksızın alacağını devredebilecektir. TBK m.184/f.1'e göre alacağın devrinin geçerliliği yazılı şekil şartına tabidir.

TBK m.189/f.1 uyarınca devreden rehin alacaklısının şahsına özgü olanlar dışındaki öncelik hakkı ve bağlı haklar alacak ile birlikte devralana geçecektir. Bağlı hakların başında alacağın faizi ve rehin gibi güvenceler gelmektedir⁸³. O halde rehin alacaklısının öncelik hakkı ve rehin hakkı bütünüyle alacağı devralan varlık yönetim şirketine geçecektir. Rehin alacaklısının boş dereceye ilerleme hakkına sahip olması durumunda bu hak da varlık yönetim şirketine geçecektir⁸⁴.

Uygulama Yönetmeliği m.41/f.1'de TİTRK kapsamından daha geniş şekilde alacağın devri imkânı düzenlenmiştir. Buna göre rehin alacaklısı alacağını varlık yönetim şirketine devredebileceği gibi herhangi bir üçüncü kişiye de devredebilir. Devralan kişiler rehin alacaklısının halefi olur. Yönetmelik hükmü ile kanun kapsamında tanınan bir hakkın genişletilmesi isabetli olmamıştır⁸⁵. Zira TİTRK m.14/f.1-b hükmünde sadece varlık yönetim şirketinin alacağı devralabileceği düzenlenmiştir. Kanun koyucunun iradesi üçüncü kişilerin de alacağı devralabilmesi yönünde ise TİTRK m.14/f.1-b hükmünün değiştirilerek kanun düzeyinde bu hak düzenlenmelidir.

Kanaatimizce TİTRK hükümlerinde üçüncü kişilerin rehinli alacağı devir alabileceğine ilişkin bir hüküm yer almasa dahi genel hükümler çerçevesinde alacağın devri mümkündür. Ancak bu durumda devir alan üçüncü kişinin TİTRK m.3'te sayılan

⁸¹ Erdal Kuluçlu, "Türk Hukuk Sisteminde Normlar Hiyerarşisi ve Sayıştay Denetimine Etkileri", **Sayıştay Dergisi**, S.71, 2008, s.9.

⁸² Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.43.

⁸³ Nomer, **a.g.e.**, s.243.

⁸⁴ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.220.

⁸⁵ Benzer yönde bkz. Hasırcı, **a.g.m.**, s.259.

kişiler arasında yer alması zorunluluğu tartışma konusudur. Mülga TİRK döneminde de farklı görüşler yer almıştır⁸⁶. TİTRK döneminde de alacağın devri hususunda m.3'te yer alan sınırlamanın rehnin kuruluş aşaması ile ilgili olduğunu, sonrasındaki devirleri kapsamadığı görüşüne yer verilmiştir⁸⁷. Ancak bizce TİTRK m.3'te sayılan rehin alacaklısı sıfatları alacağın devri işleminde de dikkate alınmalıdır. Aksi durumda rehnin kuruluşu aşamasında rehin alacaklısı olamayacak üçüncü kişilerin kanunu dolaşmak suretiyle rehin alacaklısı sıfatına sahip olmasına izin verilecektir.

Son olarak TİTRK m.12/f.6 uyarınca alacağın devri işlemi sicile tescil edilmelidir. Söz konusu tescili yaptırmakla yükümlü olan taraf rehin verendir. Sicil Yönetmeliği m.16/f.3 hükmüne göre sicile tescil edilme zorunluluğu olan işlemler sicile tescil edilmezse üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmeyecektir. Bu durumda rehin verenin alacağın devri işlemini sicile tescil ettirmemesi ikincil nitelikteki rehin hakkının da devrinin üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmeyeceği sonucunu doğurabilir. **Antalya, Acar'a** göre⁸⁸ söz konusu düzenleme eleştiriye açık olup yönetmelik hükmü ile TMK, TBK ve TTK gibi temel kanunlarda yer alan prensiplerin değiştirilmesi mümkün değildir.

Kanaatimizce de alacağın devrinin sicile tescil edilmemesinin rehin hakkının devri yönünden üçüncü kişiler nezdinde hüküm ifade etmeyeceği düzenlemesi isabetli değildir. Zira TBK m.186 vd. alacağın devrinin üçüncü kişi nezdinde doğuracağı sonuçlar düzenlenmiştir⁸⁹.

D. Rehinli Varlığı Kiralama ve Lisans Hakkı

1. Genel Olarak

Borçlunun temerrüdü durumunda rehin alacaklısının TİTRK m.14/f.1-c bendi uyarınca sahip olduğu bir diğer hak rehinli varlığın kiralama ve lisans hakkını

⁸⁶ Mülga TİRK döneminde rehinli alacağın ancak rehin alacaklısı olabilecek kişilere devredilebileceği yönündeki görüşler için bkz. Antmen, **a.g.e.**, s.75; Emine Gökçe Karabel, **Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s.74. Aksi yönde bkz. Seza Reisoğlu, **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği, 1997, s.49.

⁸⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.36.

⁸⁸ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.35.

⁸⁹ TBK m.186/f.1: "*Borçlu, alacağın devredildiği, devreden veya devralan tarafından kendisine bildirilmemişse, önceki alacaklıya; alacak birkaç kez devredilmişse, son devralan yerine önceki devralanlardan birine iyiniyetle ifada bulunarak borcundan kurtulur.*"

kullanabilmektir. Söz konusu hakkın kullanılabilmesi için rehinli varlığın zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklardan olması gerekir. TİTRK kapsamında zilyetliğin devrine konu olmayan rehin konusu olabilecek varlıklar alacaklar, fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, her türlü kazanç ve iratlar, başka bir sicile kaydı öngörülmemeyen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar, kira gelirleri, kiracılık hakkı, ticaret unvanı, işletme adı, ticari plaka, ticari hat ve ticari projedir⁹⁰. Bu varlıklar arasından kiralama ve lisanslama hakkına niteliği gereği uygun olanlar TİTRK m.14/f.1-c bendi kapsamındadır. Örneğin kiracılık hakkı, ticaret unvanı, işletme adı, fikri ve sınai mülkiyete konu haklar bunlar arasında sayılabilir.

Uygulama Yönetmeliği m.41/f.2 uyarınca rehin alacaklısı rehinli varlığın kiralama ve lisans hakkını bizzat kendisi kullanabileceği gibi üçüncü kişilere de kullandırabilir. Kiralama ve lisanslama gelirlerinin borcu karşılayacak düzeye gelmesi ile kiralama ve lisan hakkı sona erecektir.

Uygulama Yönetmeliği m.41/f.4'te temerrüt sonrası hakların kullanılmasına ilişkin hüküm bulunmayan durumlarda İİK ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız icra takibi hükümlerine atıf yapılmıştır. O halde rehinli varlık halihazırda bir üçüncü kişiye kiralanmış veya lisanslanmış ise İİK m.150/b hükmü⁹¹ gereği rehin alacaklısı takibin mevcut kiracıya veya lisans sahibine haber verilmesini talep edebilir⁹². Bu durumda takibin kesinleşmesi beklenmeden kiracı veya lisans sahibinden borçluya ödenmesi gereken paranın icra müdürlüğüne yatırılması istenecektir.

TİTRK m.14/f.1-c uyarınca lisans hakkı fikri ve sınai mülkiyete konu haklar üzerinde rehin alacaklısı tarafından kullanılabilir. Lisans, gayri maddi bir varlık üzerindeki hakların üçüncü kişilere kullandırılmasıdır⁹³. Lisans sahibi lisansa konu

⁹⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.75.

⁹¹ İİK m.150/b: “Rehin, kiraya verilmiş bir taşınmaz ise icra memuru, alacaklının talebi üzerine takibin ke-sinleşmesini beklemeden kiracıları da takipten haberdar eder ve işleyecek kiralara icra dairesine ödenmesini emreder. (Ek cümle: 17/7/2003-4949/42 md.) Şu kadar ki, bu şekilde işlem yapılması 132 ve 135 inci maddelerdeki hakları ortadan kaldırmaz. Kiracı ihtarla rağmen kira paralarını icra dairesine yatırmazsa hakkında 356 ncı madde hükmü kıyasen uygulanır.”

⁹² Hasırcı, **a.g.m.**, s.260.

⁹³ Mücahit Ünal, “Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukuki İşlemler”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.18, 2010, s.242.

hakları kullanmak karşılığında eser veya hakkın sahibine belirli bir bedel öder⁹⁴. Bu noktada lisansın inhisari olup olmamasına göre değerlendirme yapmak gereklidir.

2. İnhisari Lisans

SMK m.24/f.2’de markalar için, m.75/f.2’de tasarımlar için ve m.125/f.2’de patentler için inhisari lisans kararlaştırılması durumunda lisans veren başkasına lisans veremez ve açıkça kullanım hakkını saklı tutmadıkça kendisi dahi sınai mülkiyete konu varlığı kullanamaz.

FSEK m.56’da mali hakların kullanılması ruhsatının (lisans) yalnız bir kişiye ait olması durumuna tam ruhsat denir. Esasında tam ruhsat inhisari lisans ile aynı kavramları ifade etmektedir. Eser üzerindeki mali hak sahibinin başka kimseye kullanım hakkı veremeyeceği inhisari lisans benzeri bir durum söz konusudur.

Bu ayrımın önemi TİTRK m.14/f.1-c bendi kapsamında rehin alacaklısının lisans hakkını bizzat kullanması veya üçüncü bir kişiye kullandırmasının mümkün olup olmadığıdır. İnhisari lisansın yukarıda açıklanan niteliği gereği rehin alacaklısı tarafından bizzat kullanılması veya üçüncü bir kişiye kullandırması mümkün değildir⁹⁵. Çünkü bu durumda rehin veren önceden lisans hakkını inhisari bir şekilde kullanıma çıkarmıştır. Lisans hakkı sahibinin izni olmadan bir başka kişinin lisans hakkını kullanması mümkün değildir.

3. İnhisari Olmayan Lisans

SMK m.24/f.2’de markalar için, m.75/f.2’de tasarımlar için ve m.125/f.2’de patentler için aksi kararlaştırılmadıkça verilen lisans hakkı inhisari değildir. Yani lisans veren sınai mülkiyete konu varlığı bizzat kullanmaya devam edebileceği gibi üçüncü kişilere lisans hakkı verebilir.

FSEK m.56/f.2’de⁹⁶ benzer bir düzenlemeye yer verilerek aksi kararlaştırılmadıkça her ruhsatın basit ruhsat olduğu düzenlenmiştir. Burada “*basit*

⁹⁴ FSEK kapsamında “*lisans*” kavramı yerine “*ruhsat*” kavramı kullanılmaktadır. FSEK m.48/f.2: “*Mali hakları sadece kullanma salâhiyeti de diğer bir kimseye bırakılabilir. (Ruhsat).*”

⁹⁵ Bilgin, **a.g.m.**, s.649; Oral, **a.g.e.**, s.144.

⁹⁶ FSEK m.56/f.2: “*Kanun veya sözleşmeden aksi anlaşılmadıkça her ruhsat basit sayılır.*”

ruhsat” kavramı ile ifade edilenin “*inhisari olmayan lisans*” kavramı ile aynı anlamda kullanıldığı söylenebilir.

SMK m.24/f.3’te markalar için, m.75/f.3’te tasarımlar için ve m.125/f.3’te patentler için sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça lisans hakkı sahibinin üçüncü kişiye lisans veremeyeceği veya alt lisans hakkı kuramayacağı ifade edilmiştir. Öğretide bu düzenleme nedeniyle SMK kapsamındaki rehinli varlıklar için TİTRK m.14/f.1-c bendi uyarınca lisanslama hakkının üçüncü kişiler tarafından kullanılmasının ancak lisans sözleşmesinde buna ilişkin bir düzenlemenin yapılmasına bağlı olduğu ifade edilmiştir⁹⁷. Aksi durumda TİTRK hükümleri ile rehin alacaklısına tanınan bir hak SMK hükümleri ile çelişecektir.

E. Genel Hükümler Çerçevesinde Takip Hakkı ve Önce Rehne Başvurma İlkesi

Borçlunun temerrüdü durumunda rehin alacaklısının TİTRK m.14/f.1-ç bendi uyarınca sahip olduğu bir diğer hak genel hükümlere başvurarak takip yapabilmesidir. Bu bölümde 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önceki dönemde öğretide yer alan seçimlik hak tartışmasına kısaca değinilecektir. Sonrasında, genel hükümlerden anlaşılması gerekenin ne olduğu, önce rehne başvurma ilkesi çerçevesinde incelenecek ve rehnin paraya çevrilmesi takip yolu konumuzla ilgisi ölçüsünde açıklanacaktır.

1. 7099 Sayılı Kanun Öncesi Durum

7099 sayılı Kanun’un 31. maddesi ile TİTRK m.14/f.2 ilga edilmiş ve TİTRK m.14/f.1-ç bendi kanuna eklenerek rehin alacaklısına genel hükümler çerçevesinde takip yapabilme hakkı tanınmıştır. Söz konusu değişiklikten önce TİTRK m.14/f.1-a, b ve c bendinde yer alan rehin alacaklısının hakları kullanıldıktan sonra rehin alacaklısının alacağına kısmen veya tamamen kavuşamaması durumunda TİTRK m.14/f.2⁹⁸ uyarınca genel hükümler yoluyla takip yapabileceği düzenlenmişti. TİTRK

⁹⁷ Bilgin, **a.g.m.**, s.649.

⁹⁸ TİTRK mülga m.14/f.2: “Alacağın yukarıda belirtilen yollarla tahsil edilememesi halinde takip, genel hükümler çerçevesinde yapılır.”

m.14/f.2 adeta genel hükümlere başvurabilmek için bir takip şartı olarak belirlenmişti⁹⁹.

7099 sayılı Kanun ile yapılan işbu değişiklik ile artık kesin olarak rehin alacaklısının genel hükümler çerçevesinde takip yapabileceği ve TİTRK m.14/f.1’de sayılan hakların seçimlik hak olduğu söylenebilir. Nitekim Uygulama Yönetmeliği m.41/f.3’te yapılan değişiklik ile borçlu temerrüdü sonrasında rehin alacaklısının sahip olduğu seçimlik hakların genel hükümler çerçevesinde takip başlatılmasına engel olmadığı ifade edilmiştir¹⁰⁰.

2. Önce Rehne Başvurma İlkesi

İİK m.45/f.1 hükmüne göre rehinle teminat altına alınan bir alacağın tahsili için yalnızca rehnin paraya çevrilmesi yoluyla icra takibi yapılabilir. Alacaklı ancak alacağını rehnin paraya çevrilmesi yoluyla tahsil edemediği durumda haciz veya iflas yoluyla takip yapabilir¹⁰¹. Söz konusu kural önce rehne başvurma ilkesi olarak adlandırılmaktadır¹⁰².

Alacağın kambiyo taahhüdüne dayanması veya alacağın aynı zamanda müteselsil kefalet ile teminat altına alındığı durumlarda önce rehne başvurma ilkesi uygulanmaz¹⁰³. Alacaklının bu durumda kambiyo taahhüdüne dayalı icra takibi başlatması veya müteselsil kefaletin sorumluluğuna gitmesi mümkündür. Ayrıca İİK m.45/f.4 uyarınca taşınmaz rehni ile teminat altına alınmış faiz ve senelik taksit alacağının tahsili için alacaklının rehnin paraya çevrilmesi, haciz veya iflas yollarından birini seçmesi mümkündür.

TİTRK m.14/f.1 kapsamında rehin alacaklısına tanınan haklardan mülkiyetin devrini talep edebilme hakkı ve kiralama, lisanslama hakkı icra takip yolları ile kullanılabilir. Söz konusu hükümlerin İİK m.45’te düzenlenen önce rehne

⁹⁹ Benzer yönde bkz. Şit İmamoğlu, **İnceleme**, s.44; Bilgin, **a.g.m.**, s.652. Aksi yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.147-148. Yazar TİTRK m.14/f.2’nin seçimlik yetki içerdiğini ifade etmiştir.

¹⁰⁰ Uygulama Yönetmeliği m.41/f.3: “Birinci ve ikinci fıkra hükümlerindeki seçimlik yetkiler genel hükümler çerçevesinde takip yapılmasına engel değildir.”

¹⁰¹ Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **İcra ve İflas Hukuku**, 28. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2014, s.421; Hakan Pekcanitez, v.d., **İcra ve İflas Hukuku**, 11. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2013, s.488; Timuçin Muşul, **İcra ve İflas Hukuku**, C.II, 5. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s.839.

¹⁰² Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.420; Muşul, **a.g.e.**, s.389.

¹⁰³ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.422.

başvurma ilkesine aykırılık teşkil ettiği söylenemez. Çünkü rehin alacaklısı TİTRK kapsamında kendisine tanınan haklarla alacağını tahsil etmek amacıyla doğrudan rehinli taşınır varlığa başvurmaktadır. Önce rehne başvurma ilkesinin amacı borçlunun tüm malvarlığı ile sorumluluğunu ikinci plana atarak öncelikle rehin konusu varlık ile sorumluluk sağlamaktır. Dolayısıyla TİTRK m.14 kapsamında temerrüt sonrası kullanılan haklarda da benzer amaç görülmekte ve borçlunun tüm malvarlığı ile sorumluluğu yerine rehinli varlık ile sorumlu olması düzenlenmektedir. Tüm bu hususlar dikkate alındığında TİTRK m.14 düzenlemesindeki hakların İİK m.45'te yer alan önce rehne başvurma ilkesi ile çeliştiği söylenemez.

3. İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip

a. Genel Olarak

TİTRK m.14/f.1-ç bendinde yer alan genel hükümler çerçevesinde takip hakkının da önce rehne başvurma ilkesi ile birlikte değerlendirilmesi doğru olacaktır. Uygulama Yönetmeliği m.41/f.4'te temerrüt sonrası hakların kullanılmasında hüküm bulunmayan hallerde ve m.42'de genel olarak hüküm bulunmayan hallerde İİK ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip hükümlerine atıf yapılmıştır. 7099 sayılı Kanun m.33 ile TİTRK m.18'de yapılan değişiklik sonucunda kanunda hüküm bulunmayan hallerde TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümlere atıf yapılmıştır. Bütün bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde TİTRK m.14/f.1-ç bendi uyarınca rehin alacaklısının seçimlik haklarından birisinin İİK m.148 vd. maddeleri uyarınca ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatma hakkı olduğu söylenebilir. Rehin alacaklısı bu yol ile tahsil edemediği alacağını haciz veya iflas yoluyla tahsil edebilecektir.

b. İlamlı ve İlamsız Takip

İpoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip İİK m.148 vd. düzenlenmiştir. İİK m.150/h'de alacağın veya rehin hakkının ilam veya ilam niteliğine haiz belge ile tespit edilmesi halinde ilamlı takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir. Bu durumda ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı ve ilamsız takip olmak üzere iki tür takip vardır.

(1). İlamlı Takip

Mülga TİRK döneminde ticari işletme rehin sözleşmesinin ticari işletmenin kayıtlı olduğu sicil çevresindeki noter tarafından düzenleme şeklinde yapılması zorunlu idi. Böylelikle ticari işletme rehninin dayanağı İİK m.38 uyarınca ilam niteliğine haiz bir belge olmakta idi¹⁰⁴. Dolayısıyla rehin alacaklısının alacağını tahsil etmek için başvuracağı yol taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip idi¹⁰⁵.

TİTRK döneminde ise m.4/f.2 ile rehin sözleşmesinin elektronik ortamda veya adi yazılı şekil şartına tabi olarak kurulacağı düzenlenmiştir. Rehlin hakkının kazanılması için ise rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesi şarttır. TİTRK m.4/f.3 uyarınca elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesinin sicile tescili için güvenli elektronik imza ile imzalanması gerekir. TİTRK m.4/f.4'te adi yazılı rehin sözleşmesinin sicile tescili için tarafların imzalarının noter tarafından onaylanması veya imzaların sicil yetkilisi huzurunda atılması zorunludur. Söz konusu şartlar rehin hakkının kurulması için asgari şekil şartını içermektedir.

Tarafların rehin sözleşmesini mülga TİRK döneminde olduğu gibi herhangi bir noterde düzenleme şeklinde yapması da mümkündür. Çünkü TİTRK m.4'te belirtilen şekil şartından daha ağır bir şekilde sözleşmenin düzenlenmesi sözleşme özgürlüğü içerisinde değerlendirilebilir. Rehlin sözleşmesinin noterde düzenleme şeklinde yapılması durumunda rehin hakkı İİK m.38 uyarınca ilam niteliğine haiz bir belgeye dayanacaktır. Bu durumda rehin alacaklısı İİK m.150/h kapsamında ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip başlatabilecektir.

Bu noktada üst sınır rehni¹⁰⁶ kurulduğu durumlarda kayıtsız şartsız bir para borcu ikrarı söz konusu olmadığından ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip yapılamayacağına dikkat etmek gerekir. TİTRK m.4/f.6-b bendi uyarınca borcun miktarının belirli olmaması durumunda rehnin ne miktar için güvence teşkil edeceğinin rehin sözleşmesinde yer alması zorunludur. Bu ifadeden TİTRK

¹⁰⁴ Bkz. Bölüm 1/IV/A/1.

¹⁰⁵ Mülga TİRK m.17'de rehnin paraya çevrilmesinde takip edilecek usulün taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümleri olduğu ifade edilmiştir.

¹⁰⁶ Üst sınır rehni, limit rehni olarak da ifade edilmektedir.

kapsamında kurulacak rehinlerde TMK m.851/f.1'de¹⁰⁷ yer alan üst sınır ipoteğine benzer şekilde üst sınır rehni şeklinde kurulması mümkündür. O halde TİTRK kapsamındaki üst sınır rehni, İİK m.38 uyarınca ilam niteliğine haiz bir belgeye dayanarak kurulmuş olsa dahi ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip yapılması mümkün değildir¹⁰⁸.

Rehin alacaklısı icra müdürlüğüne İİK m.38 uyarınca elindeki ilam veya ilam niteliğine haiz belgeyi ekleyerek bir takip talebinde bulunur. İİK m.148'in atfıyla takip talebi m.58'e göre düzenlenir.

İcra müdürlüğü takip talebini aldıktan sonra rehin hakkının kayıtsız şartsız para borcu ikrarını içerdiğini ve alacağın muaccel olup olmadığını re'sen inceler. İİK m.149/f.1 uyarınca inceleme sonrasında kayıtsız şartsız para borcu ikrarı içerdiği ve alacağın muaccel olduğu görülürse borçlu ve varsa rehin veren üçüncü kişiye bir icra emri gönderilir. İcra müdürlüğünün alacak muaccel olmamasına veya kayıtsız şartsız para borcu ikrarı içermemesine rağmen icra emri düzenlemesi durumunda borçlu ve varsa rehin veren üçüncü kişi İİK m.16 uyarınca şikâyet yoluna başvurabilir¹⁰⁹. İİK m.149/f.2'ye göre icra emri borcun otuz gün içerisinde ödenmesi, aksi halde borç ödenmezse veya icranın geri bırakılması kararı getirilmezse rehinli varlığın alacaklının talebiyle satılacağı ihtarını içerir¹¹⁰.

İİK m.150/e uyarınca rehin alacaklısı taşınır rehinlerinde icra emrinin tebliğinden itibaren altı ay içerisinde, taşınmaz rehinlerinde bir yıl içerisinde satış isteyebilir. TİTRK m.18 hükmünde kanunda hüküm bulunmayan haller için ipotek hükümlerine ve Uygulama Yönetmeliği m.41/f.4'te İİK ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip hükümlerine atıf yapıldığından TİTRK kapsamında genel hükümler çerçevesinde yapılacak takipte rehinli taşınır varlık için satış isteme

¹⁰⁷ TMK m.851/f.1: "Taşınmaz rehni, miktarı Türk parası ile gösterilen belli bir alacak için kurulabilir. Alacağın miktarının belli olmaması hâlinde, alacaklının bütün istemlerini karşılayacak şekilde taşınmazın güvence altına alacağı üst sınır taraflarca belirtilir."

¹⁰⁸ Bkz. Yargıtay 12. HD., 2015/21854 E., 2015/32019 K., 17.12.2015 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (Erişim Tarihi:05.06.2019)

¹⁰⁹ Karkuş Erbaş, **a.g.e.**, s.255, dn.762.

¹¹⁰ İİK m.149/a/f.2 uyarınca icra mahkemesi, borçlunun veya varsa rehin veren üçüncü kişinin icranın geri bırakılması talebini reddederse borçlu veya varsa üçüncü kişi alacağın yüzde on beşi oranında teminat yatırmadıkça ret kararına karşı istinaf yolu başvurusu satışı durdurmaz. İstinaf başvurusunun reddine kadar verildiği takdirde yatırılan bu teminat ayrıca bir hükme gerek olmaksızın doğrudan rehin alacaklısına tazminat olarak ödenir.

süresinin bir yıl olacağı söylenebilir¹¹¹. İİK m.150/e/f.2 uyarınca rehin alacaklısı bir yıl içerisinde satış istemez veya satış talebini geri alıp toplamda bir yıl içerisinde yenilemezse takip düşecektir¹¹². Bu durumda rehin alacaklısının yeni bir takip başlatarak rehnin paraya çevrilmesini talep etmesi gerekecektir. Rehin alacaklısının satış talebi ile beraber satış masraflarını da icra müdürlüğüne depo etmesi gerekir¹¹³. Söz konusu düzenlemeler ile İİK hükümleri arasındaki farklılıklar eleştiriye açıktır.

İİK m.150/d'de icra müdürlüğünün takip talebi üzerinde satış hazırlıklarına başlayacağı düzenlenmiştir. TİTRK kapsamındaki takiplerde yapılacak kıymet takdirinde TİTRK m.13 hükmünün dikkate alınması gerekmektedir¹¹⁴.

Son olarak İİK m.150/ı hükmüne değinmek gerekir. İİK m.150/ı uyarınca kredi kuruluşları; borçlu cari hesap veya kısa, orta, uzun vadeli kredi şeklinde işleyen nakdi veya gayrinakdi bir kredi karşılığında alacaklı olması durumunda borçluya ait cari hesabın kesilmesine veya kısa, orta, uzun vadeli kredi hesabının muaccel kılınmasına ilişkin hesap özeti veya gayrinakdi kredinin ödenmiş olması nedeniyle tazmin talebinin veya borcun ödenmesine ilişkin ihtarın noter aracılığıyla borçluya kredi sözleşmesinde yazılı adresine tebliğ edildiğini veya 68/b maddesi gereğince tebliğ edilmiş sayıldığını gösteren noterden tasdikli bir sureti icra müdürlüğüne ibraz ederse kayıtsız şartsız para borcu ikrarını içeren ilam veya ilam niteliğine haiz belgeye dayanmasa dahi ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip yapabilecektir.

Söz konusu hüküm ile TİTRK kapsamında rehin alacaklısı olabilecek kredi kuruluşları belirtilen şartlar çerçevesinde ilamlı takip yapabilecektir. Öğretide İİK m.150/ı ile tanınan bu imkânın mülga TİRK döneminde ticari işletme rehninin paraya çevrilmesinde uygulanmaması gerektiğine dair görüşler ileri sürülmüştür¹¹⁵. Bu görüşün gerekçesi üst sınır ipoteği şeklindeki rehinlerde ilamlı takip yapılması durumunda borçlu ve varsa rehin veren üçüncü kişinin itiraz hakkının olmamasının yaratacağı sorunlardır. Kanaatimizce sadece KOBİ'leri koruma amacı nedeniyle İİK

¹¹¹ Benzer yönde bkz. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.255, dn.764.

¹¹² Antmen, **a.g.e.**, s.94.

¹¹³ Murat Can Atakan, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.26, S.2, 2018, s.426.

¹¹⁴ Bkz. Bölüm 3/III/B/3/a.

¹¹⁵ Karabel, **a.g.e.**, s.114; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.254.

m.150/1 hükmünün uygulanmaması doğru olmayacaktır. İİK m.150/1 hükmünde borçluya gönderilen ihtarnameye sekiz gün içerisinde noter aracılığı ile itiraz etme imkânı tanınmıştır. Dolayısıyla borçlu ve varsa rehin veren üçüncü kişinin esasında itiraz imkânı elinden alınmamıştır. Bu durumda kayıtsız şartsız para borcu ikrarını içermeyen üst sınır rehni şeklinde kurulan rehin hakkında ilamlı takip yapma imkânı genel olarak eleştiriye açık olsa da TİTRK kapsamındaki rehinler açısından ayrı bir uygulamanın yapılması doğru olmayacaktır.

(2). İlamsız Takip

Rehin alacaklısının elinde rehin hakkının dayandığı İİK m.38 uyarınca ilam veya ilam niteliğine haiz belge yoksa veya alacak belirli değil ve üst sınır rehni şeklinde rehin kurulmuşsa rehin alacaklısı ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takibe başvurabilir.

İlamlı takipte olduğu gibi ilamsız takipte de rehin alacaklısı muaccel alacağı için İİK m.58 uyarınca takip talebi ile icra müdürlüğüne başvurur. Bu talepte ayrıca taşınır rehnine ilişkin İİK m.145'te yer alan rehin konusun ne olduğunu, sonraki rehin hakkı sahiplerini ve rehinli varlık rehin veren dışında bir kişiye geçmişse bu kişiye ait bilgileri belirtilmesi yararlı olacaktır¹¹⁶. İcra müdürlüğü takip talebini aldıktan sonra borçlu ve varsa rehin veren üçüncü kişiye bir ödeme emri gönderir. İİK m.149/b'ye göre ödeme emri borcun otuz gün içerisinde ödenmesi, yedi gün içerisinde itiraz hakkı olduğunu, aksi halde borç ödenmezse ve itiraz edilmemezse rehinli varlığın alacaklının talebiyle satılacağı ihtarını içerir.

Borçlu ve varsa rehin veren üçüncü kişi ödeme emrine yedi günlük süre içerisinde itiraz edebilir. İİK m.150 hükmü rehin hakkının itiraz konusu yapılamayacağını düzenlemiştir. Söz konusu hüküm resmi senetle düzenlenen ipotek hakkına ilişkin olduğundan bu şekilde düzenleme yapılmıştır. Ancak TİTRK kapsamındaki rehin hakkı imzası noter tarafından onaylanmış belge veya güvenli elektronik imzalı belge ile kurulduğundan rehin hakkına itiraz edilmemesi menfaatler dengesini bozacak niteliktedir. Bu nedenle Uygulama Yönetmeliği m.36/f.2'de

¹¹⁶ Ömer Elmas, “Ticari İşletme Rehni ve Cebri İcra Hukuku Bakımından Sonuçları”, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2004, s.70.

mülkiyetin devrinin talep edildiği takipler açısından rehin hakkına itiraz imkânı tanınmıştır. Kanaatimizce söz konusu düzenlemeden yola çıkarak TİTRK m.14/f.1-ç bendi uyarınca yapılacak rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takiplerde de borçlu ve varsa rehin veren üçüncü kişinin rehin hakkına itiraz hakkı olduğu söylenebilir¹¹⁷.

İİK m.150/e/f.2 uyarınca rehin alacaklısı bir yıl içerisinde satış istemez veya satış talebini geri alıp toplamda bir yıl içerisinde yenilemezse takip düşecektir¹¹⁸. Bu durumda rehin alacaklısının yeni bir takip başlatarak rehnin paraya çevrilmesini talep etmesi gerekecektir. Rehin alacaklısının satış talebi ile beraber satış masraflarını da icra müdürlüğüne depo etmesi gerekir¹¹⁹. İİK m.78/f.2' uyarınca ödeme emrine itiraz durumunda itirazdan itibaren, dava halinde hükmün kesinleşmesine kadar satış isteme süresi işlemeyecektir.

c. Paraya Çevirme Aşaması

İİK m.150/g hükmü paraya çevirme usulünün genel haciz yoluyla satış usulüne atıf yapmaktadır. Buna göre rehin alacaklısının satış talep etmesi ve satış masraflarını icra müdürlüğüne depo etmesinden itibaren İİK m.112 uyarınca icra müdürlüğü rehinli taşınır varlığın satışını iki ay içerisinde yapmak zorundadır¹²⁰.

Mülga TİRK döneminde m.15/f.2 uyarınca rehin alacaklısının satış talebi üzerine icra müdürlüğü hangi unsurların satılacağına alacaklının ve rehin verenini menfaatlerini gözетerek hakkaniyete uygun bir karar verirdi¹²¹. Bu kuralın bir gereği olarak rehin verenin ticari faaliyetlerine daha az zarar verecek ve rehin alacaklısının alacağını karşılayacak rehinli varlıklar satışa çıkarılmakta idi. TİTRK kapsamında böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak öğretide borçlunun borca yeter derecede malının haczedilmesi ilkesi ve dürüstlük kuralı çerçevesinde TİRK döneminde olan uygulamaya devam edilmesi yönünde görüşler ileri sürülmüştür¹²². TİTRK'nin genel amacının KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılarak ticari

¹¹⁷ İtirazın kaldırılması usulü hakkındaki açıklamalar için bkz. Bölüm 3/III/B/3/d/(1).

¹¹⁸ Antmen, **a.g.e.**, s.94.

¹¹⁹ Atakan, **Sona Erme**, s.426

¹²⁰ Söz konusu hüküm icra müdürlüğün faaliyetlerini düzenleyici nitelikte olup iki aydan sonra yapılan satışların geçerliliğini etkilememektedir.

¹²¹ Reisoglu, **Ticari İşletme Rehni**, s.33.

¹²² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.259; Atakan, **Sona Erme**, s.427.

faaliyetlerinin geliştirilmesi olduğu ve TİRK dönemindeki uygulamanın icra ve iflas hukukunun genel prensipleri ile uyumlu olduğu düşünöldüğünde öğretide ileri sürölen görüşlere katılmaktayız. Yine de mülga TİRK m.15/f.2 benzeri bir düzenlemenin TİTRK’de de yer alması daha isabetli olacaktır.

İİK m.114/f.1 uyarınca satış kural olarak açık artırma ile yapılır¹²³. Birinci ve ikinci arttırmanın yeri, günü ve saati satıştan uygun bir süre önceden ilan edilir. Rehin alacaklısı dışındaki bir başka alacaklının rehinli varlığın satışını istemesi durumunda İİK m.115 hükmüne dikkat etmek gerekir. İİK m.115’e göre ihalenin yapılabilmesi için artırma bedelinin malın belirlenen değerin en az yarısı kadar olması ve satış talebinde bulunan alacaklının alacağına rüçhanlı olan alacaklar satış konusu mal ile temin edilmişse rüçhanlı alacağın tamamı ile satış ve paraların paylaşılması masrafları toplamını aşması gerekir. Böyle bir durumda rehin alacaklıların alacaklarının tamamı karşılanmadan satış yapılamayacaktır¹²⁴.

İhalenin yapılmasından sonra alıcı İİK m.118/f.1’e göre ihale bedelini peşin parayla icra müdürlüğüne yatırmak zorundadır. İcra müdürlüğü alıcıya parayı yatırması için yedi gün süre verebilir. İhale kesinleşmeden, yani ihaleye karşı şikâyet süresi geçmeden veya yapılan şikâyet kesin olarak reddedilmeden, satılan mal alıcıya teslim edilmez. Ancak TBK m.279 uyarınca taşınırın malı ihale ile satın alan alıcı malın mülkiyetini ihale anında kazanır.

Paraların paylaşılması İİK m.151 uyarınca genel haciz yoluyla takip hükümlerindeki gibi yapılır. İcra müdürlüğünü yatırılan paradan önce satış ve paylaşırma masrafları düşölür. Kalan para tüm rehin alacaklılarının alacağını karşılamaya yetmez ise İİK m.206’ya göre icra müdürlüğü tarafından sıra ve pay cetveli yapılır. Sıra cetvelinin tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde rehin alacaklısı dava yoluyla sıra cetvelinin içeriğine itiraz edebilir. Sıra cetveline itiraz alacağın esasına ve miktarına ilişkin olmayıp sıraya ilişkin ise icra mahkemesinde şikâyet yoluna başvurulabilir.

¹²³ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.313. Satış istisna olarak pazarlık suretiyle de yapılabilir. Bkz. İİK m.119.

¹²⁴ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.315.

Paraların paylaşılması aşaması sonrasında alacağını kısmen veya tamamen tahsil edemeyen rehin alacaklılarına rehin açığı belgesi verilecektir. Hukukumuzda geçici rehin açığı belgesi ve kesin rehin açığı belgesi olmak üzere iki tür rehin açığı belgesi vardır. İİK m.150/f uyarınca geçici rehin açığı belgesi rehinli varlığın kıymet takdirinin kesinleşmesi ile rehinli alacaklının alacağını karşılayamayacağı anlaşılırsa, alacaklının talebi üzerine icra müdürlüğü tarafından düzenlenen ve alacağın karşılanamayan miktarını gösteren belgedir. Rehin alacaklısı, geçici rehin açığı belgesi ile borçlunun diğer malvarlığı değerlerini yeni bir takip başlatmaya gerek olmaksızın haczettirebilir¹²⁵. Ancak haczedilen malların satışı sadece rehinli varlığın satışının kesinleşip geçici rehin açığı belgesinin kesin rehin açığı belgesine dönüşmesi ile mümkündür.

İİK m.152/f.1 uyarınca kesin rehin açığı belgesi, rehinli varlığın satışının gerçekleştirilememesi veya satılmasına rağmen takip yapan rehin alacaklısının alacağını tamamen karşılayamazsa ilk durumda alacağın tamamı için, ikinci durumda alacağın karşılanmayan kısmı için kesin rehin açığı belgesi düzenlenir¹²⁶. Söz konusu belge İİK m.45'te yer alan önce rehne başvurma ilkesinin yerine getirildiğini ancak alacağın tahsil edilemediğini ifade eder¹²⁷. Kesin rehin açığı belgesini alan alacaklı borçlunun diğer malvarlığı değerlerini için haciz veya iflas yoluna başvurabilir. İİK m.152/f.3 uyarınca alacaklı bir sene içerisinde haciz yoluyla takibe başvurursa borçluya yeniden ödeme veya icra emri gönderilmez. İİK m.152/f.4 uyarınca kesin rehin açığı belgesi borç ikrarını içeren senet hükmünde olduğunda İİK m.38 uyarınca ilam niteliğine haiz belge mahiyetindedir. Bu sebeple kesin rehin açığı belgesine dayanarak alacaklı ilamlı takip başlatabilir.

¹²⁵ Gülen Jale Karakaş, “Ticari İşletme Rehninde Tarafların Hak ve Yükümlülükleri”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s.132.

¹²⁶ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.433.

¹²⁷ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.258.

SONUÇ

Taşınır rehni ticari faaliyetlerde bulunan öznelerin finansman ihtiyacını karşılamada başvurabileceği önemli bir araçtır. Ancak TMK kapsamındaki teslim bağli taşınır rehni rehin verenin ticari faaliyetlerini olumsuz etkileyerek borcun zamanında ve eksiksiz ödenmesini riske etmektedir. Bu gerekçelerle Türk hukukunda Ticari İşletme Rehni Kanunu uygulamaya konulmuştur. Ancak söz konusu kanunun uygulama alanının dar olması ve rehlin kurulması aşamasındaki katı prosedürler nedeniyle amacını tam olarak gerçekleştirememiştir.

Kredilerin maliyetlerinin düşürülmesi finansmana kolay erişim için gereklidir. Kredi verenin alacağını güvence altına alan düzenlemeler kredi maliyetlerinin düşmesine hizmet edecektir. Bu bağlamda teslimsiz taşınır rehni konusu kapsamlı bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile teslimsiz taşınır rehni geniş bir şekilde yenilenmiştir.

Yeni kanunun adında geçen “*ticari işlem*” kavramı eleştiriye açıktır. Kanaatimizce hukuk sistemimize yabancı bir kavram olan “*ticari işlem*” kavramı ile kazanç elde etmeye yönelik her türlü faaliyetlerin kast edilmiştir.

TİTRK ile kredi kuruluşları dışında tacir ve esnafların rehin hakkı sahibi olabilmesine imkân tanınırken, rehin veren tarafı da tacir, esnaf, üretici örgütü, çiftçi ve serbest meslek mensubu kişiler olarak genişletilmiştir. İstisnai nitelikte olan teslimsiz taşınır rehninin taraflarının bu şekilde genişletilmesi, özellikle tacir ve esnafların rehin alan sıfatına hak tanınması eleştirisi konusu olmuştur. Ancak ticari faaliyetlerin çeşitlendiği bir dönemde finansman ihtiyacının tamamının kredi kuruluşları tarafından karşılanması mümkün görünmemektedir. Kredi kuruluşları dışındaki kişilerin rehin alan sıfatına sahip olmasının kötüye kullanılacağı görüşüne katılmakla birlikte tarafların genişletilmesinin ticari faaliyetlere olumlu etki edeceğini söyleyebiliriz. Hakkın kötüye kullanımının önüne geçmek için gerekli denetim ve hukuki alt yapının sağlanması faydalı olacaktır. Özellikle muvazaalı rehin işlemleri için muvazaa olgusunun ispatı konusunda düzenlemeler yapılabilir.

TİTRK kapsamında rehin veren kişilerin her zaman asıl ilişkide borçlu sıfatını taşıması zorunlu değildir. Borçlu lehine üçüncü bir kişi de rehin verebilecektir.

Esasında rehin sözleşmesinin tarafı olarak rehin veren, asıl borç ilişkisi yönünden üçüncü kişi olarak nitelendirilse de rehin sözleşmesinin doğrudan tarafıdır. Rehlin veren üçüncü kişinin de TİTRK m.3'te sayılan rehin verebilecek kişiler arasında yer alması gerekmektedir.

Rehne konu olabilecek varlıklar ise neredeyse tüm taşınır ve hakları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Rehnin konusunun belirlilik ilkesini zedeleyecek derecede genişletilmesi rehin işlemlerinin de güvenilirliğini olumsuz etkileyeceğinden eleştiri konusudur. Çünkü rehin hukukunun temel ilkelerinin başında belirlilik ilkesi gelmektedir.

Ticari işletmenin bir bütün olarak rehni zorunluluğu terk edilerek taşınır ve hakların münferiden rehne konu olmasına izin verilmiştir. Rehne konu borcun ticari işletmenin münferit varlıklarının değerinden fazla olması durumunda ticari işletme bir bütün olarak rehne konu olabilecektir. Ayrıca müstakbel taşınır varlık ve hakların da rehin konusu olabilmesine imkân tanınmıştır. Bunun yanında TİTRK m.8/f.3 uyarınca rehin hakkı başka bir sicile kurucu nitelikte tescil ile kurulan taşınırlar TİTRK kapsamı dışında bırakılmıştır. Farklı siciller arasındaki karışıklığın önlenmesi için söz konusu düzenleme olumludur.

Rehin sözleşmesinde asıl borç ilişkisine ait bilgilerin yer alması zorunludur. Asıl borç miktarının belirli olmaması durumunda Mülga TİRK döneminde olduğu gibi üst sınır ipoteğine benzer şekilde üst sınır rehni kurulabilecektir. Mülga TİRK'den farklı olarak ise borcun yabancı para cinsinden belirtilebilmesidir. Artık borç miktarının TL cinsinden gösterilmesi zorunluluğu bulunmamakta olup taraflar yabancı para üzerinden rehin kurabilecektir.

TİTRK'nin rehin hakkının kurulması hükümlerinde TİRK dönemine göre daha kolay ve az masraflı bir yol tercih edilmiştir. Rehlin sözleşmesinin ticari işletmenin çevresindeki noter tarafından düzenleme şeklinde yapılması zorunluluğu terk edilerek elektronik ortamda veya adi yazılı şekilde düzenlenmesi zorunluluğu getirilmiştir. Mülga TİRK döneminde rehin sözleşmesinin düzenlemesinden itibaren on gün içerisinde tescil edilmesi zorunluluğu kaldırılmıştır.

Bunun yanında rehin işlemlerinde aleniyetin sağlanması için TNB nezdinde Rehinli Taşınır Sicili kurulmuştur. Rehin sözleşmesinin RTS'ye tescil edilebilmesi için elektronik ortamda düzenlenen sözleşmenin güvenilir elektronik imza ile imzalanması veya yazılı şekilde düzenlenen sözleşmedeki imzaların noter tarafından onaylanması yahut sicil görevlisi huzurunda imzalanması gereklidir. Mülga TİRK'den farklı olarak rehin sözleşmesinin sicile tescil talebi tüm tarafların katılımıyla yapılmalıdır. Sicile tescil ile kurulan rehin hakkı üçüncü kişilere karşı hüküm ifade edebilecektir. Getirilen bu yenilikler ile rehin kurulma işlemlerinin daha az masrafla ve kolay şekilde gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Mülga TİRK'den farklı olarak rehinli taşınır sicilinde derece sisteminin taraflarca kabul edilebileceği düzenlenmiştir. Böylelikle taşınmaz rehni hükümlerinde yer alan derece sistemi taşınır rehni için de uygulanabilecektir. Nitekim TİTRK m.18'de kanunda hüküm bulunmayan hallerde TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerine atıf yapılmıştır.

TİTRK'deki önemli yeniliklerden bir diğeri ise rehin konusu varlığın değer tespiti. Taraflar dilerse rehlin kurulması aşamasında değer tespiti yapabileceği gibi temerrüt halinde ve birleşme, karışma hallerinde zorunlu olarak değer tespiti yapılacaktır. Değer tespiti mahkeme aracılığıyla yönetmelikte belirtilen eksperler tarafından yapılacaktır. Rehinli varlığın değerinin hızlı bir şekilde tespit edilebilmesi için getirilen düzenlemede değer tespitine itiraz üzerine yeni bir eksperden alınan raporun kesin olması hak kayıplarına neden olabilecektir.

Borçlunun temerrüde düşmesi durumunda rehin alacaklısına birtakım haklar tanınmıştır. Bu haklar Mülga TİRK döneminde farklı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre rehin alacaklısı rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilecek, alacağını varlık yönetim şirketine devredebilecek veya kiralama ve lisans hakkını kullanabilecektir. Bunların yanı sıra 7099 sayılı Kanun ile değiştirildiği şekliyle rehin alacaklısı genel hükümler yoluyla rehlin paraya çevrilmesi yoluna başvurmayı da seçebilecektir.

İlk sırada bulunan rehin alacaklısının Uygulama Yönetmeliği uyarınca temerrütten itibaren yedi gün içerisinde takip talebinde bulunması gerekir. Bu nedenle

rehin alacaklısının borçlu temerrüdünün başlama anına dikkat etmesi önem arz etmektedir. Ancak yönetmelik hükmü ile rehin hakkı konusunda hak düşürücü süre düzenlemesi yapılması eleştiriye açıktır. Ayrıca yönetmelik içerisinde söz konusu sürenin m.30/f.2’de yedi gün, m.40’ta ise bir hafta olarak ifade edilmesi çelişkiye sebep olmaktadır. Söz konusu hususların yeniden düzenlemesi gerekmektedir.

Rehin alacaklısının mülkiyetin devrini talep edebilme hakkı öğretide lex commissoria yasağına aykırılık teşkil ettiği gerekçesi ve uygulamadaki birtakım hususlar yönüyle eleştirilmiştir. Kanaatimizce objektif şekilde yapılan değer tespitinin alacak miktarından mahsup edilmesi dikkate alındığında lex commissoria yasağının amacının gerçekleştiği söylenebilir. Her ne kadar Uygulama Yönetmeliğim.38/f.1’de düzenlenen alacağın rehin konusu varlığın değerinden fazla olması durumunda değerinin onda dokuzunun mahsup edileceği ifade edilmişse de söz konusu düzenlemenin Anayasa’ya aykırı olduğunu düşünmekteyiz.

Ayrıca mülkiyetin devri talebi kapsamında yapılacak icra takibinin İİK kapsamındaki usulden farklı olduğu görülmektedir. Bu takipte önce sıra cetvelinin düzenlenmesi, aynı icra kapsamında hem ödeme emri hem icra emri düzenlenmesi gibi usuller takip sistemimize yabancıdır. Söz konusu takibin İİK kapsamındaki takipler ile uyumlu şekilde düzenlemesinin isabetli olacağı inancındayız.

Mülga TİRK’den farklı olarak genel hükümler çerçevesinde yapılan takiplerde taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümleri yerine ipoteğin paraya çevrilmesi hükümlerine atıf yapılmıştır.

TİTRK’nin tasarı aşamasında herhangi bir kanun veya düzenlemeden ilham alındığı belirtilmemiştir. Ancak Türkiye’nin de taraf olduğu Cape Town Konvansiyonu ve Protokolü ile UNCITRAL Teminat İşlemleri İçin Model Kanunu’nun temerrüt sonrası rehin alacaklısının haklarına ilişkin hükümleri incelendiğinde TİTRK ile benzerlikler içerdiği görülmektedir.

CTK kapsamında rehin alacaklısı temerrüt sonrasında rehinli varlığın zilyetliğinin veya kontrolünün devri, satışı veya kiralanması, rehinli varlıktan elde edilecek gelir veya karın toplanması veya tahsil edilmesi haklarına sahiptir. Söz konusu hakların uygulaması için İİK Ek Madde 2 kapsamında düzenleme yapılmıştır.

Buna göre rehin alacaklısı doğrudan Ankara İcra Dairesi aracılığıyla temerrüt sonrası haklarını kullanabilecektir.

CTK ve Model Kanun kapsamında rehin alacaklısı rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilecektir. CTK kapsamında rehin alacaklısı ile ilgili kişilerin mülkiyetin devri hususunda anlaşmaları gerekir. Ancak rehin alacaklısı mülkiyetin devri için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir. TİTRK'den farklı olarak CTK kapsamında rehin alacaklısı taraflarla anlaşamazsa mahkemeye başvurarak mülkiyetin devri kararı alabilecektir.

Model Kanun uygulaması ise sadece tarafların anlaşması durumunda mülkiyetin devrine imkân tanımıştır. Rehin alacaklısı alacağının tamamına karşılık mülkiyetin devrini talep ediyorsa ilgililere göndereceği teklife makul sürede itiraz edilmemesi durumunda mülkiyetin devri gerçekleşecektir. Ancak mülkiyetin devri ile alacağın kısmen ifası teklif ediliyorsa ilgililer bu teklifi açıkça onaylamalıdır.

Sonuç olarak çalışmamız kapsamında rehin hakkının kuruluşu, tarafları, konusu üzerinde durulmuş ve temerrüt sonrasında rehin alacaklısının hakları Mülga TİRK ve uluslararası düzenlemelerle karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. TİTRK düzenlemesinin uluslararası düzenlemelerle benzerlikler taşımasının ve teslimsiz taşınır rehni uygulamasının yaygınlaştırılması olumludur. Kanunun uygulamasına yön veren yönetmelik hükümlerinin ise daha özenli bir şekilde değiştirilerek eleştiriler çerçevesinde yenilenmesinde fayda vardır. Nitekim henüz yeni bir düzenleme olan TİTRK'nin uygulaması ve eksiklikler zamanla daha belirgin şekilde ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Faruk: **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015.
- Akıntürk, Turgut: **Eşya Hukuku**, İstanbul, Beta, 2009.
- Antalya, O. Gökhan, Faruk Acar: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, 2.bs, İstanbul, Aristo Yayınevi, 2017.
- Antmen, Alpay: **Ticari İşletme Rehni**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2001.
- Arkan, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, 24. bs., Ankara, BTHAE, 2018.
- Arvas, Mehmet Mücahit: **6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar**, Ankara, y.y., 2017.
- Atakan, Murat Can: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, **LHD**, C.15, S.171, 2017, s.1099-1120.
- Atakan, Murat Can: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.26, S.2, 2018, s.397-441.
- Ayhan, Rıza, Hayrettin Çağlar: **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.
- Barlas, Nami: **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçları**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1992.
- Bektaş, İbrahim: “6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’na Göre Patent Hukukunda Zorunlu Lisans”, **Prof. Dr.**

- Sabih Arkan’a Armağan**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s.277-316
- Bilgin, Hikmet: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflas Hukuk Açısından Genel Bir Bakış”, **TAAD**, Y.8, S.31, 2017, s.619-657.
- Bozer, Ali, Celal Göle: **Ticari İşletme Hukuku**, 3. bs, Ankara, BTHAE, 2015.
- Çamurcu, Emin: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, **GÜHFD**, C.XXI, S.3, 2017, s.201-234.
- Dereli, Zeliha: **“Lex Commissoria Yasağı”**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.
- Duran, Arif: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri”, **SÜHFD**, C.4, S.2, 2016, s.103-118.
- Dursun, İbrahim: “Küçük ve Ortaboy Ölçekli İşletmelerin Finansmana Erişim Sorunu ve Nedenleri”, **Maliye Araştırmaları Dergisi**, C.2, S.1, Y.2, 2016.
- Elmas, Ömer: **“Ticari İşletme Rehni ve Cebri İcra Hukuku Bakımından Sonuçları”**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2004.
- Elmas, Ömer: “Türk Hukukundaki Mevduat Rehnine, Teminat İşlemleri İçin Uncitral Model Kanun Açısından Bir Bakış”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.5(1), 2018, s.187-212.

- Erdem, H. Ercüment: “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, **Bankacılar Dergisi**, S.76, 2011, s.42-60.
- Eren, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2015.
- Ergüne, Mehmet Serkan: **Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002.
- Ertaş, Şeref: “Ticari İşletme Rehni”, **DEÜHF Dergisi Özel Sayı: Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı**, C.7, İzmir, 2005, s.39-50.
- Erten, M. Ali: **Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni**, Ankara, BTHAE, 2001.
- Goode, Sir Roy: **Convention on International Interests in Mobile Equipment and Luxembourg Protocol Thereto on Matters Specific to Railway Rolling Stock Official Commentary**, Rome, UNIDROIT, 2008.
- Göle, Celal, Gökhan Aydoğan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C.33, S.2, 2017, s.5-51.
- Hamamcıoğlu, Esra, Argun Karamanlıoğlu: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, **YÜHFD**, C.XIII, S.2, 2016, s.95-138.
- Hasırcı, Hakan: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C.XXXIII, S.2, 2017, s.207-269.

- Hazıroğlu, Elif Cemre: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, **BATİDER**, C.33, S.2, 2017, s.177-204.
- Haznedar, İbrahim Murat: **Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008.
- Helvacı, İlhan: “Sanayi İşletmelerinde Ticari İşletme Rehni Üzerine”, **İÜHFM**, C.65, S.1, 2007, s. 277-284.
- Helvacı, İlhan: **Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2008.
- Helvacı, İlhan: **Türk Medeni Kanunu'na Göre Lex Commissoria Yasağı**, İstanbul, Alfa Yayınevi, 1996. (Lex Commissoria Yasağı)
- Helvacı, Mehmet: **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı**, İstanbul, Beta, 2000.
- Hızır, Serdar, Alisher Turaev: “Türk Hukuku'nda Hava Araçları Üzerinde İpotek Tesis Edilmesi”, **AÜHFD**, C.57, S.3, 2008, s.371-407.
- Kandemir, Süleyman: **Ticaret Hukuku ve Eşya Hukuku Boyutuyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2018.
- Karabel, Emine Gökçe: **Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011.

- Karahan, Sami, Cahit Suluk, Tahir Saraç, Temel Nal: **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Karahan, Sami: **Ticari İşletme Hukuku**, 23. bs., Konya, Mimoza Yayınları, 2013.
- Karakuş Erbaş, Burcu: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018
- Karakaş, Gülen Jale: **“Ticari İşletme Rehninde Tarafların Hak ve Yükümlülükleri”**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.
- Kayıhan, Şaban: **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1996.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 20. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2016.
- Köprülü, Bülent, Selim Kaneti: **Sınırlı Ayni Haklar**, 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982-1983.
- Kuluçlu, Erdal: **“Türk Hukuk Sisteminde Normlar Hiyerarşisi ve Sayıştay Denetimine Etkileri”**, **Sayıştay Dergisi**, S.71, 2008, s.3-22.
- Kurt, Fatma: **“Lex Commissoria (Mülküne Geçirme) Yasağı”**, **İstanbul Barosu Dergisi**, C.82, S.1, 2008, s.129-154.
- Kuru, Baki, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz: **İcra ve İflas Hukuku**, 28. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2014.
- Lök, Hasan: **“Varlık Yönetim Şirketlerinin Türk Bankacılık Sistemindeki Sorunlu Kredilerin Yönetimindeki Rolü”**, **MUKADDİME**, C.9, S.2, 2018, 195-212.

- Makaracı Başak, Aslı: **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2014.
- Mete, Cansu: “Taşınır Rehni”, **DEÜHFD**, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan, C.19, Özel Sayı, 2017, s.1439-1471.
- Nomer, Haluk N.: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14. bs., İstanbul, Beta, 2015.
- Oğuzman, M. Kemal, M. Turgut Öz: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.I-II, 11.bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013.
- Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir: **Eşya Hukuku**, 17. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2014.
- Oral, Bahar: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.
- Özsunay, Ergun: “Fransız Hukukunda Kredi Teminatı Olarak Ticari İşletme Rehni”, **BATİDER**, C.II, 1964, s.568-586.
- Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay, Muhammed Özekes, Meral Sungurtekin Özkan: **İcra ve İflas Hukuku**, 11. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2013.
- Poroy, Reha, Hamdi Yasaman: **Ticari İşletme Hukuku**, 16. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Postacıoğlu, İlhan E., Sümer Altay: **İcra Hukuku Esasları**, 5.bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.
- Reisoğlu, Seza: “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”, **Bankacılar Dergisi**, Y.14, S.47, 2003, s.107-121.
- Reisoğlu, Seza: “Yeni Medeni Kanun’un Bankaları İlgilendiren Başlıca Farklı Düzenlemeleri”,

- Bankacılar Dergisi**, Y.13, S.40, 2002, s.67-74.
- Reisoğlu, Seza: **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği, 1997. (Ticari İşletme Rehni)
- Sirmen, Lale: **Eşya Hukuku**, 4. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2016.
- Şener, Oruç Hami: **Ticari İşletme Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2016.
- Şit İmamoğlu, Başak: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Uygulanması Üzerine Düşünceler”, **3rd International Conference on Economic and Social Impacts of Globalization Proceedings Book**, ed. Yılmaz Bayar, Antalya, 2017, s.168-174.
- Şit İmamoğlu, Başak: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme**, Ankara, BTHAE, 2017. (İnceleme)
- T.C. Başbakanlık Sermaye Piyasası Kurulu: **Sermaye Piyasası Araçları**, Ankara, 2016, (Çevrimiçi)
<http://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/76>, Erişim: 09.04.2019.
- TDK: **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi)
<http://sozluk.gov.tr/>, Erişim: 10.07.2019.
- Tekinalp, Ünal: **Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009.
- Teoman, Ömer: “Bankaların Taraf Olduğu Ticari İşletme Rehni Sözleşmelerinde Borçlunun Ticaret

- Unvanının Rehne Dahil Unsurlar Listesinde Yazılmaması”, **Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001)**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s.589-593.
- AWG: **The Legal Advisory Panel of the Aviation Working Group, Practitioners’ Guide to the Cape Town Convention and The Aircraft Protocol**, 2015, (Çevrimiçi) <http://www.awg.aero/assets/docs/VED-Practitioners-Guide-9-9-15.pdf>, Erişim: 14.06.2019.
- TBMM: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu**, Dönem: 26, Yasama Yılı:1, Sıra Sayı: 418, (Çevrimiçi) <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>, Erişim: 26.04.2019.
- UNCITRAL: **Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment**, Viyana, United Nations, 2017, (Çevrimiçi) http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security/MLST_Guide_to_enactment_E.pdf, Erişim: 05.06.2019.
- Uyumaz, Alper: **Motorlu Taşıt Rehni**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012.
- Ülgen, Hüseyin, Fatih Aydoğan: “Genel Hatlarıyla Cape Town Konvansiyonu ve Hava Aracı Protokolü”, **Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s.711-736.

Ülgen, Hüseyin, Mehmet Helvacı, **Ticari İşletme Hukuku**, 5. bs., İstanbul, On Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya, N. İki Levha Yayınları, 2015.

Füsun Nomer Ertan:

Ünal, Mücahit:

“Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukuki İşlemler”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.18, 2010, s.209-266.

van Zwieten, Kristin:

“The insolvency provisions of the Cape Town Convention and Protocols: historical and economic perspectives”, **Cape Town Convention Journal**, Volume 1, Taylor and Francis Group, 2012, s.53-77, (Çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/toc/rcap20/1/1>, Erişim: 18.06.2019.